

Kristina
Brev och
skrifter

SVENSKA KLASSIKER
UTGIVNA AV SVENSKA AKADEMIEN

Kristina

Brev och skrifter

I urval och under redaktion av
Marie Louise Renata Rodén,
i översättning av Cecilia Huldt och Viveca Melander
samt med inledning av Peter Englund

SVENSKA KLASSIKER
UTGIVNA AV SVENSKA AKADEMIEIN
I SAMVERKAN MED
BOKFÖRLAGET ATLANTIS

Kristina
Brev och skrifter
Atlantis, Stockholm

© 2006

INLEDNING: Peter Englund
och Svenska Akademien

URVAL, TEXTREDIGERING OCH KOMMENTARER:
Marie Louise Renata Rodén och
Svenska Akademien

ÖVERSÄTTNING: Viveca Melander
(»Sveriges forna vapen«),
Cecilia Huldt (övriga texter)
och Svenska Akademien

FORMGIVNING OCH TYPOGRAFI:
Anders Ljungman och Johan Melbi

PDF-GENERERING:
Megin Media, 2007

Innehåll

Peter Englund: Om den skrivande Kristina	VII
--	-----

VALDA SKRIFTER

Drottning Kristinas historia, skriven av henne själv, tillägnad Gud ...	1
Sveriges forna vapen	58
Om Amarantas brödraskap	67
Alexander den store	70

VALDA BREV

Till Johan Oxenstierna, Stockholm den 11/21 december 1647	99
Till Johan Adler Salvius, Stockholm den 11/21 december 1647	101
Till lantgreve Fredrik av Hessen, Stockholm den 10 mars 1652	103
Till Axel Oxenstierna, Ulvsunda den 14 augusti 1652	106
Till änkedrottning Maria Eleonora, odaterat (1654)	107
Till Karl X Gustav, Innsbruck den 4 november 1655	109
Till kardinal Decio Azzolino, Pesaro den 30 december 1656	110
Till kardinal Jules Mazarin, odaterat (1657–58)	116
Till kardinal Decio Azzolino, Hamburg den 23 juni 1666	117
Till Hugues de Lionne, Hamburg den 10 juli 1666	122
Till kardinal Decio Azzolino, Hamburg den 28 juli 1666	124
Till kardinal Decio Azzolino, Hamburg den 15 september 1666 ...	128
Till kardinal Decio Azzolino, Hamburg den 23 september 1666 ...	132
Till kardinal Decio Azzolino, Hamburg den 26 januari 1667	137
Till friherre Göran Gyllenstierna, Rom 1679	143
<i>Kommentarer och ordförklaringar</i>	<i>145</i>

Om den skrivande Kristina

av Peter Englund

Det finns många porträtt och avbildningar som föreställer drottning Kristina, och i dem kan man möta henne i en rad olika sammanhang, livsskeden och poser. Dock är det en situation som, kanske något förvånande, lyser med sin frånvaro. Det är den som visar henne skrivande. En ej obetydlig del av hennes vakna tid torde nämligen ha tillbringats med papper och penna. Det är okänt hur mycket, men av volymen på hennes efterlämnade dokument att döma torde det ha rört sig om minst flera timmar varje dag. Hennes sekreterare hade ofta ett styvt arbete, då hon ständigt gjorde nya rättelser och tillägg. Och om de missade något av dessa blev de utskälda: »Ser ni inte, att jag rättat det? Och ni har skickat tillbaka det till mig utan att utföra rättelsen! Öppna ögonen!« Inte sällan satt hon och skrev långt in på nätterna, medan tjänarna kom och gick med nya vaxljus. Hon hade sedan ungdomen för vana att vakna med en bok, samtidigt som hon många gånger somnade med en penna.

Kristina skrev mest hela tiden. Dels av nödvändighet, då hennes stora politiska ambitioner givetvis krävde en vidlyftig korrespondens, och senare, efter det att dessa vida ambitioner domnat, då hon istället ville hålla kontakten med olika skyddslingar, agenter och gamla bekanta. Dels av lust, då hon inte bara roades av ord utan även närde litterära ambitioner. Ibland kunde hon förebrå sig själv sin »starka skrivlusta«. Inte sällan sågs hon med bläckfläckade kläder. Allt detta gör henne inte mindre unik som monark.

För det mesta var Kristina alltså upptagen med brev i olika former. Även i skäligen enkla missiv kan hennes uppenbara språktalang och ordglädje skina igenom, samtidigt som hennes mer genomarbetade epistlar inte sällan kännetecknas av en hög

och vacker stilkonst. Hennes av antika ideal präglade stil och hennes uppenbara känsla för rytm och komposition gör breven till en lättillgänglig och behaglig läsning. Precis som gällde för hennes övriga författarskap var även denna gren av Kristinas skrivande format av ideal i tiden. Hon hade heller inga bekymmer med att leva upp till de förväntningar som ställdes på både formell och informell korrespondens. Dock stiger det sällan eller aldrig någon doft av brevställare ur dessa papper. Tvärtom. Breven är utan tvekan den allra mest personliga delen av Kristinas författarskap. Särskilt i den mer intima korrespondensen blandas högt och lågt på ett synnerligen lockande vis: skarp-sinniga diskussioner om politiska intriger eller rapporter om belägringar samsas med små scener ur vardagslivet eller diskussioner rörande hennes hälsa. Breven till hennes förtrogne och livskamrat, kardinal Azzolino, står här i en klass för sig.

Inte sällan kan vi skåda henne obeslöjad, bortom förställningen, lögnerna och de föreskrivna poserna – och detta är inte alltid till hennes fördel. Ofta kan man nästan höra hennes egen röst: stark, skarp och uppfordrande, snabb till både missnöje och sarkasmer. Men inte sällan är det just i breven vi möter hennes bästa sidor och kan känna hennes mod, vilja, oro och intelligens som en vag, varm strålning.

Hennes litterära ambitioner förde dock henne långt vidare. Kristina skrev essäer i både historiska och samtida ämnen, skissade på ett naturvetenskapligt verk, prövade lyrisk dikt, skrev text till ett musikaliskt herdespel efter ett motiv från Petrarca, författade kolossala mängder aforismer och arbetade länge på en självbiografi. Även i sina övriga skrifter var hon i högsta grad närvarande, och då inte bara genom sin stil. Mycket är på ett direkt eller indirekt vis självbiografiskt. I den stora och ambitiöst upplagda essän över Alexander den store håller hon sitt jag i schack – åtminstone i dess pronomenform. Samtidigt finns hon tydligt närvarande i det för henne självklara ämnesvalet. Alexan-

der var hennes ideal, lika eggande som omöjligt i sin heroiska storslagenhet. Redan på sin trettonde födelsedag hade hon uppträtt utklädd till den berömde makedoniern och reciterat hans tal till de persiska emissarierna. (Med åren blev det också många avbildningar av henne med tydliga anspelningar på Alexander.) Det är också lätt att se hur hon sökte läsa in sitt eget öde i hans, och då inte bara i Alexanders egenskap av underverk i människohamn, utan även i hans uppväxt i skuggan av en berömd far, hans vilda ambitioner, hans kulturella intressen och – inte minst – den otacksamhet som blev hans lön. I andra skrifter, som essän om Sveriges forna vapen, finns hon med själv, i tredje person. Resultatet blir en blandning av genealogi, heraldik och samtidshistoria – med henne själv som givet centrum.*

Den mest spännande enskilda text hon lämnat efter sig är dock självbiografen. Den är viktig, inte bara för vad den säger om henne – direkt eller indirekt – utan också genom att den visar på Kristina som en person vilken befinner sig mitt i samtidens litterära strömdrag. Hennes antikdyrkan till trots fanns inget ängsligt eller damminkrusterat över Kristinas litterära ideal: för marinismens tillgjordhet hade hon inga sympatier, och inte heller ville hon att man bara skulle efterapa storheter som Boccaccio eller Dante. Nej, i litteraturen ville hon se det levande, samtida språket. Och den bild av henne som kulturellt radikal, som man får när man studerar hennes synnerligen livliga teaterintresse, bekräftas även av hennes memoarer.

Mitten av 1600-talet var nämligen en tid av pånyttfödelse för den självbiografiska texten. Tidigare hade den framför allt haft ett religiöst syfte, med reflekterandet över det egna livsloppet som ett medel att komma närmare Gud, och med Augustinus *Bekännelser* som den stora och ofrånkomliga förebilden. Den

* Just den texten har sitt intresse inte minst på grund av sin uppenbara konflikt med självbiografen: här förklarar hon inte sin abdikation med hänvisning till religionen utan talar istället om sin grundläggande motvilja mot att gifta sig.

uppsjö av memoarlitteratur som välldes fram i Europa kring det 17:e seklets mitt var dock ofta påfallande profan. Många av de mest kända verken skrevs av krigare, statsmän, hovfolk och andra högt uppsatta, inte sällan fransmän: La Rochefoucauld, Retz, Richelieu, Montresor, Chanut med flera. Syftet var att ge sin egen version av den samtida historien, allt för att urskulda, försvara och upphöja sig inför eftervärlden. Och Kristina hade läst många av dessa och i några fall även gjort personlig bekantskap med författaren.*

En annan viktig gren av denna förnyade självbiografiska genre var något vi skulle kunna kalla salongsporträtten: långt mer personliga verk, inte sällan föga mer än skisser, där människor beskriver sig själva eller andra i detalj. Som genre har den ofta nedvärderats – dess främsta utövare var också mycket riktigt preciöser och kvinnor i aristokratin –, men för oss framstår den inte sällan som mer levande än de stora männens apologier. I motsats till dessa erbjuder den nämligen en betydligt högre grad av konkretion i form av noggranna beskrivningar av människors gester och utseenden, samtidigt som den inte väjer för att visa upp objektens lyten och svagheter. Det resulterar ofta i en näken närhet som kan kännas mycket modern.

Kristina skrev sin egen självbiografi mitt i detta starka litterära magnetfält, och i den finns mycket riktigt tendenser i riktning mot alla de tre polerna: den religiösa traktaten, den historiskt inriktade apologin och det personliga självporträttet. Intressant nog går det också att skönja en kronologisk kurva i detta. Redan i samband med abdikationen hade Kristina nämnt att hon ville använda tid till att »undersöka mitt förflutna liv« för att »rätta mina fel«. I det allra första självbiografiska fragmentet, författat kring 1658, betonade hon också skrivandet som en väg till självkännedom. (Kompositionen var också tänkt

* Av de ovan nämnda La Rochefoucauld, Retz och, givetvis, Chanut.

att vara synnerligen personlig: exempelvis följer den inte någon given kronologi.)

Anslaget var vackert, men även av detta verk blev föga mer än en ansats: efter att ha läst igenom det skrivna drabbades hon av något slags ruelle och brände det mesta. Kristinas självbiografiska skrivande vilade sedan till det sena 60-talets tid i Hamburg, då hon återupptog projektet. Dock kom det inte heller denna gång till slutförande, utan efter en tid lade hon det åt sidan. Självbiografen förblev sedan vilande fram till sommaren 1681.

I de olika manuskript som överlevt går det att få en glimt av Kristina i intensivt arbete: hur hon sitter där med en rad olika utformningar av texten, noga renskrivna av någon av de två sekreterarna Santini och Galdblad, sliter intensivt, stryker och kluddar, flyttar och lägger till. Som Eva Hættner Aurelius visat, återstår föga av den första versionens mer eller mindre spelade konstlöshet, för självbiografen har än en gång förvandlats, från ett personligt självporträtt till mer av en kronologiskt ordnad historisk berättelse över Vasaätten, dess miljö, bragder och stora regenter – allt med sin fullbordan i henne själv. Och nu, 1681, genomgår den under hennes bestämda hand ännu en transformation.

Genom att Kristina arbetar med renskrifter är det svårt att säga om dessa bygger på de tidigare versionerna, särskilt den från det sena 1660-talet, men hennes arbetssätt gör det mer än troligt att så är fallet. Vad man dock definitivt kan se är att texten under det tidiga 1680-talet rör sig bort från den historiska apologins mark i riktning mot den religiösa traktaten. Tendensen i hennes strykningar och tillägg är tydlig. Under gåspennans bläckstreck försvinner inte bara en hel del av pregnansen och de levande, välvalda detaljerna i de olika personporträtten, utan även diskussioner av enskildheter i det politiska och militära skeendet under hennes tid vid makten. Samtidigt lägger hon till saker som inte bara betonar hur snabbt hon genom-

skådade protestantismens villor utan även understryker hennes kyskhet och avsky för allt kvinnligt. Självbiografins karaktär av religiös uppbyggelseskrift blir med detta tydligare. För att citera Hættner Aurelius: »Skrivandets nu är bönen, och det är här textens båda jag möts: den Kristina som Gud skapat till storhet, ära och lycka och till det storslagna offret (abdikationen) och den Kristina som ber om att också skrivandets Kristina måtte utplånas och återvända till sitt ursprung.« Det är den åldrande Kristina som skådar bakåt på sitt tidigare liv och på tronavsägelsen, och detta görs, oundvikligen, via den optik som bjuds av det som följde därefter – både av allt som skedde och av allt det som icke blev. Och fram ur denna mycket tendentiösa och noga omredigerade livsberättelse stiger en ny Kristina, Den Fromma, den som gjorde allt det hon gjorde Gud till ära och gagn. Att beslutet att abdikera med flera år föregick beslutet att konvertera är nu noga förträngt.

Så även om man både kan och måste ha sina reservationer när det gäller självbiografins källvärde, går det ej att bestrida dess litterära halt. Stilen är på samma gång elegant och ledig, hon excellerar i paradoxer, ironier, aforistiska tillspetsningar och snabba, kärnfulla personporträtt. Kristinas intelligens, självupptagenhet och skarpa humor slår emot en. Särskilt sedan man passerat den brett anlagda inledningen, som är en märklig hybrid av historisk exposé och religiös bekännelse, och når den punkt där Kristina själv stiger in i handlingen – »Jag föddes täckt av hår från huvudet till knäna, bara ansiktet, armarna och benen var fria. Jag var luden över hela kroppen och hade en grov, stark röst« –, förvandlas läsningen till en lustresa. Anekdoterna glider fram, fulla av iögonenfallande detaljer och träffande observationer. Ingen historiker har heller riktigt lyckats undgå deras gravitationskraft, trots att vi vet att de är en del av ett medvetet försök att påverka eftervärldens bild.

Vid sidan av det värtaliga uppmålandet av sina märkliga gå-

vor och berömvärda dygder kan Kristina dock vara självkritisk; det hör också till genren. Hon talar öppet om sin häftighet, höghägenhet, otålighet och misstänksamhet, om sin tendens att vara »nedlåttande och skarptungad«, om sin övermåttan stora ärelystnad. Det är inte svårt att beklaga att verket aldrig slutfördes. Mot finalen bjuds vi på en utläggning kring hur det gick till när hennes mor utestängdes från rådet, vilket opåkallat låter Kristina komma in på ett av sina älsklingsämnen: kvinnors oförmåga att regera. Hon erkänner dock att det var hårdhärtat att skilja henne från modern, »vilket jag skall visa längre fram«.

Exakt där slutar texten.

Att självbiografin aldrig slutfördes är på sätt och vis rätt typiskt för Kristina. Inget av hennes olika litterära projekt blev någonsin fullbordat. Det påminner inte så litet om hennes övriga gärning. Särskilt sedan hon lämnat Sverige bakom sig avlossade hon, som vi alla vet, rader av storslagna politiska projekt: bland annat sökte hon mäkla fred mellan Spanien och Frankrike, bli kung över Neapel och det polsk-litauiska samväldet samt få till stånd ett korståg för att återta Konstantinopel från turkarna. Också av allt detta kom litet eller intet. Dock vore det att göra henne orätt att likställa hennes misslyckanden inom den politiska sfären med hennes oförmåga att slutföra sina projekt inom den litterära. Villkoren på dessa två områden är helt enkelt för olika. Visst var hon i någon mening en sprinter som trodde sig vara en långdistanslöpare: hon fann det i alla fall långt lättare att inleda olika projekt än att slutföra dem. Den yttersta orsaken tror jag dock är en annan.

Om man beaktar det enorma arbete hon lade ned på flera av dessa litterära projekt – inte minst självbiografin, men givetvis också maximerna –, är det uppenbart att det ej fattades henne energi. Självfallet var hon tid efter annan distraherad, främst av den politiska världen, den värld i vilken hon trodde sig ha sin bestämning. Och självfallet tvingade hennes egna personliga

förvandlingar fram revisioner av olika verk. Dock kan man spekulera om huruvida den möda hon lade ned på flera av sina litterära projekt, med allt vad det innebar av omarbetningar och revisioner, också avspeglar ett grundläggande missnöje med verket i fråga, och ytterst med ... henne själv.

Ända sedan barnaåldern hade hon umgåtts med de allra yppersta, och då både i bokform och i verkligheten. Propaganda och smickrare hade länge utmålat henne som ett underverk och geni tillika. Givetvis var hennes självbild formad av detta. Men den var också präglad av den grundläggande motsägelsen i hennes liv, nämligen den att vara en kvinna född till makt i en kompakt manlig värld, en värld som aldrig kunde bli hennes, hur mycket hon än åträdde den. Visst finns det något krampaktigt i somliga av hennes hyllningar till det egna jaget och dess förträfflighet,* som om hon sökte överrösta inte bara något i samtiden utan även något i henne själv. Hur som helst hade hon plågsamt mycket att leva upp till, och finns inte i dessa oavslutade texter ekot av en tvivlande röst? Och då inte så mycket i verket i sig som just i det faktum att hon aldrig förmådde sig att slutföra det. Att lämna efter sig blott en torso är kanske så nära denna ytterligt stolta kvinna kunde komma den speciella sorg vi andra brukar kalla ödmjukhet?

* Se t.ex. hennes text om Amarantas brödraskap.

VALDA SKRIFTER

Drottning Kristinas historia, skriven av henne själv, tillägnad Gud

PÅBÖRJAD DEN 11 JUNI 1681

Kapitel 1

Herre, jag vore mycket otacksam om jag inte ägnade de lediga stunder Du har skänkt mig åt Din ära. Det Du är och det jag är förpliktat mig till det. Jag är intet och Du är allt, men jag är ett intet som Du har skänkt den ärorika förmågan att tillbe och äga Dig. Tack vare Din nåd är jag den mest gynnade av alla varelser i Din skapelse. Över mig har Du frikostigt utgjutit allt som kan göra en människa lycklig och ärorik i denna värld. Du har låtit mig använda mina själsliga och kroppsliga krafter, liksom min börd, min rikedom, min storhet, och allt vad denna härliga sammansättning resulterat i, till att tjäna Din ära och min lycka. Du lät mig födas som enda dotter till en stor kung, till att bli allsmäktig drottning för ett av de tappraste folken i världen. Dessa stora nådegåvor är emellertid det minsta jag har att tacka Dig för. Sedan Du skänkt mig så mycket gav Du mig nämligen den ärorika kallelsen att, som plikten krävde, **offra allt detta till Dig**. Jag gav upp rikedom, storheten och äran som Du hade lånat mig endast för att jag en dag ärofullt skulle kunna återlämna det till Dig. Eftersom jag finns till enbart av Din godhet vill jag för hela världen berätta om nåden Du visat mig, genom att nedteckna historien om ett liv som Du har skänkt ryktbarhet och ära, i ont som i gott, i lycka som i olycka.

Tillåt mig, Herre, att beundra alla Dina planer för mig. Jag är övertygad om att de är underbara, och hoppas att framtiden kommer att motsvara det förflutna vad gäller Din ära och min slutliga salighet. Du vet, Herre, att Du har givit mig ett hjärta som aldrig låter sig tillfredsställas, som i sin fasansfulla otacksamhet håller för intet alla de gåvor Du har öst över mig, hur stora, härliga och ofattbara de än är. Mitt hjärta nöjer sig inte med något annat än Dig. Sedan Du ledde mig till denna underbara, gåtfulla avskildhet där Du är det enda som står att söka och finna, har Du fyllt mig med sådana anspråk att jag måste hålla för intet allt det som inte är Du. Gör, Herre, så att jag, när jag skriver historien om mitt liv, fylls med beundran för Dig och blygsel över mig själv, och att jag i allt det jag säger bär vittnesbörd om sanningen, som inget annat är än Du själv. Styr min hand och min penna så att inget undslipper mig som kan misshaga Dig. Fördriv all självbelåtenhet och fåfänga ur mitt hjärta och gör mitt förstånd klart så att jag ser hela Din nåd och alla mina brister. Påminn mig om sådant som tiden har suddat ut och som inte bör återkallas annat än för att ge Dig hela den ära som rätteligen tillkommer Dig. Låt mig återuppleva dessa strider. De segrar som endast Du bevittnat har inte varit mindre ärorika för Dig eller mindre svåra för mig än det stora offer jag i hela världens åsyn har gjort för Din skull. Ge mig kraft att säga sanningen, även om det måste ske på min egen bekostnad, och eftersom Du så önskar och inspirerar mig därtill, var mig nådig och låt mig skriva ett verk som inte är helt ovärdigt att visa upp för världen. Endast Du vet om jag misstar mig när jag påstår att det varken är egenkärlek eller fåfänga som driver mig. Kanske borde jag ha låtit mitt liv begravas i glömska, eftersom det på grund av sin ringhet hade förtjänat detta mer än många andra liv, vilka har värderats högre än mitt. Jag är inte så förmåten att jag hoppas att denna bok skall dra mig ur glömskan jag så rätteligen har hamnat i. Det vore

bortkastad möda, eftersom Du har dömt sådana att falla i glömska, som är mina likar. Men personer vilkas synpunkter jag är skyldig att beakta har övertygat mig om att jag till Din ära borde bringa den i dagen. Jag tänkte att det var Du som talade genom dem, och för att visa Dig lydnad har jag nu övervunnit den motvilja att tala om mig själv som Du ingjutit i mig. Med Din hjälp kommer jag därför att tala om mig själv som om en främling för vilken jag inte längre hyser något intresse. Jag är inte rädd för fåfången – vi kan inte yvas över sådant som inte tillhör oss – och Du har låtit mig förödmjukas så ofta och så djupt att jag nu känner mig själv blott alltför väl. Inte heller skriver jag för att rättfärdiga mig. Jag skriver för att inför hela världen erkänna mig skyldig, så som jag i Dina ögon är skyldig, till att grovt ha missbrukat all Din nåd och alla Dina välgärningar, tjänat Dig illa och berövat mig själv rätten att åtnjuta all Din godhet. Jag skriver för att visa min avsky över allt det hos mig som Du ogillar, och slutligen skriver jag för att ge Dig hela äran av allt vad jag är. Jag lägger detta verk i Dina händer, Herre. Gör så att det blir till Ditt behag, min enda avsikt är att ärligt säga sanningen. Resten överlämnar jag till Dig. Du vet att det som skrivs i dag inte är något annat än oavbrutna lovtal eller blodiga satirer över dem vilka böckerna handlar om. Mäniskornas elakhet och orättvisa är ständigt beredd att smickra de odugliga och orättfärdiga som härskar, och ta heder och ära av de olyckliga som förtjänat den. Du vet att jag ännu inte är tillräckligt stark för att kunna åse sådana orättvisor med likgiltighet, såsom jag borde. De inger mig en känsla av harm som jag inte kan betvinga, och jag är fast besluten att inte låta vare sig avundsjukan eller smickret få någon makt över mig genom att skriva på det sättet om andra. I stället tänker jag följa Din väg och göra som alla de stora män vilka Du har ingivit nog med självförtroende för att de skulle kunna tala om sig själva utan att skada sanningen. Därför tillägnar jag Dig, i detta verk

sådant det är, mitt tidigare liv. Jag skänker det till Dig, Herre, som är mitt enda, ärorika upphov, och som är och för evigt kommer att vara mitt ärorika och enda slut. Dig ber jag ödmjukt att förlåta mig allt det som varit. I Din väldighets djupa avgrund kastar jag min okunnighet och mina brott, som endast är mina, liksom alla mina förtjänster och talanger, om jag har några, som tillhör Dig. Utplåna allt som inte har sitt ursprung i Dig, och gör med Dina egna händer, till Din ära och av Din godhet, detta verk fullkomligt. Låt Din godhet segra över min otacksamhet och svaghet. Skydda mig mot mig själv sedan Du skyddat mig mot alla mina fiender. Jag ber endast om Dig själv, av Dig själv. Avvisa inte detta brinnande, omättligen begär efter att uppfyllas av Dig som Du har tänt i mitt hjärta. För mig är detta begär den största av alla Dina gåvor. Gör mig värdig att äga Dig med den blinda och fullständiga underkastelse som så rätteligen tillkommer Dig och som ingen kan förvägra Dig utan att bli evigt olycklig. Jag lägger alltså resten av mitt liv i Dina händer, Herre, liksom det ögonblick då jag dör. Med fullkomligt lugn överlämnar jag mig till Dig, för tid och för all evighet.

Kapitel 2

Sverige är en del av världen som var föga känd i forna dagar. Det ligger i det område som geograferna gav namnet Det Kalla, eller Det Nordliga, som man tidigare trodde var obeboeligt. Det skulle vara en av Europas största öar om det inte via fastlandet åt öster var förbundet med Ryssland. Åt väster begränsas det av den stora oceanen och Norge, som har en gemensam gräns med Sverige. Åt norr sträcker sig Sverige ända till Norra oceanen och Ishavet. Söderut gränsar det till Danmark och

Tyskland. Sverige, Norge och Danmark är i själva verket ett enda land och ett enda folk. Det framgår tydligt av deras lagar, seder och språk. Dessa tre kungadömen borde också ha en och samma kung, men olika omvälvningar har delat dem, trots att de ofta har varit förenade sinsemellan. [Kungadömena Danmark och Norge](#) har varit skilda från Sverige i flera hundra år. Vid ett arvskifte tillföll de kungen av Danmark, som nu besitter dem som sina arvländer.

Sverige är till formen ett nästan fyrkantigt land, ungefär lika till längd och bredd. Huvudstad är sedan länge Stockholm, en stad belägen vid Östersjön, som från ena sidan sköljer dess murar. På andra sidan sköljs de av Mälaren, en av Sveriges tre stora sjöar. Jag skulle alltså säga att denna stora del av Norden, som nu med rätta benämns Den arktiska världen, i forna dagar var känd endast i begränsad omfattning under namnet Det stora Skandinavien, och det var först under de senaste århundradena som man började kalla det så. Jag anser att [Ultima Thule](#) passar bättre, trots att andra har använt det om England, vilket är mindre lämpligt, och det av flera skäl som jag inte tänker åberopa här. I stället ger jag var och en frihet att forma sin egen åsikt om saken. Detta folk, skilt från resten av världen av stora hav och vidsträckta ödemarker, har gjort sig känt där uteslutande genom sina vapen, som blivit segerrika och som injagar skräck nästan överallt.

En gång i tiden bestod Sverige av fem stora och mäktiga riken, Norge och Danmark oräknade. Jag har dock inte för avsikt att beskriva dem i detalj, eftersom deras gränser har flyttats under seklernas gång till följd av olika omvälvningar. Det är i varje fall säkert att Sverige sedan urminnes tider har varit förenat i det kungarike som det utgör i dag, även om ständerna tidigare alltid förbehöll sig rätten att välja kung. Så var det ända tills kung [Gustav I](#) tillträdde och gjorde tronen ärftlig inom sin ätt.

Sverige har haft [etthundrafemtio inrikes regenter](#), med mig sist i raden, och därtill åttiosju utrikes. Så kallade man de kungar vilka gav sig av på erövringståg i främmande land och ersattes av andra som valdes att sitta på tronen under deras bortovaro. Med kung [Karl Gustav](#), som jag gjorde till kung, och som var far till [Karl XI](#) som nu regerar, uppgår antalet inrikes kungar till etthundrafemtiotvå.

Med min person upphörde den gustavianska ättens regering, som hade börjat med min farfars far Gustav I. Med kung Karl Gustav inledde den pfalziska ätten, som nu innehar tronen i Sverige, sin regering. Och fastän det för flera hundra år sedan fanns en kung av den ätten som styrde under namnet [Kristofer av Bayern](#), innebär hans regering ingenting i fråga om ytterligare rättigheter för den ätt som nu innehar tronen, eftersom man på den tiden brukade välja kung, och den nuvarande regenten, kung Karl, har ingen annan makt över Sverige än den jag har givit hans far kungen och honom själv. Följaktligen finns det ingen annan i världen, förutom jag och den nuvarande regenten, kung Karl, som har någon rätt till detta rike. Jag godtar dock de manliga arvingar till kungen som kan komma att födas för att efterträda oss i våra gemensamma rättigheter, i kraft av det [legat](#) vilket jag av orsaker som jag senare återkommer till har givit dem.

Jag har ansett mig skyldig min läsare denna redogörelse för att med den ta honom ur de många vanliga villfarelser som kan ha smugit sin in i hans sinne på grund av bristande kunskap om förhållandena i Sverige. I fortsättningen kommer jag att klargöra dessa förhållanden och lösa upp historiens knutar så väl att min läsare inte kan betvivla dessa sanningar.

[Det var alltså](#) från Sverige, folkens plantskola, som de oräkneliga människor för länge sedan kom, vilka senare översvämmade hela det övriga Europa, liksom en stor del av Asien och Afrika. Det var detta tappra folk som fick den svåra och äroful-

la uppgiften att störta världens största och mäktigaste kejsardöme, som plundrade själva det ojämförliga Rom, och som med sitt barbariska våld lyckades ifrågasätta om denna världens drottning var så evig som hon ville ge sken av. Inget kunde hejda en så otämjbar ström, ingen kraft var stark nog att stoppa den. Tidigare hade de lagt Tyskland, England, Gallien och Spanien under sig med sina segerrika vapen, och det vackra, blomstrande Italien hamnade slutligen också i deras våld, liksom en stor del av Asien och Afrika. På kort tid härjade de i tre världsdelar. Alla gav vika för deras styrka. De två kejsardömena regerades på den tiden av furstar, vilkas svaghet var den främsta orsaken till rikenas sönderfall. Många exempel har visat att detta är det tecken Du ger, Herre, när Du har beslutat att låta stater och kungariken gå under. Denna inverkan är tusen gånger mer ödesdiger än kometerna som också förebådar Dina dödsdomar över folk och kungar. Att det oövervinneliga Rom föll berodde snarare på kejsarens svaghet än på styrkan och storleken hos det tappra folk som under en tid införde sina lagar i nästan hela världen. Men Du, Herre, som sätter havets gränser, Du som kallade på människorna från Nordens djup för att de skulle verkställa dina rättvisa och väldiga beslut, Du skingrade också dessa folkens gissel genom att låta dem försvinna spårlöst som en dröm med hela sin makt och härlighet, och efter tusen omvälvningar, såväl ärofulla som sorgliga, återförde Du slutligen detta segerrika folk till deras eget Sverige, som med Din hjälp blivit ett mycket mäktigt rike i vårt Europa. Det är där deras efterkommande genom att slita ut inälvorna på varandra så ofta har straffat sig själva för de olyckor de tillfogat resten av världen, ända fram till den lyckliga tidpunkt då Du upplyste detta rike och omvände det från avgudadyrkan till kristendom, från barbari till katolicism. Detta skedde under [kung Stenkil](#), son till kung [Erik Segersäll](#), som efter att ha infört den katolska religionen i riket fick äran att dö för sitt land, liksom [Erik den](#)

helige, oändligt mer beundransvärd genom sin ärorika död än hans segersälle far genom sitt ärorika liv.

Kapitel 3

Sedan katolicismen hade införts i Sverige 940 blomstrade den på alla sätt i detta land som var ett av de mest katolska i Europa, och dess okränkbara renhet bevarades där trots allehanda omvälvningar och förändringar ända fram till dess **Gustav I intog tronen** och gjorde den ärftlig inom sin ätt. Denne Gustav, som då bara var en vanlig adelsman av god familj, hade tagits som gisslan i Danmark tillsammans med flera andra svenska adelsmän. Han räddade sig ur fängelset där kung **Kristian Tyrann** mot sitt löfte hade låst in honom, och lyckades sjövägen återvända till Sverige. Där tog han ledningen för motståndet mot tyrannen, och jagade efter flera segerrika strider denne ur landet. Till slut kunde han återge Sverige friheten, och för detta belönades han med äran att utropas till kung för det land vilket han just satt i stånd att välja sig en. För dessa bedrifter gav **ständerna** honom genom ett enhälligt beslut förmånen att göra **kungakronan ärftlig** inom sin ätt. Men denne tappre furste, utan tvivel en av de största som någonsin regerat i Sverige, fläckade olyckligt nog sin ära och avföll från katolicismen. Han spred smittan till sina ättlingar och hela sitt rike när han införde **Luthers kätterska lära**. Den har beklagligt nog upprätthållits av alla hans efterföljare fram till i dag, med undantag för mig och **kung Sigismund** som var de första katolska regenterna i vårt kungahus efter Gustavs avfall. Visserligen misstänktes även **kung Johan**, Sigismunds far, för att vara katolik, men likväl vet man att denne furste inte öppet vågade deklarera sin tro och att han misslyckades i sina försök att kasta masken. Jag skall här inte tala

om ursprunget till vår ätt, bara säga att den var en av de ädlaste och högst ansedda i Sverige. Sedan den blev kunglig har det ofta sagts att vi härstammar från Erik Segersäll, men om det stämmer eller ej spelar ingen större roll. Det är dock säkert att när lyckan upphöjer människor växer deras stamträd som svampar, men sådana svampar vilka på en enda natt når ända till himlen. Så i stället för att skryta om vårt ursprung måste jag här inför Dig, Herre, klaga över de brott som begicks av våra fäder, vilka drog på sig den förfärliga olyckan att bli avfallingar. Kung Gustav dog slutligen, och lämnade tronen till sin son, prins Erik, så som det var sagt. Erik dukade snart under för våldet han utsattes för av sin bror Johan, som efterträdde av sin son Sigismund, vilken redan var kung av Polen och katolik, men denne regerade inte heller länge, ty hans farbror, kung Karl IX, tog ifrån honom Sveriges tron, besteg den själv och gjorde den ärftlig även bland kvinnliga arvingar, om manliga sådana skulle saknas. Här gjorde han dock ett undantag för de kvinnor som vid ett sådant tillfälle redan hunnit ingå äktenskap, liksom deras barn, vilket är av betydelse om man skall förstå fortsättningen av den här berättelsen. Kungens enda avsikt med denna förordning, daterad i Norrköping 1604, var att för alltid hålla Sigismund och hans arvingar borta från tronen. Samtidigt införde han stränga förbud mot den katolska religionen, vilket var en förevändning för att beröva brorsonen hans rätt till kungskronan. Karl efterträdde av sin äldste son Gustav Adolf, densamme som här i Sverige kallades den Store. Det namnet förtjänade denne furste genom sina omsorger om riket, sina mödor och sitt blod. Med sitt liv betalade han för den ära som andra ofta fått billigare än så. Han var sannerligen stor i liv och gärning och om han hade dött för sina fäders gamla tro hade hans salighet varit fullkomlig. I stället dog han i försvar för kätteriet. Men för att inte göra en så stor man orätt vill jag ändå inte tro att han riskerade sitt liv för en så usel sak. Kanske utnyttja-

de han den som en listig förevändning för att kunna sätta sina storslagna planer i verket. Hur det än förhåller sig med den saken var det ändå hans eviga olycka att han offrade sig antingen för lögnen eller för den illusion som av människor kallas ära och som, oavsett hur flyktig den är, har så stark dragningskraft på alla djärva män. Denne konung fick vid sitt trontillträde **tre krig** på halsen som han ärvt av sin far. Han måste på en och samma gång ta itu med Danmark, Ryssland och Polen, men han klarade av dessa svårigheter på ett ärofullt sätt: **mot en stor summa pengar** förmådde han danskarna att avstå från de förmåner som de hade vunnit över oss, ryssarna tvingade han att köpa sig fred i utbyte mot en av våra provinser, och så fortsatte han med full kraft kriget mot Polen, som stred med honom om den svenska kungakronan. Men genom att erövra Livland och en betydande del av Preussen gjorde han klart för polackerna att han själv hade förtjänat denna krona. Detta krig fortsatte ända tills han kallades till Tyskland. Då avslutade han sina erövringar i den östra delen av Europa och slöt en **vapenvila** som gjorde det möjligt för honom att en gång för alla rikta tankarna mot Tyskland. Där hade alla de protestantiska furstarna länge bett om hans beskydd, eftersom de var missnöjda med **den danske kungen**. Denne hade hamnat i knipa när han försökte hjälpa dem; kejsaren hade tagit hans länder och tvingat honom till en ofördelaktig fred. I Tyskland hade man länge bett Sveriges kung om beskydd, men det var först efter moget övervägande som denne store furste gav sig in på ett så stort företag. Efter det nederlag som **Tilly** – kejsarens härförare – hade tillfogat kungen av Danmark såg denne sig tvungen att göra upp och lämna sina bundsförvanter som ett rov för kejsarens arméer, vilka frantog hertigarna av Mecklenburg deras arvländer och fortsatte sina erövringar ända fram till Östersjön, där de redan hade garnisoner i Wismar och på andra ställen längs kusten. Det blev ett skrämskott för svenskarna, som inte ville ha en så mäktig fien-

de till granne. Ryssarna hade redan hjälpt Polen mot oss och var allierade med Sigismund som hade gift sig med [kejsarens syster](#), och nu fanns det en oro i Sverige för andra ofördelaktiga följder. Precis som resten av världen fruktade svenskarna det stora och mäktiga österrikiska huset. Framför allt var de oroliga att de skulle tvingas strida om herraväldet över Östersjön med någon större makt än danskarna, som då ännu var lika starka som vi; i synnerhet som kejsaren redan hade utnämnt [furs-ten av Friedland](#) till amiral över Östersjön. Därtill kom allt vad religionen kan erbjuda människor som vill begagna sig av den, antingen som förevändning eller som verklig orsak. Frankrike försökte med böner driva kungen in i detta företag, genom att lova bistå med soldater och pengar. Samma löften hördes från England och Holland. Även staden Stralsund bönföll kungen om hjälp och lovade att som första stad öppna sina portar för honom. När han tillmötesgick denna begäran och inrättade en svensk garnison där blev staden som utlovat den första att överlämna sig till oss. Men när Frankrike 1628 slöt ett fördrag med Polen kunde svenskarna inte tänka på något annat än förberedelserna för det krig i Tyskland som skulle bli det längsta, mest betydelsefulla och mest ärorika som Sverige hade fört på mycket länge. Kungen gjorde sitt intåg i Tyskland 1630. Stralsund, som redan hade en svensk garnison och som hade öppnat sina portar för honom, tog emot honom med de hedersbetygelser som man ansåg sig vara skyldig sin befriare. Snart hade han lagt ön Rügen och dess befästningar under sig, och därpå även själva Stettin, i samförstånd med staden. Genom tusen hjältemodiga handlingar förtjänade han i Tyskland en plats i det eviga minnet, om vi människor hade haft något sådant. Han lade under sig allt, kastade över ända alla som gjorde motstånd mot honom och gick segerrik fram överallt. Han drog fram likt en blix från Östersjöns strand till Tysklands bortersta gränser; ständigt segerande, ständigt triumferande. Han [slog fullständigt ned kejsa-](#)

rens armé i Leipzig, tog kanoner, packning, standar och fanor, och erövrade alla städer och passager på sin ärofulla väg. Överallt gjorde han sig till härskare och så fort han hade landstigit lade han under sig en ansenlig del av Tyskland. Än en gång erbjöd Frankrike, England och Holland bistånd och allianser genom sina ambassadörer. Kungen slöt ett sexårigt förbund med Frankrike, utan att förmå landet till en öppen krigsförklaring. England gav honom pengar och tiotusen soldater. Holland slöt också förbund med honom och gav honom pengar. Han fick stöd från alla håll; dessa tre stormakter och nästan hela kejsardömet gjorde sitt yttersta för att ge honom vad han ville ha. Alla protestantiska furstar och städer ställde upp, antingen på hans sida eller som neutrala åskådare till hans framgångar. I alla strider, stora som små, segrade han, antingen själv eller genom sina fältherrar och generaler, ända till den ödesdigra dagen för slaget vid Lützen då han dog segerrik och triumferande i segerns armar, och lämnade mig vid sex års ålder som enda arvinge till sin ödesbestämmelse och sin tron. Gustav Adolf var rikt utrustad med dygd och förmåga, men han hade få brister. Han var modig och klok, en stor kung, en stor härförare och en stor soldat; kort sagt, en stor man. Han gjorde sig förtjänt av sin börd, sitt öde och sin ära, som i sin tur var honom värddiga. Allt bidrog till hans storhet, framför allt de tillfällen som han förstod att utnyttja på rätt sätt. Under sina 21 år på tronen vann han i sina olika krig tjugo slag, och av dessa deltog han personligen i nio eller tio. Man kan säga att tiden och ödet gynnade honom på ett ojämförligt sätt, ty de gjorde honom rättvisa inte bara i livet utan också i döden. Men än mer förvånande och ovanligt, och ett privilegium som varit okänt för alla stora män som haft lycka och framgång i forna tider, är att han har tillskrivits förtjänsten även av sådant som har skett långt efter hans död. Utan att klä honom i den ära som tillkommer någon annan kan man slå fast att han gjorde sitt liv till en seger och

sin död till en triumf. Varför var triumfen då inte fullständig? Låt oss beklaga alla dem som aldrig har lärt känna den sanna äran och som haft den eviga olyckan att ta ärans skenbild och skugga för sann ära. Skulle man ändå inte få smickra sig med tanken att Du, Herre, skänkt Din nåd åt en man som Du gjort så stor? Du som besitter så hemliga krafter och för människorna så dolda och så okända vägar i alla hjärtan, eftersom en stråle av Din segerrika nåd kunde kröna honom under det sista ögonblicket av hans liv. Men oavsett om så skedde eller ej måste vi följa alla Dina eviga lagar och beundra och tillbe dem.

Det bör här påpekas att [vår familj förlorade kungakronan](#) efter mycket kort tid, trots att tronföljden såg ut att vara väl säkrad genom de fyra unga prinsar som Gustav den förste lämnade efter sig och av vilka tre, Erik, Johan och Karl, i tur och ordning blev Sveriges kung. Johan avsatte sin bror Erik och berövade honom livet. Sigismund, Johans son, som efterträdde sin far i Sverige och som redan hade valts till kung i Polen, avsattes från den svenska tronen av sin farbror, Karl IX. Kungarna Vladislav och Kasimir, Sigismunds söner, valdes till hans efterträdare på den polska tronen. Alla dessa furstar hade gott om söner; kung Gustav Adolf som efterträdde Karl IX i Sverige hade också flera bröder, men själv hade han bara mig. Jag förblev ensam, den enda arvtagerskan till Sveriges tron, för vilken mina förfäder och föregångare utfört så många stora och ärofulla bedrifter, men även brott och illgärningar. Kanske är det för att sona dessa som jag ännu är i livet. Du, Herre, lät oss rätteligen straffa oss själva genom att låta bröder plundra varandra, liksom farbröder och syskonbarn, de ena efter de andra. Till slut försvann hela vår storhet likt en dröm, när Du befallde att [jag och Kasimir](#) – de två sista kungarna av vår ätt – frivilligt skulle avsäga oss vår makt, såväl i Sverige som i Polen, även om det också skedde vid olika tidpunkter och olika ålder, på olika sätt och av mycket olika skäl, vilka som Du vet fått mycket oli-

ka följer. Till slut var alla döda och jag var ensam kvar. Jag vet inte åt vilket öde Du håller mig i beredskap. Men eftersom Du, på ett sätt som är värdigt Din försyn, ur alla dessa omvälvningar har lyckats vinna ära åt Dig själv och lycka åt mig, sätt då punkt, Herre, sätt då punkt för alla dessa underverk med ett slut som är värdigt Dig.

Kapitel 4

En så upphöjd ätt lät Du mig födas i. En så stor kung gav Du mig till far. Ett så tappert och segerstolt folk satte Du mig att regera över. Men av fortsättningen på den här historien kommer det ändå att framgå att det är de minsta av de förmåner och ynnestbevis Du överhopat mig med.

Min far kungen gifte sig med kurfurstinnan [Maria Eleonora av Brandenburg](#), äldsta dottern till kurfursten av Brandenburg, eftersom hon var den av den tidens protestantiska prinsessor som var honom mest värdig, och hans religion bjöd honom att göra sitt val bland dessa. Till saken hör att förbindelsen med hennes far kurfursten hade en viss betydelse för det krig som kungen då förde mot Polen. Denna prinsessa, som var vacker och ägde flera av sitt köns goda egenskaper, levde med kungen i en kärleksfull förening där ingenting saknades förutom tronföljare. Min mor drottningen hade nämligen bara satt en flicka till världen som dött. Därefter hade hon under bara några månader varit välsignad med en son. Av den anledningen var min födelse så betydelsefull.

Under en resa till Finland uppnådde kungen slutligen vad han så starkt hade önskat. I Åbo fann drottningen, som hade gjort honom sällskap, att hon var havande med mig, och detta uppfyllde dem båda med en falsk glädje, eftersom de var övertyga-

de om att jag var en pojke. Min mor drottningen har försäkrat mig att alla tecken vilseledde henne och fick henne att tro att jag var det. Hon drömde gåtfulla drömmar, och det gjorde även kungen. Astrologerna, som alltid har smicker till hands för furs-tar, försäkrade honom att drottningen skulle föda en pojke. Så fortsatte man att smickra, hoppas och missta sig, tills man nått den tidpunkt som Du har föreskrivit för alla som skall inträda i livet. Hovet hade redan återvänt till Stockholm, men kungen var allvarligt sjuk. De astrologer som var närvarande bedyrade samstämmigt att tidpunkten för min födelse var sådan att nedkomsten så gott som omöjligen skulle komma att kräva vare sig kungens, drottningens eller barnets liv. De försäkrade också att om detta barn överlevde det första dygnet skulle det bli något mycket stort. **Så stod stjärnorna då jag kom till världen.** Det var det ödesbestämda ögonblick som Du sedan eviga tider hade föreskrivit för min födelse. Jag föddes täckt av hår från huvudet till knäna, bara ansiktet, armarna och benen var fria. Jag var luden över hela kroppen och hade en grov, stark röst. Allt detta ledde kvinnorna som tog emot mig att tro att jag var en pojke. Bland hela hovet spred de en falsk glädje som till och med för ett ögonblick lurade kungen. Hoppet och önskan bidrog till att alla misstog sig. Men kvinnorna blev mycket förlägna när de insåg att de hade haft fel och visste inte hur de skulle ta kungen ur hans villfarelse. Kungens syster, **prinsessan Katarina**, åtog sig uppgiften. Hon bar mig till honom på ett sådant sätt att kungen själv skulle se vad hon inte vågade säga honom, och gav honom därmed möjlighet att själv ta sig ur villfarelsen. Kungen visade ingen förvåning. Han tog mig i sin famn och välkomnade mig lika välvilligt som om han inte hade blivit besviken. »Låt oss tacka Gud, kära syster«, sade han till prinsessan, »jag hoppas att denna flicka kommer att bli mig lika mycket värd som en pojke. Jag ber till Gud att han låter mig behålla henne, eftersom han har givit henne till mig.« Prinsessan, som ville

lyckönska honom, försökte smickra honom genom att säga att han ännu var ung, och drottningen likaså, och att hon snart skulle ge honom en son. Men kungen svarade på nytt: »Kära syster, jag är nöjd, jag ber till Gud att han bevarar henne åt mig.« Sedan gav han mig sin välsignelse och sände ut mig, och han verkade så nöjd att alla förvånades. Han beordrade att man skulle sjunga **Te Deum** och att man skulle fira födelsen som brukligt är när en manlig tronföljare har kommit till världen. Han framstod alltså vid detta tillfälle som den store man han alltid var. Men man väntade ändå med att berätta sanningen för drottningen tills hon var tillräckligt stark för att klara en sådan missräkning. Jag döptes så snart som möjligt, och fick namnet Kristina. Den lutherske präst som döpte mig var kungens hovkaplan. Han gjorde det **heliga korstecknet** på min panna med dopvattnet, och utan att veta vad han gjorde inskrev han mig i det lyckliga ögonblicket i Din skara. Ty säkert är att detta stred mot det vanliga lutherska ceremonielet. Man gjorde till och med en sak av det och anklagade honom för vidskepelse, och han fick försvara sig bäst han kunde. Kungen skrattade och sade om mig: »Hon blir nog slug, för hon lurade oss alla.« Så gav jag astrologerna en riktig tillrättavisning redan vid min födelse. Ty kungen tillfrisknade, min mor drottningen överlevde barnsängen, och jag mådde bra, och dessutom var jag flicka. Herre, här måste jag framföra ett tack helt motsatt det som framfördes av den store man som en gång tackade Dig för att Du lät honom födas till man och inte till kvinna. Ty jag, Herre, jag är Dig tacksam för att Du lät mig födas till flicka, så mycket mer som Du var god nog att bevara min själ för mitt köns alla svagheter och i stället godhetsfullt gjorde den helt manlig, liksom resten av min kropp. Du begagnade Dig av mitt kön för att skydda mig mot de laster och utsvävningar som är vanliga i landet där jag föddes, och när Du dömde mig att tillhöra det svagare könet befriade Du mig från alla dess vanliga brister. Du

befriade mig också från alla former av beroende genom att låta mig födas till en tron från vilken jag ensam skulle styra. Ända sedan jag låg i vaggan lät Du mig dessutom erfara fördelarna med denna stora frihet, som jag har bevarat och kommer att bevara intill min död. Om Du hade låtit mig födas till man hade kanske vanor och dåliga exempel fördärvat mig. Alla de dygder och talanger Du givit mig hade jag kanske – som så många andra – dränkt i vin. Kanske mitt heta och häftiga temperament hade lett mig till utsvävningar med kvinnor, som jag hade haft ännu svårare att befria mig från. Kanske hade det rörliga intellekt Du givit mig, som gör att jag så lätt anpassar mig till sederna hos de olika folk jag lever med, till sist fått mig att övervinna min förfärliga aversion mot vin och drickande så att jag i stället för att försöka förmå mina undersåtar att överge dessa förhatliga laster så småningom hade vant mig vid deras brister för att vinna deras uppskattning. Åtminstone hade jag löpt risken att tillbringa den tid tillsammans med kvinnor, som jag har ägnat åt att studera och att söka efter sanningen, varigenom jag ställt mig till förfogande för Din vilja. Tillåt mig att beundra Din godhet, som har gynnat mig på så många sätt att den har förvandlat mitt största fel till ett slags förtjänst, eller snarare till ett slags lycka för mig.

Min mor drottningen, som hade fått samtliga av sitt köns svagheter såväl som samtliga av dess dygder, var otröstlig. Hon tålde mig inte, för jag var flicka och jag var ful, som hon sade, och däri hade hon inte fel, för jag var lika mörk som en liten arab. Min far älskade mig högt, och jag besvarade hans kärlek på ett sätt som inte är vanligt i den åldern. Det tycks som om jag redan som spädbarn uppfattade skillnaden mellan dem när det gäller deras förtjänster och deras känslor för mig, och kunde döma rätt om dem. Två dagar efter mitt dop föll en stor bjälke ned som nästan krossade vaggan där jag låg och sov utan att jag kom till minsta skada. Utöver den olyckshändelsen utsattes

jag även för andra attentat. Jag tror att man avsiktligt tappade mig i golvet. Man försökte på tusen olika sätt ta livet av mig eller i varje fall göra mig till krympling. Min mor drottningen hade sina egna förklaringar till detta, och det gick absolut inte att få henne på andra tankar. Hur det än förhåller sig med den saken fick jag inga bestående men annat än en viss [snedhet i ryggen](#) som jag hade kunnat rätta till, eller åtminstone dölja, om jag hade velat göra mig besväret. Men varför, Herre, lät Du mig inte dö i min oskuld? Jag hade varit så lycklig om jag hade fått dö innan jag gjort orätt och blivit otacksam mot Dig! Jag hade fått komma till Dig redan då, i lycka och härlighet för all evighet. Men Du ansåg att jag ännu inte var värdig denna out-sägliga lycka, och därför tackar jag Dig nu för att Du åt mig bevarade ett liv som tillhör Dig på så många sätt. Jag skulle alltså leva, och Du ville låta mig triumfera redan som spädbarn, när jag slogs mot avunden och besegrade den. Du lät mig födas omgiven av lagerträd och segerpalmer, i deras skugga sov jag min första sömn. Jag växte upp bland segertecken. Det var som om segern och lyckan lekte med mig. Själva tronen var min vagga, och jag var knappt född när jag måste bestiga den. Min far kungen sammankallade rikets ständer bara några månader senare för att de skulle betyga mig sin vördnad. Sverige låg på knä och tillbad mig redan i min vagga.

Kapitel 5

Sedan ständerna vid riksdagsmötet 1627 hade givit mig sina hedersbetygelser och samtidigt fattat beslut om kriget i Tyskland lämnade kungen inte Sverige mer, trots att de ganska oskickliga historiker som har skrivit om hans liv påstår motsatsen. Under sina återstående år ägnade han sig dels åt förhandlingar, dels

åt att förbereda sig för kriget i Tyskland och ordna affärerna i ett kungadöme till vilket han efter sin ödesdigra avfärd aldrig mer skulle återvända. Under de första åren av min barndom inträffade ingenting anmärkningsvärt förutom att jag drabbades av en dödlig sjukdom medan kungen var på resa i Bergslagen. Man sände ett särskilt bud efter kungen för att underrätta honom om min sjukdom. Han fick så bråttom tillbaka att han var framme på ett dygn, vilket någon kurir aldrig har klarat. Där fann han mig på mitt yttersta och syntes otröstlig. Men jag tillfrisknade till slut, och då var hans glädje lika stor som sorgen hade varit. Som tack lät han framföra *Te Deum*. Därefter tog kungen mig med på sin resa till Kalmar. Vid ankomsten utsatte han mig för ett litet prov som mycket stärkte hans kärlek till mig. Jag hade ännu inte fyllt två år när han anlände till Kalmar. Man tvekade om det lämpliga i att skjuta salut från garnisonen och från kanonerna på slottet för att hälsa honom på sedvanligt vis, eftersom man var rädd att skrämma ett barn som var så betydelsefullt som jag. För att inte begå något misstag bad landshövdingen om order. Kungen svarade efter att ha funderat: »Gör så, skjut. Hon är dotter till en soldat, hon måste vänja sig.« Så skedde också, man sköt regelrätt salut. Jag satt med drottningen i hennes vagn. I stället för att bli skrämd som andra barn i så späd ålder skrattade jag och klappade i händerna, och eftersom jag ännu inte kunde tala visade jag min glädje efter förmåga, med alla de medel som ett barn i min ålder har tillgång till, och befallde på mitt eget sätt att skjutandet skulle fortsätta. Denna lilla händelse ökade mycket kungens ömhet för mig, ty han hoppades att jag var född orädd som han. Därefter tog han mig alltid med sig när han inspekterade sina trupper, och överallt visade jag så mycket mod som han kunde kräva av ett litet barn som ännu knappt kunde tala. Han brukade skämta med mig och säga: »Seså, kom nu, en dag skall jag ta dig med till ställen som du kommer att tycka om.« Men till min olycka hindrade

döden honom från att hålla sitt ord till mig, och jag fick inte lyckan att gå i lära hos en så stor mästare. När han reste var jag något äldre. Jag hade övat in ett litet tal som jag skulle framföra, men eftersom han var så upptagen att han inte hade tid att leka med mig och jag såg att han inte ägnade mig någon uppmärksamhet, ryckte jag honom i vapenrocken så att han måste vända sig mot mig. När han upptäckte mig tog han mig i famnen och kysste mig utan att kunna hålla tårarna tillbaka, enligt vad som har berättats mig av personer som var med. De har också försäkrat att jag, när han hade rest, oavbrutet grät så häftigt i tre hela dagar utan avbrott att jag fick svåra problem med ögonen och höll på att förlora synen. Jag hade redan mycket dålig syn, precis som min far kungen. Man uppfattade mina tårar som ett dåligt förebud, i synnerhet som jag vanligtvis grät litet och sällan.

Kungen gav sig av, och drottningen följde honom på resan. Han gav sin syster prinsessan Katarina och hennes make [pfalzgreven](#) i uppgift att fostra mig, och beordrade dem att sköta om mig väl under hans bortovaro. Han gav också denne furste ansvaret för skötseln och ledningen av finanserna, och sade åt dem att stanna hos mig i avvaktan på nya order. Han skulle helt säkert ha utnämnt pfalzgreven till min informator precis som han hade utnämnt hans maka till min guvernant, ty denna funktion hade han också en tid, men religionen var ett hinder för honom i detta ämbete. Han var nämligen [kalvinist](#), och en mycket nitisk sådan. Kungens syster var lutheran, men misstänktes med rätt eller orätt för att under påverkan av sin make ha blivit smått anstruken av kalvinismen. Men jag var ännu så liten att det inte fanns någon risk med att lämna mig i deras händer. Min mor drottningen motsatte sig dock detta av andra, hemliga orsaker. Dessa ingav henne motvilja mot prinsessan, som hon inte kunde älska. Men kungen ville bli åtlydd, och det blev han.

Innan kungen reste lät han alla ständer och hela krigsmakten

svära mig sin trohet, och jag blev överallt erkänd som hans enda arvtagerska och, i hans frånvaro, drottning av Sverige. Han satte upp ett slags direktiv eller föreskrift, med anvisningar till rådet och uppdrag till var och en i kungens frånvaro, så länge jag var minderårig. Han uteslöt drottningen, min mor, ur förmyndarstyrelsen, vilket han av många skäl som jag skulle kunna räkna upp i hans ställe gjorde helt rätt i, och gav förmyndarskapet åt rikets [fem höga ämbetsmän](#), som han utnämnde till mina förmyndare. Dessa fem är de förmyndare födda i kungariket som träder in vid kungens frånvaro och under regentens minderårighet. De är egentligen inget annat än kungens fem ställföreträdare, var och en inom sitt område. Den förste är riksdrotsen, som är president i Svea hovrätt; den andre, riksmarsken, presiderar i krigskollegium; den tredje, riksamiralen, styr i amiralitetskollegium; den fjärde, rikskanslern, leder i kungens frånvaro kanslikollegium, eller Sveriges riksråd, och har under förmyndarskapet alla statssekreterare under sig; den femte, riksskattmästaren, leder kammarkollegium och förvaltar rikets alla intäkter. Kungen gav dessa fem höga ämbetsmän tillsammans med rådet fullt bemyndigande att styra riket i hans frånvaro och så länge jag var minderårig. Han beslutade ingenting om min myndighetsålder, utan överlät till rådet och ständerna att bedöma när jag skulle vara kapabel. Utöver detta gav han flera hemliga anvisningar till [rikskansler Oxenstierna](#), som var allsmäktig och som man rådfrågade som ett orakel efter kungens död.

Efter att ha utfärdat sina order med all den vishet en så stor kung var mäktig presenterade han mig för rådets medlemmar och höll ett tal som fick alla att gråta. Med andra ord glömde han inte något av det som måste ordnas för min och rikets säkerhet. Så avreste han till Tyskland och lämnade Sverige i en obeskrivlig sorg och bedrövelse, vilken man som vanligt ganska snart fann tröst för. Han åtföljdes av ödesdigra förebud. Ett av flottans största [fartyg](#) gick under i Stockholms hamn. Man

har aldrig kunnat förstå vad som orsakade olyckan, som inträffade i strålände vackert väder. Även annat förekom som väckte blott alltför stor uppmärksamhet i Sverige, sådana saker som av folklig vidskepelse har tillskrivits större betydelse än de förtjänar. Ett är dock säkert: vid julen före kungens död, år 1631, hejdade en flod sitt lopp, något som alltid förebådar svenska kungars död, och trots att jag inte fäster någon vikt vid förebud av något slag måste jag ändå medge att de har visat sig stämma blott alltför väl när det gäller kungens person, till min och Sveriges olycka. Till och med kungen själv lät förstå genom allt han företog sig vid sin avfärd att han hade en dyster föräning om vad som skulle ske. Han dolde inte sin sorg över att lämna mig, men till slut reste han och återvände aldrig. Han dog på höjdpunkten av sitt liv, överhöljd av ära, vid en tid då lyckan stod i full blom. Det var den ödesdigra dagen vid Lützen som ändade ett så vackert och ärofullt levnadslopp.

Gustav den store var född med stora gåvor och stora dygder, men få brister. Han var modig och klok, en stor kung, en stor fältherre och en stor soldat. Han var värdig sin börd, sitt öde och sin ära. Allt bidrog till hans storhet, men framför allt omständigheterna, som han förstod att utnyttja på rätt sätt. I sina olika krig vann han tjugo slag, i vilka han deltog personligen vid nio eller tio. Man kan säga att tiden och ödet gynnade honom mer än någon annan eftersom de inte bara har gjort rättvisa åt hans förtjänster. En ödets skickelse som jag inte granskar närmare har gjort att man inte bara tillskrivit honom äran av alla de stora ting han uträttade under sitt liv. Genom ett privilegium som varit okänt för alla stora män som haft lycka och framgång i forna tider tillskrivs han också förtjänsten av sådant som har inträffat långt efter hans död. Han var segerrik under hela sitt liv och han triumferade i döden. Men varför var triumfen inte fullkomlig? Låt oss gå vidare, det är dags att vända blicken från denna dystra sak. Låt oss beklaga alla dem som aldrig har

lärt känna den sanna äran, som har haft den eviga olyckan att ta ärans skenbild och skugga för sann ära. Skulle man ändå inte, utan att kränka Din rättvisa, få smickra sig med tanken att Du, Herre, skänkt Din nåd åt en man som Du gjort så stor, Du som besitter så hemliga krafter och för människorna så okända och dolda vägar i alla hjärtan? En stråle av Din segerrika nåd må ha krönt honom under det sista ögonblicket av hans liv. Men oavsett om så skedde eller ej måste vi följa alla Dina eviga och rättvisa lagar, och beundra och tillbe dem.

Kapitel 6

När [budet om kungens död](#) spreds i den svenska hären hejdade sig segergudinnan i flykten just som hon var på väg att ansluta sig till oss, till synes tveksam om vilken sida hon skulle välja. Men svenskarnas mod och sorgen som drev dem att söka hämnd avgjorde till slut segern till vår fördel. Det skedde efter en hård strid där båda sidor utnyttjade allt vad krigskonsten har att erbjuda de modiga som känner den väl. På vår sida utmärkte sig särskilt [Weimar](#). Även alla de övriga befälhavarna utmärkte sig, somliga genom sin död, andra genom sina blessyrer, och samtliga genom den fullständiga seger till vilken alla bidrog genom att göra sin plikt så väl att de lyckades åstadkomma under. Herre, det var Din mäktiga hand som krönte min panna med denna första lager, fuktad av ett så dyrbart blod. Med segern spreds i Tyskland för första gången nyheten att jag hade blivit drottning, och kort därefter genljöd dess sorgliga och ärofulla eko i Sverige. Det var segern som först uttalade mitt namn på det olycksaliga slagfält där den störste kungen i världen just hade stupat. Segern var den budbärare som, liksom brukligt är, förkunnade: »Konungen är död! Leve konungen!« Men vilken

skillnad mellan de två kungarna! Den döde hade varit störst bland alla levande människor, och den levande var svagast av alla varelser. Vilken smärta för alla dessa tappra män att i den store kungens ställe se en liten flicka som knappt lämnat vaggan! Hur svagt det än var, var det ändå detta band som förenade så många modiga män med så skilda och motsatta intressen i deras vilja att befästa den unga flickans rättigheter. I denna olyckliga stund inledde hon sin regering; genom henne har Du önskat fullbordat mångt stort verk som utförts under så svåra omständigheter, för att äran rätteligen skulle tillkomma Dig allena. Man underrättade genast rikskansler Oxenstierna i [Frankfurt](#). I alla mina härar svor man mig trohetseden under ledning av denne store man och övriga befälhavare av vilka de främsta var marskalk [Horn](#), [Wrangel den äldre](#), [Banér](#), [Tott](#), [Kagg](#), [Weimar](#), [Knyphausen](#), [pfalzgreve Birckenfelt](#) etc. Alla gjorde vad plikten bjöd, alla underkastade sig Kristinas namn och hyllade mig på vederbörligt sätt, och rikskanslern som redan på salig konungens tid styrde nästan enväldigt över rikets affärer uppfyllde sina plikter vid detta betydelsefulla tillfälle. Denne store man var förste minister under salig konungen som älskade honom och hyste ett fullständigt, nästan blint förtroende för honom. Detta hade han förtjänat genom sina utomordentliga förtjänster och sin stora begåvning, men framför allt genom sin outtröttliga och oförlikneliga trohet. Man kan med stor säkerhet påstå att kungens död och min ringa ålder hade varit ödesdigra för Sverige om Du inte hade givit oss detta enastående botemedel mot olyckorna. Inget värre kan drabba ett land än att få ett barn till kung, och till Sveriges olycka hör att barnet dessutom var en flicka. Likväl önskade Du vända alla dessa olyckor och svagheter till stora och ärorika framgångar.

Rikskanslern fullgjorde sina plikter och utförde, i väntan på nya order från Sverige, vad kungen hade befallt. Härarna ryckte fram överallt och lade under sig ytterligare ett antal områ-

den. Horn, [de två rhengrevarna](#), Kagg, Birckenfelt och andra generaler gick segrande fram i Lothringen och Bayern, liksom i Sachsen där Weimar förde befälet i mitt och Sveriges namn. Kort efter kungens död vann vi en [seger i Elsass](#) som förtjänar att beskrivas på grund av sitt märkliga förlopp. Slaget stod utanför Zabern, en stad som belägrades av lothringar och skulle försvaras. Hären som kom till dess undsättning anfördes av pfalzgreve Birckenfelt och Kagg och bestod av tyskt kavalleri och svenskt infanteri under ledning av den nämnde tappre svenske officeren. Härarna drabbade samman utanför staden. Efter en intensiv strid vek sig vårt kavalleri och lämnade slagfältet. Deras befälhavare, pfalzgreve Birckenfelt, räddade sig så gott han kunde medan Kagg i spetsen för det svenska infanteriet fortsatte att kämpa med sådan glöd att de lyckades skingra fiendens infanteri och erövra deras artilleri. Bakom detta förskansade de sig mot fiendens kavalleri som anföll dem på ett öppet fält, och genom denna minnesvärda manöver vann de alldeles ensamma, utan kavalleri, en överlägsen seger. Pfalzgreven som hade flytt sände en kurir till rikskanslern för att underrätta honom om nederlaget. Kagg å sin sida sände en annan kurir med segerbudet. Rikskanslern svarade pfalzgreven och sade att han ville meddela denne att slaget som pfalzgreven hade betraktat som förlorat efter hans flykt hade vänts i seger, och att han själv hade kunnat bevittna denna seger om han hade haft mindre bråttom att bege sig därifrån. Jag har sett det som min plikt att här göra mitt folk rättvisa genom att berätta den hedrande sanningen om detta märkliga och ojämförliga handlande: denna seger vanns tvärtemot krigets alla regler och endast tack vare det svenska infanteriets stora mod, vilket saknar motstycke under tidigare århundraden. Jag berättar det för att ge Dig äran därav, Herre, Du som ensam skänker mod och seger åt vem Du vill, när Du vill.

Pfalzgreven återvände till hären där han nu fullgjorde sin plikt på ett bättre sätt, intog ytterligare ett antal städer och gjorde

några erövringar av mindre betydelse. Under tiden hade marskalk Horn och de två rhengrevarna som också tjänade mig haft framgångar på sitt håll i Elsass och Lothringen. Jag har dock inte för avsikt att gå in i detalj på sådant som andra noggrant har redogjort för och som inte är av sådan betydelse att det förtjänar att berättas på nytt. Sanningen är att vi segrade överallt, allt gick efter önskan under rikskanslerns befäl. Han hade full beslutsrätt i mitt namn i Tyskland, och fienden insåg snart att de förhoppningar som hade väckts genom kungens död var obefogade. Ty vi fortsatte att kriga med större kraft än någonsin tidigare, och nästan överallt segrade vi, trots att våra motståndare tog ifrån oss några avlägsna och föga betydelsefulla områden som inte ens behöver nämnas vid namn. Ibland hade de några smärre övertag över oss, men vi hade å andra sidan nästan alltid flera mycket stora övertag över dem. Därtill kom att [kungen av Frankrike](#), som redan hade gått med i kriget genom att inta Nancy, trots att han ännu inte öppet hade avgett någon krigsförklaring, lät förstå att han snart skulle göra detta. Vi vann ytterligare två eller tre större strider vilka andra skulle beskriva som betydelsefulla slag men som jag inte anser det vara mödan värt att berätta om. [Arnheim](#) och andra generaler förde befäl där och allt gick väl för Sverige. Vid den tiden började vi benåda fiendens soldater, på villkor att de tog tjänst i vår här; de kejserliga gjorde detsamma med de våra, med undantag för de svenskar som vägrade att tjäna under någon annan än mig och Sverige. Vad tyskarna beträffar slogs de än för den ena sidan, än för den andra allteftersom krigslyckan växlade, men eftersom vi fortfarande var segerrika var fördelen på vår sida. Vid denna tidpunkt skrev rikskanslern enligt sin herre salig konungens vilja ett brev till Sverige med ett förslag om hur jag skulle uppfostras, och han sände också ett förslag till civil och militär administration i Tyskland, Preussen och Sverige. Allt befallde han enligt salig konungens föreskrifter och tillade själv vad han

ansåg lämpligt angående skötseln av flera andra mycket viktiga ärenden som rörde rikets styrelse och finanser underförmyndarregimen. Man rådfrågade honom om allt som om han hade varit ett orakel. Han utelämnade inget som han trodde kunde vara till nytta för mig eller för rikets bästa. I mitt namn slöt han efter förhandlingar med den franske kungens ambassadör ett nytt fördrag med Frankrike, och det var i själva verket inget annat än en förnyelse av det avtal som han själv hade dragit upp och **signerat i salig konungens namn.**

Rikskanslern sammankallade i mitt namn ett möte i **Heilbronn** i vilket alla berörda furstar deltog, antingen personligen eller genom sändebud. Detta möte öppnade han själv. **Salvius**, som var diplomatiskt sändebud med uppgift att förhandla med norra Tyskland och samtidigt underställd rikskanslern, slöt nästan samtidigt å mina vägnar ett avtal med furstendömena i det området angående krigshärens underhåll och de understöd och **subsider** som krävdes för detta ändamål, i vilket han lyckades få alla att samtycka till allt vad han ville. Vid mötet i Heilbronn, dit även protestantiska kretsar från Franken, Schwaben samt övre och nedre Rhen hade kallats för att man skulle finna medel för att fortsätta kriget i Tyskland, befann sig ambassadörerna från Frankrike, England och Holland, och samtliga furstar var antingen närvarande i egen person eller företrädades av sändebud. Men det var rikskanslern som presiderade och i mitt namn var han den främste i församlingen under hela mötet. Han begärde för min räkning: 1. Ett förbund mellan alla furstar i syfte att återinsätta kurfurstarna och samtliga protestanter. 2. Ett återupprättande av **Passaufördraget** med löfte om mitt beskydd åt alla enligt salig konungens exempel. 3. Han begärde att man skulle överväga ekonomisk ersättning till Sverige och att man skulle förbinda sig att inte ingå någon enskild överenskommelse utan Sveriges medgivande. Resultatet av detta möte blev att man uppnådde i stort sett allt man hade önskat och att man

förnyade förbunden med Frankrike, England, Holland och alla de [församlade staterna](#) inom kejsardömet intill krigets slut. Utöver detta försökte man få kejsaren och den [katolska ligan](#) förklarade som fiender till furstarna inom förbundet, ända tills Sverige hade fått sin ersättning och furstarna hade återfått sin ursprungliga ställning. Men trots att det rådde ett faktiskt eller rättare sagt ett tyst samtycke kring detta, lyckades vi inte få till stånd en öppen deklaration utan valde i stället att skjuta upp avgörandet till nästa riksdag. De fyra [protestantiska kretsarna](#) åtog sig emellertid att i min tjänst och till förmån för vår gemensamma sak stå för underhållet av sextiotusen man och till och med fler än så, om omständigheter och behov så krävde. Denna betalning skulle inledas i maj innevarande år och fortgå fram till krigets slut. De lovade också att tillhandahålla proviant och ammunition samt ett komplett fältartilleri. Rikskanslern ombads återupprätta den militära disciplinen och ordna med nödvändiga tillstånd för att återupprätta handeln, och han försäkrade att så skulle ske. Själv begärde han ett löfte av alla de övriga att bistå Sverige om vi skulle angripas av någon annan fiende, vilket framstod som sannolikt, men man nöjde sig med att hänskjuta frågan till en senare riksdag. Man föreslog också att vi skulle låta tyskarna gå med i våra handelsbolag som salig konungen hade bildat, och gynna dem genom nya privilegier för att de skulle kunna införskaffa vad som behövdes i det fortsatta kriget. Tyskarna gick med på allt, men gjorde sedan intet, vilket kommer att framgå av fortsättningen. Efter detta möte, som avslutades så ärofullt för vår del, inrättades ett råd till rikskanslerns förfogande bestående av fyra representanter för förbundsmedlemmarna, samt fyra andra ledamöter som redan hade utsetts i mitt namn. Detta råd skulle hjälpa honom att överväga och fatta beslut i alla ärenden med fullständig myndighet.

Rikskanslern hade redan mottagit en fullmakt som gav honom ensamrätten att för min räkning avgöra Tysklands angelä-

genheter, så som han hade gjort redan under salig konungens tid. Nu reste han till Kassel för att leda ännu ett möte, där han å mina vägnar bar [prinsen av Hessen-Kassel](#) till dopet. Vid detta tillfälle gav man honom alla de [sorgliga segertroféer](#) som man hade erövrat vid Lützen och vid flera senare slag. Han mottog dem i mitt namn och befallde att de skulle frambäras och läggas för mina fötter, vilket också skedde. Kort därefter församlades samma ständer än en gång i Frankfurt och därpå även i Erfurt, där man höll överläggningar om kriget och freden. Alla dessa sammankomster hade samma syfte: att förmå tyskarna att betala underhåll till armén och att övertyga dem om att vi inte skulle göra något utan deras samtycke. Vi lyckades alltid få vad vi ville ha av dem, antingen genom vänskapsbetygelser eller genom hot. [Den danske kungens erbjudande](#) att mäkla fred diskuterades också, men hänsköts till Sverige för avgörande.

[Under tiden](#) hölls överallt ceremonier för den avlidne kungens lik och för drottningen, min mor, som var otröstlig i sin sorg. Rikskansler Oxenstierna betygade henne sin vörndnad genom att ombesörja en storslagen begravning i Tyskland, i enlighet med sederna och kyrkoordningen i vårt land. Änkedrottningen begav sig till salig konungens lik och lämnade det inte förrän det begravdes i Sverige. Man lät balsamera kroppen, trots att detta var emot kungens uttryckliga önskan, och konstaterade då att alla de inre organen var friska och att hjärtat var större än vanligt hos människor. Det är anmärkningsvärt att denne store kung hade den svagheten, att tanken på att man skulle öppna hans kropp efter hans död gjorde honom förskräckt, vilket framgår av hans uttryckliga order. Men denna rädsla, eller rättare sagt, denna inbillning, är typisk för det svenska folket vars respekt för de döda är så stor att den gränsar till svaghet och vidskeplighet. Man var dock tvungen att balsamera kroppen, och därpå forslades kvarlevorna till [Wolgast](#) i väntan på gynnsamt väder för vidare transport sjövägen till Sverige. Änkedrottningen

lämnade inte liket, och hennes kärlek och smärta tog sig så överdrivna uttryck att man bör förlåta snarare än försöka försvara dem.

Kapitel 7

Det är äntligen dags att lämna Tyskland, som var den första skådeplatsen i detta sorgespel. Det är dags att resa över havet till Sverige och se vad som hände när den dystra nyheten nådde landet. Här måste jag tyvärr beklaga mig över försumligheten hos mitt folk och hos den tidens historieskrivare, som inte säger ett enda ord därom. De är inte till någon hjälp i mina försök att ge en rättvis bild, och mitt minne hjälper mig inte heller. Historieskrivarna har varit så försumliga att de inte ens har brytt sig om att anteckna datum för den store konungens dödsdag, och inte heller det datum då jag blev drottning, vilket inträffade samma dag. Trots denna oerhörda nonchalans vet jag med säkerhet att det var den **16 november**, en dag som svenskarna skall minnas för alltid. Jag vet däremot inte vilken dag nyheten nådde landet. Dock vet jag att den framfördes av ett särskilt sändebud, som trots årstiden och sin medfödda svenska långsamhet uppenbarligen hade sluppit andra förseningar och hunnit fram på kort tid. Man får anta att man höll nyheten hemlig i rådet tills man hunnit överlägga om alla åtgärder som krävdes vid en så allvarlig händelse. Det har sagts mig att man inom vissa kretsar till och med diskuterade möjligheten att göra sig fri och inrätta en republik, eftersom man till överhuvud bara hade ett barn som man lätt skulle kunna göra sig av med! Men i rådet talades ett annat språk. Alla gav mig sitt uttryckliga stöd, man kom fram till att min rätt var oomtvistlig och att man måste hålla eden som man svurit mig angående mitt framtida tron-

tillträde. Man gladdes också åt barnet som Sveriges enda tillgång och hopp i detta farliga, svåra och avgörande läge. Det var, sade man, det enda band som höll samman den nuvarande unionen, och det enda hoppet om framtida lycka. Man beslöt enhälligt att utropa mig till det Du hade låtit mig födas till, drottning av Sverige, och detta gjorde man utan att dröja ett ögonblick med de sedvanliga ceremonierna. [Pfalzgreven](#), kungens svåger, var trots att han var utlänning bland de första att, som plikten bjöd, ställa sig vid min sida och erbjuda mig sina tjänster, och alla kom till mig och visade mig hedersbetygelser. Strax därpå sammankallades i mitt namn rikets ständer. Man skickade ut rundskrivelser till samtliga landshövdingar och vidtog alla nödvändiga åtgärder för min och rikets säkerhet. Man lät mig bära sorg tillsammans med hela hovet och hela staden och försummade inget av vad som är brukligt vid liknande tillfällen. Jag var så liten att jag ingenting förstod av vare sig lycka eller olycka, men jag minns hur förtjust jag var över att se alla människor som knäböjde för mig och kysste min hand.

När ständerna hade samlats måste jag uppstiga på tronen trots att jag då ännu inte kände till några av dess tillhörande skyldigheter och åligganden. Jag visste ingenting om vad det krävde av mig, jag visste inte hur mycket man måste vaka, svettas och arbeta för att visa sig värdig detta höga ämbete, eller hur mycket jag skulle bli skyldig Dig om jag inte skötte min uppgift tillräckligt väl. Jag visste varken hur jag skulle ära Dig som jag borde eller hur jag skulle be om Din hjälp när jag så väl behövde den. Det var Du, Herre, som alltifrån den stunden fick barnet att väcka beundran hos sitt folk. Alla häpnade över det storslagna sätt på vilket jag redan vid detta första tillfälle fyllde min roll som drottning. Jag var visserligen liten, men på tronen förde jag mig så värdigt och drottninglikt att jag ingav alla respekt. Det var Du, Herre, som lät en flicka uppträda så vid en ålder då hon ännu inte kunde bruka sitt förstånd. I min panna

satte Du det storhetsmärke som Du bara ger några av alla dem Du ärat så som Du ärat mig genom att göra dem till Dina ställföreträdare bland människorna. Man undrade hur det var möjligt för ett barn att väcka sådana känslor på den tron där Gustav just hade suttit. Man lade märke till att Du hade gjort mig så allvarsam och så ansvarsfull att jag inte visade någon barnslig otålighet, och att jag inte somnade under de långa ceremonier och anföranden som jag måste utstå. Andra barn har ofta somnat eller fällt heta tårar vid liknande tillfällen, men jag tog emot hyllningarna som om jag hade varit en gammal person som visste sig vara värd dessa lovord. Det krävs så litet för att man skall beundra ett barn, och jag var dessutom den store Gustavs dotter. Kanske har det smicker som föds och dör med oss också överdrivit vad jag har fått höra. Dock vet jag att Du förmår allt, och Du har gjort andra underverk för min skull. Jag minns fortfarande mycket väl hur man berättade allt detta för mig och hur jag då erfor en lycka som gjorde mig till brottsling inför Dig, eftersom jag var så nöjd med mig själv. Jag föreställde mig hur märkvärdig och duktig jag hade varit, men förstod ännu ingenting av de tunga plikter som mitt ämbete ålade mig, eller hur mycket jag var Dig skyldig för Din godhet.

Vid denna första riksdag utropade man mig enhälligt till rikets enda tronarvinge. Än en gång beslutade man att till min fördel avvisa de anspråk på tronen som kung Sigismund och hans ättlingar gjorde. Man beslutade också att riket, om jag skulle avlida utan arvingar, skulle återfå friheten att välja sig en kung så som man gjorde förr i tiden. **Man inrättade** en förmyndarstyrelse, utnämnde de fem högsta ämbetsmännen till mina förmyndare och gav dem fullmakt att i mitt namn underteckna alla dokument som krävde min signatur tills dess jag uppnådde myndig ålder, under förbehåll att de inte fick göra något utan mitt godkännande när den dagen närmade sig då jag skulle bli myndig. Man slog också fast att ombuden för dessa fem ämbets-

män i deras frånvaro skulle sköta signeringen i deras ställe, så att allt skulle ske enligt reglerna och på rätt sätt. Man förnyade alla privilegier i mitt namn. Man tillsatte lediga ämbeten, reglerade rikets alla inrikes och utrikes affärer så att de skulle vara i gott skick under min minderårighet, och gav förmyndarna makt att handla med kunglig myndighet och avgöra allt direkt i mitt namn och under min överhöghet. Man frantog genast pfalzgreven styrelsen av rikets finanser, men denne furste var så försiktig och klok att han själmant drog sig tillbaka i stället för att vänta på att slaget skulle falla. Hans hustru, min faster, tilläts dock stanna kvar hos mig. Man befäste rikskansler Oxenstiernas myndighet och makt i Tyskland och gav honom instruktioner om allt för kriget och freden, samt gav honom ledningen för hela krigsmakten ända till min myndighetsdag. Man bemyndigade även hans råd, som han hade fått mest för syns skull. All makt låg nämligen hos honom personligen. Under vistelsen i Tyskland förde han befäl med oinskränkta befogenheter i mitt namn, och när han kallades tillbaka till Sverige fick han om möjligt ännu större makt under den tid då jag var minderårig, trots all den avund och svartsjuka man hyste mot denne store man.

De fem höga ämbetena innehades på den tiden av personer som jag nu skall försöka beskriva så väl som möjligt till deras karaktär och egenskaper.

Den förste var friherre [Gabriel Oxenstierna Gustafson](#) som var riksdrots, en man med talanger som behagade folket. Han var älskvärd och hederlig, omtyckt av såväl adeln som folket. Han var värtalig på landets vis, men uttryckte sig naturligt och okonstlat med bara ett litet inslag av latin. Han hade varit ambassadör i Danmark, Polen, England och Holland under salig konungens tid, varit landshövding och innehaft flera andra ämbeten vilka han hade skött till största belåtenhet. Han var yngre bror till rikskanslern och svåger till riksmarsken, kort sagt en mycket bra man. Han dog innan jag hade blivit myndig.

Greve Brahe, som jag nu skall berätta om, blev hans ersättare. Han var den främste inom Sveriges adel, greve av den första ätten och riksråd, och kom från en gammal och mycket ansedd familj som var nära besläktad med vår. Han var mycket skicklig i sitt ämbete. Han hade många goda egenskaper som gjorde honom omtyckt av alla, trots att han beskylldes för att vara girig och envis. Det var för övrigt en mycket bra man. Han var inte helt obildad, han var mycket skicklig i olika övningar och angenäm att samtala med. Dessutom var han mycket modig. Han har haft äran att få styra riket som förmyndare åt två minderåriga regenter, nämligen mig själv och den nuvarande kungen Karl XI, vilket måste anses ovanligt och därför värt att nämna. Han dog förra året vid hög ålder.

Den andre var riksmarsken, greve Jakob De la Gardie, av fransk härkomst, en duglig och tapper man som hade tjänat Kronan väl under salig konungens tid, såväl i Ryssland som i Polen. Tack vare sina förtjänster och kungens välvilja hade han stigit i graderna tills han uppnått det höga ämbetet som Sveriges riksmarsk. Han var mycket duglig, öppenhärtig och en smula brysk till sättet, oförställd och ganska pratsam, men för övrigt en man som alltid gjorde sin plikt. Han hade alltid tävlat med rikskanslern om salig konungens gunst, men eftersom han ständigt var upptagen med att föra befäl över arméerna i avlägsna provinser kom han under hela sitt liv att stå efter rikskanslern som landets mest betydelsefulla person. Han dog under min regeringstid, åldrad och ärad, i den svenska tro i vilken han var född och fostrad.

Den tredje var riksamiralen, friherre Karl Karlsson Gyllenhielm, salig konungens halvbror och min farbror. En mycket tapper och hederlig man, en svensk av den gamla sorten, rättskaffens och duglig. Han hade dock varit så i än högre grad om han inte hade lidit av sviterna efter en lång och svår fängelsevistelse i Polen under 18 år, då han satt i fotbojor under hela den

långa tiden. Han var mycket modig, vilket han fått tillfälle att visa flera gånger, och hade utmärkt sig överallt där han varit. Han var ständigt beredd att tjäna den kungliga familjen, gentemot vilken han var obrottsligt lojal. Han var även en smula boklärd och han älskade mig som om jag hade varit hans eget barn. Han dog också medan jag regerade, ärad och vid hög ålder.

Den fjärde var rikskansler Axel Oxenstierna, den store man som jag redan har sagt så mycket om, och om vilken man aldrig kan säga för mycket. Han var mycket erfaren och hade studerat länge i ungdomen. Han studerade fortfarande, även när han var upptagen av viktiga ärenden, och han var mycket skicklig och kunnig i denna världens angelägenheter. Han kände styrkan och svagheten i alla Europas länder. Han var klok och försiktig, mångkunnig och storsint, och dessutom outtröttlig. I sitt arbete visade han en flit och en ihärdighet utan like. Det var hans nöje och hans enda sysselsättning, och när han någon gång gjorde avbrott för vila sökte han förströelse i nyttiga ting. I mat och dryck var han så måttlig som det var möjligt att vara i ett land och en tid som inte kände denna dygd. Han hade god sömn och brukade säga att ingenting någonsin hade hållit honom vaken eller hindrat honom från att sova, förutom salig konungens död och nederlaget i [slaget vid Nördlingen](#). Förutom detta hade ingenting någonsin hållit honom vaken eller hindrat honom från att sova natten igenom. Han sade ofta till mig att när han klädde av sig för att gå till sängs lade han också ifrån sig alla sina sorger och bekymmer och lät dem ligga till dagen därpå. För övrigt var han mycket ärelysten, men trofast och omutlig, en smula långsam och flegmatisk. Han blev rikskansler under Karl IX:s regering, endast 24 år gammal, vilket är utan motstycke i Sverige. Han tjänade fyra regenter i detta ämbete och dog kort efter min tronavsägelse, som han inte kunde uthärda. Den tog honom så hårt att han aldrig mer blev densamme, och dessutom var han redan så gammal att han på grund av

åldern inte klarade ett så smärtsamt slag. Han utgjorde ett av de största hindren som jag måste övervinna för att kunna fullfölja mitt beslut att offra allt för Dig. Jag älskade nämligen denne store man som en andra far. Jag hade honom att tacka för mycket och visste mycket väl vad jag var honom skyldig, såväl för hans förtjänster som för vad han hade gjort. Men jag hade fått den ärofulla kallelsen att ge upp allt för Din skull och var tvungen att lyda, vilket jag snart skall tala mer om. Jag är skyldig honom att på detta sätt vittna om hans goda egenskaper, för jag, som har lärt känna nästan alla vår tids stora och berömda personer, har mött få människor av hans format och bara **enda** som vida överträffar honom i allt. Denna ojämförliga person får jag ofta anledning att tala om i fortsättningen, och då skall jag göra rättvisa åt hans utomordentliga förtjänster.

Den femte var riksskattnästaren **Gabriel Oxenstierna**, rikskanslerns kusin. En rättskaffens man, skicklig i sitt betydelsefulla ämbete. Han hade redan haft flera uppdrag som landshövding och annat i rikets tjänst som han hade skött mycket väl, och hade visat sig väl värd den post som riksråd som salig konungen hade upphöjt honom till. Efter kungens död blev han utnämnd till riksskattnästare. Jag gjorde honom till riksamiral, och han dog under Karl Gustavs regering året efter min tronavsägelse, vilken han bevittnade med smärta precis som alla sina ämbetsbröder.

Det var under dessa fem stora gamlingars förmyndarskap som jag fostrades, och det var under deras ledning som Sverige så lyckosamt och ärofullt styrdes i mitt namn innan jag blev myndig. Det var dessa goda lärare som lärde mig det lilla jag vet om konsten att leva och regera. Om jag inte har lyckats följa deras kloka råd bör man inte skylla på något annat än på min otillräcklighet. Efter att ha beskrivit dessa stora män ser jag det dock som min plikt att tala om min uppfostran, eftersom jag inte nog kan beundra Din godhet mot mig i det avseendet.

Kapitel 8

De som anser att uppfostran är så betydelsefull att den utgör en andra natur och vill kalla den så har utan tvivel insett hur viktig den är för alla människor. Men för unga furstares uppfostran gäller detta i sådan utsträckning att de personer som ger dem en dålig fostran är lika brottsliga som de monster – om sådana existerar – vilka förgiftar källorna till floder och brunnar där alla hämtar vatten. Ett barn som föds till att sitta på tronen är en allmän tillgång som rikets ära och alla invånares lycka är beroende av. Man kan aldrig ägna det barnets uppfostran för mycket omsorg. Dessa unga, kungliga plantor måste vårdas med en hängivenhet och skicklighet som är dem värdig. Dock är den allmänna villfarelsen och furstarnas olycka så stor, att de flesta människor är övertygade om att man bara behöver göra furstarna dumma, enfaldiga och klumpiga för att skydda sig mot en makt som kan få alla att darra av skräck. Många har svårt att tro att de motsätter sig sin egen lycka genom att förvägra sig rätten till en duglig regent. Men inget är mer sant, och alla människor måste inse, om de inte vill lura sig själva, att den största olyckan är att vara utsatt för nyckerna hos en däre som har makten i sin hand. Det finns förvisso ett antal nästan oövervinnliga hinder som gör furstarnas uppfostran ytterst svår. Det går inte att bilda sig en uppfattning om den saken som är så allmän att det inte finns åtskilliga undantag från de regler man skulle kunna ställa upp. Man måste ta hänsyn till barnens natur, till klimatet i landet där de är födda, till folkets seder, deras styrka, kroppsconstitution, färdigheter och begåvning. Man måste rentav tänka på vilket sekel de har fötts till. När man har tagit allt detta i beaktande måste man kunna utnyttja dessa kunskaper för att genom en god och kunglig uppfostran göra den unge fursten skicklig och värdig sin ställning i så stor utsträck-

ning som möjligt. Alla dessa omsorger och allt detta arbete är förvisso bortkastade om de naturliga förutsättningarna saknas. Men jag är övertygad om att en god uppfostran kan få en utmärkt karaktär att lysa än mer, och att den åtminstone för en tid kan hindra en dålig karaktär från att slå igenom. De som tror att barndomen är den enda tid då sanningen når fram till de unga furstarna misstar sig. Sanningen får sällan råda inom hovet. Där härskar lögnen, och den är alltför stark. Man fruktar furstarna och smickrar dem redan i vaggan. Själva skulle de vara lyckliga om det gudomliga umgänget med sanningen var tillåtet för dem under barndomen. Människorna är lika rädda för dem när de är unga som när de har kommit till makten, de hanterar dem ungefär som lejonungar som hela tiden klöser även om de ännu inte slukar människor. Kort sagt, alla ser till att fördärva dem i sina egna intressen. De uppfostras till sysslolösa, okunniga och slappa varelser, de växer upp med smicker och beröm. Smickret i sig självt skulle inte vara farligast av de gifter man tvingar i dem, om man bara berömde dem för deras förtjänster och deras goda handlingar. Då skulle det uppmuntra dem att göra gott, det skulle till och med tjäna som undervisning. Men till deras stora olycka fördärvar man dem genom att berömma alla deras dumheter och misstag.

Det är till Dig, Herre, vi måste vända oss. Endast Du skänker det fogliga hjärta och det goda sinne som en av Dina utvalda i så hög grad kunde berömma sig av. Det tycks som om Du i Din godhet och med en generositet som är den värdig gav mig denna makalösa gåva att mitt hjärta blev fogligt, att det blev ädelt och stort i den stund då det blev medvetet om sitt eget väsen, och att Du gav mig en själ av samma slag, som Du fyllde med ett omätligt begär efter sanning, rättvisa och ära. Tack vare Dig har jag känt och känner ännu lika starkt och hett alla de ädla och upphöjda sinnesrörelser som Du ingöt i den klokaste av män och den störste av kungar, och som han en gång ut-

tryckte med så stort eftertryck genom sin penna. Du har alltid visat mig en särskild omsorg och därför nöjde Du Dig inte med alla de ynnestbevis Du redan givit mig, utan ville även förse mig med allt vad man kan önska sig i det land där jag föddes för att ge mig en kunglig uppfostran. Endast Du vet om jag har återgäldat alla dessa nådegåvor så som jag är skyldig. Jag kan bedra mig själv och alla andra genom att framstå som något jag inte är. Men Dig kan jag inte bedra, för Du känner väl Din egen skapelse.

Min far kungen, som älskade mig, men som – vilket plikten bjöd honom – älskade Sverige ännu mer än mig, var mycket noga med min uppfostran. Han valde själv informatorer, preceptorer och lärare åt mig. Han var så nöjd med sitt val som han kunde vara, givet begränsningen som han hade ålagt sig när han beslutade att inte låta någon utlänning få detta uppdrag. Jag har hört sägas från tillförlitligt håll att man hade förutspått kungen att jag inte skulle komma att dö i den tro som jag fötts till, utan att jag skulle komma att lämna allt för att dö som katolik. Förutsägelsen gjorde så starkt intryck på honom att han inte kunde tänka på annat än att försöka förhindra detta, och det hoppades han kunna göra genom att endast låta svenska lärare ta hand om mig. Därmed trodde han sig vara försäkrad. Framför allt befallde han att ingen katolik skulle få komma i närheten av mig. Men Du, Herre, som kan omintetgöra alla människornas bemödanden och försiktighetsåtgärder och vars rådslut ingen förmår motsätta sig, Du övervann alla de hinder som man lade i vägen för min eviga salighet, som vi skall se i fortsättningen.

Till detta ändamål valde kungen [Axel Banér](#), en mycket skicklig och pålitlig man som var hovman och mycket högt uppskattad av kungen för sina goda egenskaper.

Han gav mig även [Gustav Horn](#) som underguvernör, en man lika pålitlig och skicklig han. Båda två var riksråd, mycket dugliga och värdiga sina ämbeten. Banér och Horn dog på sina pos-

ter nästan samtidigt, och jag ville inte att några andra skulle efterträda dem i deras ämbete eftersom jag inte längre ville ha några guvernörer.

Till min **preceptor** utnämnde kungen doktor **Johannes Matthiae**, biskop i Strängnäs, en man som var mycket lärd, duglig och värdig denna syssla. Han misstänktes ha en stark böjelse för kalvinismen. Jag vet inte om detta var en orättvis anklagelse, men det vore annars det enda man kunde förebåra honom. Förresten spelar det knappast någon roll om han var kalvinist eller lutheran eftersom jag varken skulle bli det ena eller det andra. Han lämnade mig så snart jag började sitta med i rådet, då man sände honom till hans biskopsstift för att han skulle sköta sitt ämbete där. Han fortsatte att ofta komma på besök till hovet, ty jag betraktade och älskade honom som en andra far. Han dog vid hög ålder under den nuvarande kungens regering.

Kungen nöjde sig inte med dessa kloka omsorger om min uppfostran. Han gav också mina förmyndare i uppdrag att övervaka mig under mina barndomsår. Framför allt bad han rikskansler Oxenstierna att hålla ett särskilt öga på mig, och förklarade för denne, vilket jag redan har berättat, att han ville att jag skulle skiljas från min mor så snart jag blivit tillräckligt stor och förständig.

Prinsessan, min faster, utsågs till min guvernant. Under sig hade hon flera andra förnäma äldre kvinnor. Jag omgavs enbart av sådana personer, av båda könen, som utmärkt sig genom sina goda egenskaper. Min faster dog redan när jag var mycket ung, och då ville jag inte ha någon annan guvernant.

Så klokt ordnade kungen med min uppfostran, att han gav mig sådana lärare som dem jag nyss har beskrivit. De började arbeta så snart de hade blivit utnämnda, och tack vare Din nåd, Herre, var deras möda inte förgäves. Man har åtminstone försökt övertyga mig om att jag på kort tid i mina studier och övningar gjorde framsteg som överträffade vad som var vanligt för min

ålder och mitt kön. Kungen hade beordrat alla mina lärare att ge mig en helt och hållet manlig utbildning och att lära mig allt vad en ung furste måste kunna för att vara värd att regera. Han hade uttryckligen förklarat att han inte ville att man skulle inge mig några av mitt köns förhållningssätt förutom ärbarheten. I allt annat ville han att jag skulle vara som en furste, och att jag skulle få undervisning i allt vad en ung furste bör kunna. Här överensstämde mina egna böjelser på ett märkvärdigt sätt med hans avsikter, för jag hyste en oöverbärlig motvilja mot allt vad kvinnor brukar göra och tala om. Deras kläder, deras foglighet och deras sätt att föra sig fann jag outhärdliga. Jag bar aldrig vare sig peruk eller mask, jag ägnade ingen omsorg åt min hy, min figur eller något annat som hade med kroppen att göra, och bortsett från prydligheten och ärbarheten föraktade jag samtliga av mitt köns företrädere. Jag stod inte ut med långa klänningar utan ville bara ha på mig korta kjolar, framför allt på landet. Dessutom var jag oskicklig i alla sorters handarbeten, och det var omöjligt att lära mig något på det området. Däremot lärde jag mig med enastående lätthet alla språk och alla idrotter som jag fick undervisning i. Vid fjorton års ålder behärskade jag de färdigheter som man ville att jag skulle lära mig. Men alla andra kunskaper som Du, Herre, sedan dess har givit mig har jag tillägnat mig utan hjälp av några lärare. Av det som man har undervisat mig i och det som jag själv har velat lära mig har Du visat mig nåden att låta mig bli skicklig i allt vad en ung furste måste kunna, liksom i allt det som en ung flicka kan ha heder av att lära sig.

När jag blev litet större, vid tio eller tolv års ålder, var jag outhärlig. Jag sov ofta under bar himmel, direkt på marken. Jag åt litet och sov ännu mindre, och jag kunde gå två eller tre dagar utan att dricka eftersom man inte tillät mig att dricka vatten, och jag kände en nästan oöverbärlig motvilja mot vin och öl. Min envishet i det avseendet ledde till att mina uppfostrare

lät mig dricka svagdricka. Jag drack det av nödtvång, eftersom jag ändå föredrog det framför öl och vin. Förmodligen hettade det upp mitt blod och framkallade de stora mängder svart galla som har orsakat mig så mycket lidande och besvär hela livet, ty jag drack endast om jag var tvungen på grund av svår törst. Jag kunde uthärda hunger lika väl som törst när så krävdes under resor och jakt, och jag avhöll mig ofta avsiktligt från att äta eftersom jag ville vänja mig vid allt. Annars tyckte jag att det mesta smakade gott, jag var inte det minsta kräsen utan åt med god aptit allt vad som serverades precis som jag gör än i dag. Jag uthärdade värme och kyla och utsatte mig för alla slags väder och vind, och dessa provningar uthärdade jag med lätt hjärta, utan svårigheter eller plågor. Jag kunde gå till fots och rida långa sträckor utan att någonsin bli trött.

Jag ville ge mig själv en spartansk eller romersk uppfostran, en sådan som jag hade läst om hos de stora författarna. Jag var fast besluten att låta dem tjäna som mina förebilder, eftersom jag tänkte att jag därigenom skulle visa mig värdig det öde jag fötts till, och dessutom övervinna mitt köns svagheter. Jag envisades, trots att alla motsatte sig detta besynnerliga liv, men till slut måste de ge sig till tåls och låta mig hållas. Jag fick inte rida förrän jag var tolv år, något som flera gånger fick mig att gråta av förtrytelse eftersom jag längtade så hett och var så hågad för denna idrott, men när jag väl hade fyllt tolv kunde ingen längre hindra mig. Min största passion var strävan efter ära, men jag hyste också en häftig kärlek till allt som var vackert och som en ung furste kunde finna värt att syssla eller roa sig med, och för vilket Du, Herre, hade givit mig en ädel böjelse. Jag älskade politik, krig, studier, vetenskap, konst, nöjen, tidsfördriv, idrott, jakt och lekar, jag älskade till och med hästar. Men aldrig någonsin har studier, idrott, tidsfördriv, lekar eller nöjen fått mig att försumma ett ögonblick av den tid då jag borde eller kunde uppfylla mina plikter, och Du vet, Herre, att jag ge-

nom Din nåd inte har något att förebrå mig själv i det avseendet. Trots att jag älskade att jaga var jag aldrig grym, och jag har aldrig sett djur dö utan att känna medlidande. De som deltog i min uppvaktning var förtvivlade, för jag tröttade ut dem fullständigt och lät dem aldrig vila, varken på dagen eller på natten. När de försökte få mig att sluta med detta tröttande sätt att leva retade jag dem och sade: »Om ni är sömniga så gå och lägg er, jag klarar mig själv.« Följaktligen var mina dagar och timmar uppdelade på rikets angelägenheter, studier och idrotter. Jag ägnade få stunder åt vila och andra kroppsliga behov som tar så mycket tid för andra människor. Under helgerna ordnades jakt eller andra nöjen som var passande för min ålder.

Barn av båda könen i min ålder samlades med hela hovet för att leka med mig. Lekarna bestod i att springa, hoppa, dansa etc. Men jag har aldrig tyckt om dockor, och jag måste ta hela mitt förnuft till fånga för att inte bli arg när en vänlig herre gav mig fina dockor i present. Mina dockor var gjorda av bly och med hjälp av dem lärde jag mig militära manövrar. Dockorna bildade en liten armé som man kunde ställa upp till slag på ett bord med komplett artilleriuppsättning. Jag hade fått små krigsutrustade skepp, små befästningar och kartor för att jag genom leken skulle lära mig allt jag behövde veta om strid, sjöslag och befästningskonst. Dessa små leksaker roade jag mig med under stunder och dagar då jag var ledig från allvarigare studier, men jag tröttnade snart och då skämdes jag över dem. När jag hade lärt mig tillräckligt mycket av leken tyckte jag att den bara var strunt, och hade inte längre något nöje av den. Mina känslor var heta och häftiga i alla lekar och nöjen, och när jag ville något var jag envis och påstridig. Ändå kunde jag vara förnuftig och ändra mig när man lät mig förstå att jag hade fel.

När rikskanslern hade återvänt till Sverige tillbringade han varje kväll tre eller fyra timmar med mig då han undervisade mig i mina plikter. Av honom lärde jag en del av det lilla jag en

gång vetat om konsten att regera. Du, Herre, ville att en av de största männen i världen skulle ge mig de första lektionerna i den konsten, och det är inte det minsta för vilket jag är Dig tack skyldig, att Du, när Du tagit min far kungen ifrån mig, lät denne store man bli kvar för att undervisa mig. Jag fann stort nöje i att höra honom tala, och det fanns inte några studier, lekar eller nöjen som jag inte gärna lämnade för att lyssna på honom. Han i sin tur fann stort nöje i att undervisa mig, och vi tillbringade ofta tre, fyra timmar eller mer tillsammans, båda mycket nöjda med varandra. Om jag får säga det utan att verka skrytsam, måste denne store man – man har åtminstone velat övertyga mig därom – mer än en gång förundra sig över ett barn som Du, Herre, ingivit ett begär efter undervisning och en förmåga att lära som han beundrade utan att begripa, eftersom detta var så ovanligt hos ett barn i min ålder och min ställning. Rikskanslern var hänförd av mitt artiga sätt att uttrycka min vördnad och uppskattning för honom, vilket gav honom en särskild ställning bland alla mina förmyndare.

Min preceptor Johannes Matthiae å sin sida har försäkrat att han hade samma glädje av att undervisa mig. Han gladdes åt att se min kärlek till vackra böcker, min flit och glädje i att studera och min omättligen hunger efter att få veta allt. Jag klarade alla ämnen och förstod allt utan svårighet, och ofta fick jag förklara för honom vad han inte begrep eller låtsades inte begripa. Kort sagt, man har berättat för mig att alla mina lärare var mycket nöjda med mig, var och en på sitt område, och om jag har låtit mig luras till att tro på allt det som jag nu säger må Du förlåta mig, Herre, eftersom jag har gjort det bara för att inte vara otacksam mot Dig. Ändå struntade jag i det jag fick höra av kvinnorna, till och med det som min faster berättade, trots att jag älskade henne mycket. Jag stod inte ut med att hon rättade mig, jag höll för intet allt vad hon sade till mig och hade alls inget förtroende för henne.

Min preceptor Johannes Matthiae var min ende förtrogne. Jag delgav honom alla mina små hemligheter och sorger, och gav uttryck för funderingar som han förundrades över. Vi resonerade tillsammans om regeringsfrågor. Han berättade utan förbehåll om allt som hände, för jag kunde tåga som muren och det gick att anförtro mig vad som helst. Han ensam hade mer inflytande på mig än alla mina andra guvernörer och guvernanter, men för att få mig att lyda måste han ändå resonera med mig och argumentera. Jag lät mig nämligen inte övertygas av hans auktoritet, utan endast av förnuftet.

Till en så lycklig börd och så sköna talanger som endast Du, Herre, kan skänka hade den fördärvade naturen fogat fel som jag inte tänker dölja. Jag var kritisk och misstänksam, högdragen och ytterligt ärelysten, och dessutom hetlevrad och häftig, på gränsen till våldsam. Därutöver var jag stolt och otålig, föraktfull och raljant. Jag skonade inte någon. Framför allt saknade jag medlidande med dumbommarna, som aldrig fann nåd hos mig. Det är därför jag har fått så många fiender, för dumbommar finns det gott om överallt. Men det intressanta är att alla dessa dåliga egenskaper i stället för att avta med lyckans växlingar har tilltagit så starkt att jag har blivit övertygad om att de är en del av min person och att de inte beror på yttre omständigheter. För jag känner dem ännu starkare och mer påtagligt i motgång än i medgång. Det tycks som om medgången lugnade och sövde dessa vilddjur, medan motgången däremot väcker och retar dem, och i min nuvarande ålder och belägenhet gör dem ännu mer stolta och oförsonliga. Jag är medveten om att jag kan dölja och tämja dem när jag så vill. Men jag vet inte om jag någonsin verkligen har försökt arbeta bort mina fel helt och hållet. Det är endast Din nåd, Herre, som har hindrat dem från att bära iväg med mig så långt som de hade kunnat göra, och om Du någon gång har gett dem fria tyglar så har Du ändå aldrig låtit dem kasta mig i backen.

Till detta kommer att jag trots all den respekt, vördnad och kärlek som jag hela livet har hyst för Dig, Herre, var mycket svag i tron och föga gudfruktig. Jag trodde inte på något av den religion i vilken jag växte upp, för det jag fick höra verkade inte vara Dig värdigt. Jag tänkte att människorna fick Dig att tala på deras eget sätt, och att de försökte lura och skrämma mig för att kunna styra mig som de ville. Jag hyste ett dödligt hat till lutheranernas många och långa predikningar, men jag förstod att det var bäst att bara lyssna tålmodigt och inte visa vad jag tänkte. När jag blev litet större gjorde jag mig ett slags religion på mitt eget vis, i väntan på den som Du har ingjutit i mig, och för vilken jag har en så stark naturlig böjelse. Du vet hur många gånger jag, på ett språk som är främmande för vanligt folk, har bitt Dig om nåden att få bli upplyst av Dig, och lovat att lyda Dig om det så skulle kosta mig mitt liv och min lycka.

Mitt häftiga och heta humör har gjort mig lika hågad för kärlek som för ära! Vilken olycka hade inte denna förfärliga böjelse kunnat störta mig i om inte Du i Din nåd hade använt just mina egna fel för att rätta mig! Men min ärelystnad och min stolthet, som gör att jag omöjligt kan underkasta mig någon annan, har liksom mitt högmod, som föraktar allt, tjänat som enastående skydd. Därtill har Du av nåd lagt en utpräglad känslighet som hindrat mig från att följa böjelser som skulle ha varit farliga för Din ära och min lycka. Hur nära avgrunden jag än har kommit, har Din starka hand alltid fört mig i säkerhet. Du vet, Herre, vad än avundsjuka och elakt skvaller har velat säga därom, att jag är oskyldig till alla de falska historier med vilka man har försökt smutskasta mitt liv. Jag medger att mitt temperament kanske ställt till med en förfärlig oreda om jag inte hade fötts till flicka. Men Du, som under hela mitt liv har sett till att jag älskat äran och hedern högre än något nöje, Du har skyddat mig från de olyckor som tillfället, min ställning och mitt heta temperament hade kunnat störta mig i.

Jag hade helt säkert varit gift om jag hade uppfattat minsta svaghet hos mig själv, men eftersom jag genom Din nåd har känt den kraft som Du gett mig för att kunna avstå från nöjen, om än fullständigt legitima, har jag följt min naturliga motvilja mot äktenskapet. Jag lärde känna världen så väl att jag förstod att en flicka som vill roa sig behöver en make. Framför allt en flicka av mitt slag som inte tar sig en make annat än för att göra honom till sin undersåte, eller snarare till slav för sin vilja och sina infall. Jag föddes till en sådan ställning att jag bland alla levande män kunde välja den som mest föll mig i smaken, för i hela världen fanns det inte någon som inte hade trott sig vara lycklig om jag hade velat ge honom min hand. Jag var blott alltför väl medveten om mina företräden för att inte få lust att utnyttja dem. Om jag inom mig hade känt någon svaghet hade jag som så många andra kunnat gifta mig, roa mig och dra fördel av alla mina företräden, och om det verkligen hade varit nödvändigt hade jag inte heller haft denna oövervinneliga motvilja mot äktenskapet. Men Du, Herre, hade givit mig ett hjärta som inte var gjort för någon annan än Dig. Du hade gjort det så fantastiskt stort och starkt att ingen annan än Du ensam kunde fylla det. Du borde vara det enda föremålet för dess längtan. Detta hjärta tillhörde Dig från den stund då det började slå i mitt bröst, och det fanns ett hemligt samförstånd mellan er som var okänt till och med för mig. Du ensam har gjort underverk med detta hjärta, och därav har Du desto mer ära som Du är den enda åskådaren och vittnet därtill.

För att skapa denna förunderliga samhörighet har Du tagit mina synder och fel till hjälp, liksom alla de dygder och talanger Du så frikostigt har skänkt mig. Till allt detta har jag själv inte bidragit med något annat än min ovärdighet, och det enda som återstår för mig är att i stillhet och tystnad älska och vörda Dig, och låta Dig ha Din vilja.

Dessutom omgavs jag av personer av båda könen som var dåliga föredömen för mig. Av dem fick jag ovanan att använda

svordomar, vilket jag dock genom Din nåd helt och hållet har upphört med.

Jag är kanske också skyldig till att alltför mycket ha föraktat sådana seder som anses passande för mitt kön. Det kan ofta ha fått mig att framstå som sämre än jag egentligen är, men därvidlag ångrar jag ingenting. Tvärtom, det enda jag förebrår mig själv är att jag inte fullständigt befriade mig från dessa hänsyn så som min ställning och mitt lynne krävde.

Jag vet inte om jag bör anklaga mig själv för att jag skrattar för ofta och för högt, och att jag går för fort. Men eftersom jag aldrig skrattar utan anledning har jag varken brytt mig om det felet eller det att jag går för fort, vilket kommer sig av mitt hetsiga temperament som inte tål någon långsamhet.

Man skulle kanske också kunna tillägga att jag pratar för mycket. Men jag bemödar mig om att inte säga mer än nödvändigt, och om jag tråkar ut andra så vågar jag nästan påstå att det i så fall får vara deras problem. Jag vågar också berömma mig av att aldrig ha sagt något som jag inte har velat säga, och att jag sällan haft anledning att ångra något jag sagt. Det händer till och med att jag går långt åt det andra hållet och blir så tystlåten att man nästan måste dra orden ur mig. Alla dessa fel skulle betraktas som obetydliga om jag inte hade varit flicka, men mitt kön har förstorat dem, precis som det också till viss del minskar värdet av mina goda egenskaper.

Jag har också anklagats för att vara hämndlysten, men där gör man mig orätt, för jag hämnas aldrig annat än genom att antingen göra gott eller visa förakt. Det är de enda former av hämnd som jag är kapabel till.

Som sammanfattning kan man säga att det största av mina fel är mitt kön, men eftersom Du har dömt mig till det måste jag vara tålig. Kanske har jag flera fel, men de är i så fall okända för mig. Jag har uppriktigt anklagat mig själv för alla de fel jag känner till, och jag gör inte anspråk på att ha lyckats rättfärdiga

mig. Det är förmodligen oförlåtligt att jag inte har korrigerat alla mina fel, stora som små, eftersom Du bland alla de förmågor Du så frikostigt överöst mig med också har givit mig en så fullständig och fantastisk självkontroll att jag kan göra vad jag vill med mig själv. Du vet, Herre, att jag talar sanning.

Hur lysande och kunglig min uppfostran än var, hur stora omsorger man än ägnade mig, har dock fel smugit sig på mig som jag upptäckt först när det inte längre var möjligt att avhjälpa dem. Av dessa har några med männen att göra, andra med landet, och ytterligare några med tiden. Jag förbigår dem alla med tystnad, för ingenting är perfekt i den här världen. Ändå vågar jag tack vare Din nåd vara skrytsam nog att påstå att få furstar i världen har fått en bättre uppfostran än jag. Furstar, säger jag, ty furstinnornas uppfostran skiljer sig antagligen mycket från den som man gav mig. Men det stämmer att artigheten, som är så betydelsefull när man skiljer bättre människor från vanligt folk, saknades i Sverige på den tiden. Därför vore det inte rättvist att tillskriva mig bristande artighet, eftersom det är något man inte kan lära sig själv. Om jag senare har tillägnat mig ett artigt sätt i utlandet kan bara de som känner mig bedöma. Slutligen är det Dig, Herre, jag har att tacka för allt vad jag är, och jag erkänner att jag även står i tacksamhetsskuld till alla de stora män som har uppfostrat mig. Jag tror faktiskt inte att jag har varit otacksam mot dem, och jag hoppas vid mitt liv att jag aldrig någonsin har varit det mot Dig.

Kapitel 9

Sedan man vid den första riksdagen i Sverige 1633 hade beslutat om förmyndarregeringen och min utbildning, började man att i mitt namn regera landet på det ärofulla sätt som jag skall

försöka beskriva så gott jag kan, för att ge Dig ensam, Herre, all den ära som tillkommer Dig. Jag vill även göra mitt land rättvisa, liksom de stora män vilka styrde landet vid den tiden, och som Du behagade skänka så mycket framgång.

Lugnet hade redan sänkt sig över Sverige. Handeln bedrevs som vanligt igen. Rättvisan hade sin gilla gång. Religionen var visserligen inte av det goda slaget, men den var allenarådande, vilket räckte för att man tryggt skulle kunna fortsätta med den falska politiken. Kriget i Tyskland var fortfarande framgångsrikt. [Avtalet med Polen](#) om vapenvila hade ännu inte löpt ut. Man övervägde att antingen förlänga det eller omvandla det till ett fullständigt fredsfördrag. Man fruktade ingenting från Danmark, även om man som vanligt var på sin vakt.

Så var sakernas tillstånd när ryssarna sände en högtidlig beskickning för att framföra sina lyckönskningar och kondoleanser. Samtidigt begärde de att [freden som de hade slutit 1617](#) med salig konungen skulle stadfästas. Som brukligt medförde de överdådiga gåvor till mig, och man svarade dem å mina vägnar enligt vedertagna former. De fick vad de hade bett om och skickades iväg med de vanliga gengåvorna. Denna beskickning anlände till Nyköping, dit jag hade rest för att möta min mor drottningen, som skulle [landstiga i staden](#) med salig konungens lik, och det hela gav upphov till ett litet äventyr som kan vara värt att berätta. Jag var då så liten att man var rädd att jag inte skulle kunna ta emot beskickningen med det allvar som situationen krävde. Man var rädd att jag skulle bli skrämmd av ryssarnas barbariska sätt och kläder, som inte liknade dem jag var van vid. Därför ordnade man med grundliga förberedelser. Man gick igenom hela ceremonielet med mig, och uppmanade mig särskilt att inte bli rädd. Detta gjorde starkt intryck på mig, och jag frågade upprörd: »Varför skulle jag vara rädd?» Man svarade att ryssarna var människor som var klädda i annorlunda kläder, att de hade stort skägg, att de såg farliga ut, att de var många

till antalet. Men jag behövde inte vara rädd. Av en slump var det riksmarsken och riksamiralen som blev min tröst vid detta tillfälle, för båda hade stort skägg. Jag skrattade och svarade: Vad gör det hur deras skägg ser ut? Ni har ju stort skägg och er är jag ju inte rädd för. Varför skulle jag vara rädd för dem? Ge mig bara rätt instruktioner och låt mig sköta resten. Och jag höll faktiskt mitt ord. Jag gav audiens på tronen så som seden bjöd, och i stället för att bli rädd, vilket andra barn hade blivit vid liknande tillfällen, visade jag upp en så säker och majestätisk min att de ryska sändebuden kände vad alla människor känner när de nalkas det som är allra störst. Jag gjorde de mina utom sig av glädje, de beundrade mig som man brukar när ett älskat barn har presterat något litet.

Nästan samtidigt anlände min mor drottningen. Hon blev mottagen enligt alla vedertagna former. Jag kom henne till mötes i egen person tillsammans med hela rådet och alla adliga vid hovet av båda könen. Tårarna och gråten tog ny fart vid detta sorgliga spektakel. Jag omfamnade min mor drottningen, varvid hon dränkte mig i tårar och nästan kvävde mig i sina armar. Kungens lik lades i förvar på slottet och man förrättade alla de högtidliga ceremonier som landets seder föreskrev för att hedra minnet av den störste kung som någonsin regerat i Sverige. Man lät mig genomlida ett ändlöst antal tal och predikningar som var svårare för mig att uthärda än det faktum att kungen, min far, var död. Det hade jag sedan länge kommit över, eftersom jag inte fattade vidden av min olycka. Jag betvivlar starkt att jag hade låtit trösta mig så snart om jag hade varit gammal nog att förstå min sorg. Barn som väntar på att få ärva en kungskrona har lätt att finna tröst när de förlorar sin far. Men min far var så älskvärd och jag tyckte så mycket om honom att jag inte tror att lyckan hade kunnat överskugga olyckan, om jag hade kunnat fatta den. Hur det än var, hade han varit död i nästan två år, och jag hade ohyggligt tråkigt under dessa långa och sor-

gesamma ceremonier. **Men mest bedrövligt** av allt var det dyst-ra liv som änkedrottningen förde. Så snart hon hade anlänt stängde hon in sig i sin våning som var helt täckt med svart klä-de från golv till tak. Framför fönstren i våningen hängde tyg i samma färg. Man såg inte ett dugg, och dagarna och nätterna igenom brann facklor av vax vilkas sken var så svagt att man inte kunde urskilja annat än sorgeföremålen. Hon grät nästan dygnet runt, och vissa dagar tilltog hennes smärta på ett så be-synnerligt sätt att man måste tycka synd om henne. Jag hyste stor respekt för henne och älskade henne ganska ömt. Men den-na vördnad gjorde mig betryckt och jag besvärades av den, sär-skilt när hon mot mina förmyndares vilja tog mig med sig och försökte hålla mig instängd i sin våning. Först började hon kla-ga på den uppfostran jag dittills hade fått. Hon hamnade till och med i konflikt med förmyndarregeringen om saken. Av re-spekt för henne lät man henne under en tid få en viss frihet i det avseendet. Man lät henne styra mig som hon ville, eftersom man hade hållit henne utanför förmyndarskapet. Man trodde sig vara skyldig henne denna eftergift i övriga frågor. Följden blev att hon skilde mig från min faster eftersom hon, som hon sade, själv skulle vara min guvernant. Hon försökte även ge-nomdriva andra förändringar som man med rätta motsatte sig. Dock älskade hon mig ömt, i synnerhet som hon sade att jag var en levande avbild av salig konungen. Men hon gjorde mig förtvivlad med sin kärlek. Hon tvingade mig att sova hos hen-ne, och hon släppte mig aldrig ur sikte. Det var knappt att hon tillät mig att gå till mina egna rum för att läsa och göra mina uppgifter.

Du, Herre, lät drottningens svagheter bli till min fördel, för det tvång som jag fick utstå när jag var med henne gav mig ännu större lust att studera. Det var också orsaken till att jag gjorde så överraskande och stora framsteg i mina studier, för jag använde mig av den förevändningen när jag ville komma

bort från drottningen, min mor, och från denna dystra boning som ingav mig så stark motvilja.

Vid samma tid inträffade ett annat litet äventyr som tycks mig värt att berätta. Jag har redan sagt att jag hade ett slags naturlig aversion mot öl och vin, och att jag inte drack sådant annat än när jag var extremt törstig. Denna aversion tilltog med åldern. Till slut var den så stark att jag kunde gå flera dagar utan att dricka en droppe, vilket var mycket plågsamt. Men eftersom nöden är uppfinningarnas moder upptäckte jag att änkedrottningen i en undanskymd del av sin våning hade ett stort förråd av regnvatten som hon använde för att tvätta ansiktet. Jag bestämde mig genast för att utnyttja detta vatten och gick dit punktligt varje dag efter middagen för att dricka, i hemlighet, så att man för en tid inte märkte någonting. Men så småningom såg änkedrottningen att förrådet hade minskat och började gräla på sina hovdamer, som försäkrade att de visst inte hade druckit av det, och att de verkligen inte var så dumma att de ens hade smakat. Jag, som visste hur det egentligen förhöll sig, började oroa mig för att jag skulle bli upptäckt. Det blev jag också, för man spionerade på mig, och drottningen tog mig till slut på bar gärning. Hon gav mig själv ordentligt med ris och gjorde det till ett stort brott att jag hade druckit av vattnet. Jag sade till min ursäkt att jag hade varit nära att dö av törst och att jag inte tålde vare sig öl eller vin.

Vid några tillfällen hamnade änkedrottningen dock i konflikt om min uppfostran med mina förmyndare, vilka trots att de behandlade henne med stor respekt inte tillät henne att skämma bort mig så som hon utan tvekan skulle ha gjort om hon hade haft tillfälle. Ty hon var en furstinna som ägde många goda egenskaper, men inga av dem som krävs när man regerar, och det hon själv inte visste kunde hon inte heller lära mig.

Ungefär samma år drabbades jag av en dödlig sjukdom i form av en elakartad böld i mitt vänstra bröst, som gav mig feber och

outhärdliga smärtor. Till slut brast bölden och stora mängder var rann ut. Det måste ha varit bra för min hälsa, för därefter blev jag snart fullständigt frisk.

Under tiden hade man börjat förbereda [salig konungens begravning](#), storslagen och högtidlig enligt svensk sed. Liktåget lämnade Nyköping och fortsatte sin långsamma, sorgesamma marsch till Stockholm, som ligger ungefär tolv till femton [lieues](#) därifrån. Vid detta tillfälle tog man till allt vad vårt folk har tänkt ut för att hedra de döda på de levandes bekostnad. Änkedrottningen spelade sin roll som sörjande på ett fulländat sätt. Hon var otröstlig, men hon var uppriktig i sin sorg, och därigenom överträffade hon allt vad sörjande kvinnor brukar visa upp vid liknande tillfällen när de vill övertyga åskådarna om att de plågas av en sorg som inte är av denna världen.

Själv var jag ännu mer förtvivlad än hon, men det var på grund av de långa, sorgesamma ceremonierna och min mörka, dystra utstyrsel, som jag hade ytterligt svårt att uthärda. Till slut var tåget framme i Stockholm där det togs emot med sedvanlig pompa och ståt. Så fort begravningen var avklarad tänkte man inte mer på den döde utan hängav sig i stället åt affärer och nöjen. Det hade varit ett vackert hov, om inte änkedrottningen hade fördystrat det med sin sorg. Alla gjorde vad de kunde för att trösta henne, men när tiden fick ha sin gång skänkte den större tröst än alla ord. Det finns inget land i världen där man begråter sina döda så länge som i Sverige. Man väntar med begravningen i tre eller fyra år, och vid ceremonin gråter alla släktingar på nytt, särskilt kvinnorna, som om den döde just hade dragit sin sista suck.

Under tiden fortsatte jag med mina studier och man utsåg två medlemmar av rådet som regelbundet skulle informera mig om allt som försiggick i Sverige och Tyskland. Till att börja med skedde detta en gång i veckan, men man hade för avsikt att öka antalet möten litet i taget allt eftersom jag visade att jag klarade av och fann nöje i det.

Man ville också att jag skulle bo åtskild från min mor drottningen, men när man föreslog detta för henne lät hon höra så mycket gråt och tandagnisslan att det väckte medlidande hos alla. Det ogillade mina förmyndare, som ofta gav henne en skarp tillrättavisning för detta. Men man fick aldrig riktigt bukt med henne, förrän rikskansler Oxenstierna kom hem. Saken var ofta föremål för diskussion i rådet. Man försökte flera gånger tala änkedrottningen till rätta. Man talade även med mig, som inte önskade annat än att få lämna henne, trots att jag älskade henne ömt och tyckte synd om henne för att hon var ledsen över det hela. Jag hade ett slags respekt för henne som störde mig mycket, och jag var rädd att hon skulle stå i vägen för mina studier och övningar. Detta irriterade mig, eftersom min kunskaps-törst var så stor. För övrigt roade sig änkedrottningen med att hålla ett antal narrar och dvärgar, som på tyskt vis alltid fyllde hennes våning. Jag fann dem outhärdliga, för jag har alltid avskytt den sortens kanaler. Därför var jag lycklig när det var dags för mig att gå till min egen våning för att studera. Man behövde inte tjata på mig, jag var obeskrivligt glad när jag gick dit, och gav mig till och med iväg tidigare än nödvändigt. Jag ägnade sex timmar på morgonen åt studier och lika mycket på kvällen. På lördagar och helger hade jag lov, och då tillbringade jag tiden så som jag tidigare har berättat. Jag hade även repetitioner och förhör, alltid i närvaro av riksrådet [Johan Skytte](#), som hade varit preceptor åt kungen, min far. Denne man var lika mycket skolmästare som en man av värld. Han kom dock inte ensam, utan hade alltid sällskap av någon annan medlem av rådet som också fick en redogörelse för mina framsteg.

Änkedrottningen fortsatte alltså att ställa till med bekymmer för rådet. Oxenstierna skrev brev från Tyskland där han försökte övertala rådet att skilja mig från min mor. Rådet var oenigt i denna sak. Några ansåg att hon skulle få stanna hos mig, andra ville att hon skulle skickas iväg till [sina förläningar](#). Så gick

tiden utan att något beslut fattades, utom det att hon aldrig skulle få delta i förmyndarregeringen. I denna fråga var alla eniga, och det med all rätt.

Jag anser att det är min skyldighet att här säga något om hur jag uppfattar mina förmyndares agerande vid denna tid, och jag tvekar inte att säga att de gjorde alldeles rätt i att hålla min mor drottningen utanför sin krets. Det finns blott alltför många skäl till detta. Och alla de exempel jag sedan dess har sett i världen har övertygat mig fullständigt. **Min uppfattning** är att kvinnor aldrig bör regera. Så stark är min förvissning att jag med största sannolikhet skulle ha undantagit mina döttrar från all arvsrätt till tronen, om jag hade gift mig. Ty jag hade utan tvivel älskat mitt land högre än mina barn, och det är ett svek mot landet att tillåta kvinnlig tronföljd. Jag förtjänar att bli trodd på mitt ord så mycket mer som jag talar mot min egen sak. Men jag säger gärna sanningen på min egen bekostnad. Det är nästan omöjligt för en kvinna att på ett värdigt sätt klara av plikterna på tronen, oavsett om hon regerar i eget namn eller för en omyndig arvinge. Kvinnors okunnighet och deras själsliga, kroppsliga och andliga svaghet gör dem olämpliga att sitta på tronen. Alla kvinnor jag har sett regera eller låtsas regera, i böckerna eller i verkligheten, har framstått som löjliga på ett eller annat sätt. Jag betraktar inte mig själv som något undantag, utan är beredd att i fortsättningen redogöra för mina brister om jag har några. Hur som helst kan man inte räkna med att kvinnor skall klara av dessa plikter på ett hedersamt sätt, även om det någon gång har funnit sådana som har gjort det. Dessa exempel är så sällsynta att de inte bör leda till några gynnsamma slutsatser om kvinnor, och minst av allt om mig, eftersom jag avsiktligt uppfostrades i detta syfte ända från vaggan. I alla fall har min erfarenhet lärt mig att könets svaghet är den största av alla svagheter. Jag påstår inte att min mor skulle ha varit mindre lämpad att regera än någon av de drottningar och änke-

drottningar vi har sett i vår tid. Men för att vara sanningsenlig har de varit lika litet lämpade som hon. Och vad smickrarna än må säga, har jag inte sett någon som skulle ha varit mer lämpad. Men jag skattar henne lycklig för att inte ha blivit inblandad i denna förfärliga syssla. Att utesluta henne från regeringen var förmodligen det största kärleksbevis som min far kungen kunde skänka henne. Hon hade säkert förstört allt precis som alla andra kvinnor som blandat sig i dessa ting. Men om jag, så som rätt är, prisar mina förmyndare för att de inte lät henne delta i regerandet, kan jag dock inte förneka att det var en smula hårdhjärtat av dem att fullständigt skilja henne från mig, vilket jag skall visa längre fram.

Sveriges forna vapen

Vasen i guld är förvisso Sveriges forna Vapen, och den som säger detta misstager sig ej; men sant är även att den är det [Gustavianska Kungahusets](#) forna Vapen, så benämnt i Sverige alltsedan Kungar härstammat därifrån, tidigare hade ju släkterna enligt gammal svensk sedvänja ej något efternamn utan hette Den av Den men den Gustavianska ätten har sedan urminnes tider varit av äkta svensk härkomst, och icke utländsk såsom många andra släkter i Sverige.

Efternamnet Vasa är senare tillkommet och påbjudet av Polackerna och Tyskarna, vilka var föga förtrogna med svenska seder och bruk, och det är en korrumpierad form av ordet *Arsel* eller *Varsel*, som är synonymer till betydelsen, ty de betyder både kärve och trofé; ett efternamn som man tror påbjudits av [Kung Erik Segersäll](#) till dennes ättlingar och han anses tillhöra denna ätt, som i likhet med alla andra, vilka lyckan lett mot, ej saknat sägenomspunna stamträd utan att jag för den skull svävar ut, man kan i sanning säga att den tillhört de äldsta och ädlaste i Sverige långt innan de blev Kungar, och att den även när de var av folket hade Vapnet gemensamt med Kungariket, vilket kan bekräftas av många gamla monument som på många platser i Sverige står kvar i den Gustavianska ättens allra Äldsta Gravar. Om detta sedan skett genom en ynnest eller ett privilegium eller annorledes vet man ej.

Det finns dock en och annan som tror att detta Kungahus forna vapen var de tre Kronorna, och att Vasen i guld var senare; men det är däremot helt visst att de tre Kronorna är det nyare Vapnet och Vasen i guld det äldre; hur det än må vara är det ställt utom varje tvivel att såväl den ena som den andra va-

penskölden har brukats växelvis av Sveriges Kungar och av den Gustavianska ätten, då den fortfarande var av folket, vilket kan bevisas med mycket gamla urkunder.

Det finns skäl att tro att då Sverige tidigare var ett valrike, har det mången gång ändrat sitt Vapen och detta har även förväxlats med Göta rikes, som sedan flera sekel aldrig varit åtskilt från Sverige; men då denna Nation alltid ägnat sig mer åt vapen, än åt Bildning, har den således försummat många dylika ting, varför man ej har så klara eller säkra redogörelser i detta ärende, i synnerhet som en mängd maktomvälvningar och olikartade Regeringar den lytt under, under dess tid som Valrike, medfört diverse förändringar icke bara i Vapnet, utan även i Lagarna och i sederna fram till den tidpunkt när det Gustavianska Kungahuset begynte regera, vilket var det första som ägde detta Rike *iure hereditario*. Det är alltså ej att förvånas över att man ser så många olikheter hos **Författarna**, vilka icke alltid skiljer tider och sekel åt, men begår stora misstag i mycket som är ännu mer väsentligt och ej är upplysningar om Vapnet och om dess färger.

Förutom att detta Rike låg så avskilt från den övriga världen, var dess inre angelägenheter och intressen till den grad olika andra nationers, att de knappt ens blivit omtalade; och då blott på grund av Krigen, vilka var en källa till oro för dem själva och andra, så att underrättelser om deras förehavanden har varit antingen knapphändiga eller falska, eller mestadels mycket förvanskade av deras rivaler och fiender, vilka ofta överträffade Svenskarna i ord men ytterst sällan i handling.

Vad beträffar krigen mellan Sverige och danmark om anspråket på de tre Kronorna under de senaste seklen säger **Författaren** att de var till stort förfång för dessa två Kungarikerna; men läser man Nordens historia finner man att Danskarna, förutom **Tyranniet**, som de utövade över Sverige under Kung Kristian kallad Tyrannen, har haft inget eller nästan inget övertag över

Svenskarna, ja dessa har rentav så gott som alltid triumferat över Danskarna, och icke finns det någon annan Kung av Danmark, ej heller den nuvarande [Kristian V](#), som kan skryta med att någonsin ha haft ett sådant övertag över Sverige; vad beträffar [medlingen](#) som Författaren talar om, lades den i händerna på Hansastäderna till evig skam för de två Kungarikena i Norden, vilka bägge två av godhet gick med på en dylik nedrighet; men sedan har dessa stackars Städer fått betala för den ty under detta vårt sekel har de nästan alla tvingats under Sveriges välde, och det finns fortfarande människor i livet som minns när de blev ockuperade.

För att återgå till Vapnet är det helt visst att Sverige har brukat det med Vasen i guld och även det med de tre Kronorna under åtskilliga sekel – Vasen tror man dock är det ena Götarikets vapen, Lejonet det andras.

Det finns också ett annat Lejon som [Kung Johan III](#) lät foga in i den [kvadrerade](#) skölden och som man tror är Finlands, men man vet ej så noga vilket som tillhör vilket; men det råder inga tvivel om att Vasen i guld och de tre Kronorna, vilket redan nämnts, är gemensamma för Riket och för den Gustavianska ätten även innan den begynte regera, och detta står utom alla tvivel.

Vasen i guld var i äldre tider på svart grund, och Gustav ändrade denna till blå när han blev Kung, han anbringade vasen och Lejonen över de tre snedbjälkarna, om vilka jag skall tala längre fram, och sammanfogade de tre Kronorna och Vasen i guld i en kvadrerad sköld i sitt Vapen, liksom sedan alla hans efterträdare har gjort ända fram till Drottning Kristina som endast brukade Sveriges och Göta rikes forna och nyare Vapen och avlägsnade vasen, som hon begagnade sig av enbart i Kammarsegillet, och under de sista åren brukade hon rentav bara de tre Kronorna, men efter att ha givit Riket till [Karl Gustav](#) tog hon vasen för egen del för att skilja sig från alla de andra Kung-

arna, då detta Vapen var endast hennes, och det med de tre Kronorna på den tiden var gemensamt för både Sverige och Polen och Danmark.

Och detta gjorde hon för att vaser ej skulle övertagas av andra, då hon ju ända sedan tidig ålder varit fast besluten att omvända sig till [den sanna tron](#) och att aldrig ingå äktenskap, om hon också sorgligt nog ej skulle ha omvänt sig.

Drottningen hade kunnat låta Kung Karl Gustav antaga hennes Vapen och hennes efternamn, men då hon alltid hyst det största förakt för dylika bagateller, reflekterade hon aldrig därpå och trots att Kungen själv bönföll henne om att göra honom den äran, vägrade hon att ge sitt samtycke och sade till honom att när han varit Kung i 24 timmar, skulle efternamnet och den Pfalziska Ätten kunna mäta sig med den Gustavianska, och att hennes Kungahus ej betydde något för henne; men att hon förvisso önskade att han om möjligt gav hennes Sverige evig framgång och ära, [ty hon visste ej av](#) någon annan Boning i denna värld.

De tre Kronorna har alltid varit på blå grund förutom en gång vid en uppdelning av Riket, om vilket det streds i ett val med dubbel utgång, där båda Parter tog de tre Kronorna som Vapen; men den ene på röd grund, och den andre på blå, och man tror att dessa var av det Gustavianska Kungahuset men man vet ej säkert besked; dock finns det de som säger att det före Gustav har funnits andra Kungar av denna Ätt; och icke minst finns det de som tror att [Kung Erik den Helige](#) var av samma ätt, vilket må vara osagt.

Den som anammade Kronorna på röd grund jagades bort från Riket och drog åstad och intog England, där dessa Kronor på röd grund var förhärskande en tid.

Det är likaledes sant att vapnet före de tre Kronorna och före vaser hade tre snedbjälkar i guld och ej i silver på blå grund, ty Sveriges urgamla och beständiga tinkturer har alltid varit blått

och guld, och det är skälet till att man ser dessa snedbjälkar med lejonen och med vasen, vilka sedan ändrats till silver förmodligen med hänsyn till Heraldikens Regler, som icke tillåter guld på guld; åter andra säger för att återspegla de tre vittbekanta sjöarna i Sverige; men den som för pennan tror att utlänningar och i synnerhet Tyskar och Polacker har fördärvat Vapnet genom att ändra tinkturena efter eget skön och ej gjort sig stort samvete av att anbringa guld på guld, då det tycktes dem att det aldrig kunde vara för mycket guld.

Somliga säger att vasen består av sädesax, andra säger av ogräs, somliga säger av palmkvistar, andra av linblommor etc. men helt visst är att den alltid varit en Vase i guld.

Kung Gustav tillkallades ej av Folket som Författaren förmodar, ty efter att ha hållits som gisslan i danmark, flydde han till Tyskland, därifrån återvände han efter lång tid sjövägen till Sverige och undvek på så vis danmark som det ofrånkomligen skulle ha varit mest gynnsamt att passera genom om han hade rest från Tyskland till Sverige till lands. Han höll sig gömd en tid i Landskapet Dalarna, där han gjorde sig till Ledare för missnöjda personer av alla de sorter, därifrån begynte han efter hand att ge sig på Danskarna med stor framgång, och hans anhängare tilltog så mycket i antal att han till slut befriade sitt Fädernesland från Danskarnas förtryck och jagade bort Kung Kristian, som i Sverige kallades Tyrann, från Riket. Därigenom röntes han så stor uppskattning av sitt folk att han enhälligt utropades till Kung, och det var han, och icke Johan, som gjorde landet till arvrike på manssidan av ätten, av honom kallad den Gustavianska. Han skänkte till minne av denna sin ära och framgång högst speciella privilegier åt Landskapet Dalarna, vilka det har åtnjutit så länge som hans efterträdare har härskat och de utökades av Kung Gustav Adolf och av Drottning Kristina.

Efter att ha fördrivit sin Brorson Kung Sigismund ur Riket gjorde Kung Karl IX, Fader till nyss nämnde Kung Gustav

Adolf, landet ärftligt även på kvinno- sidan i avsaknad av en manlig linje, dock med undantag av de förmälda och deras ättlingar, och denna Arvförening fastslogs av densamme [Kung Karl IX](#) i Norrköping år 1604 och är en av Rikets Grundlagar.

[Detta blev fallet](#) i och med Kristinas person, som blev Tronföljare efter Kung Gustav Adolf hennes Fars död, vilken redan under sin levnad låtit ständerna erkänna Henne som tronarvinge år 1627, så som Författaren säger i kraft av Kung Karl IX:s, hans Fars, ovannämnda Arvförening.

Man bör dock påpeka för författaren att det är helt och hållet falskt att det år 1633 utfärdades ett dekret till förmån för Kristina, ty alltsedan hon hyllats av ständerna medan Kungen hennes Far levde, var hon erkänd som Arvtagare och efter hans död som Drottning av hela Riket, vilket skedde år 1633.

Ännu mer falskt är det att det detta år beslöts att den Pfalziska Ätten, och barnen till Prins Johan Kasimir av Pfalz, skulle överta tronen i det fall Drottning Kristina ej stod till buds, enär man aldrig haft en tanke på något sådant i Sverige, och den som hade dristat sig att drömma slikt skulle ha blivit stenad, det gick ej att vare sig begå eller tänka sig ett sådant illdåd; detta antagande är tvärtom ytterst långt ifrån sanningen, ty åtskilliga gånger under omyndigheten har Rådet och Förmyndarregeringen i Sverige stått i begrepp att jaga bort Pfalzaren med alla hans barn ur Riket, vilket tills vidare ej blev genomfört eftersom Kronan var skyldig honom en stor summa pengar för makans hemgift, och krigen ej tillät dem att betala honom den då.

När Drottning Kristina uppnått Myndig ålder, förklarade hon genast [krig mot danmark](#), men hon fick det avklarat tämligen snabbt vilket var henne till stor heder och glädje, och hon konsoliderade de Erövringar hon gjort i kriget mot nämnda Krona med en fred som var ärofull och fördelaktig för henne och för hennes Rike. Det var detta krig som gav hennes Kusin, den Pfalziske Prinsen Karl Gustav, tillfälle att visa prov på sin tap-

perhet och låta Drottningen få kännedom om hans begåvning, ty när han tjänstgjorde i hennes Armé i Tyskland som Kapten i Kavalleriet sändes han av [Torstenson](#), som då ledde den som Fältmarskalk och Drottningens ståthållare, för att redogöra för Hennes Majestät om krigets förlopp samt mottaga hennes order. När Drottningen hört Prinsens rapporter och kommit till insikt om Hans begåvning och duglighet, fann hon honom vara rätt person för hennes plan att införa en ny tronföljd i Riket, ty man kunde icke hoppas på henne alldenstund hon var fast besluten att aldrig någonsin ingå äktenskap som ovan nämnts.

Varför hon sände honom tillbaka med de nödvändiga ordena till samme Torstenson, och tilldelade honom i denna Armé ett Tyskt Kavalleriregemente som hette Kurland och skänkte honom många andra ynnestbevis.

[En viss tid därefter](#), då nämnde Prins fortsatte att göra sig bemärkt, utnämnde hon honom i hans frånvaro till sin efterträdare för den händelse att hon skulle avlida, en tronföljd Drottningen hade stora svårigheter att genomdriva hos Rådet och ständerna och detta skedde år 1647.

Då Prinsen åter befann sig i Sverige för att tacka Drottningen för den stora ynnest hon beviljat honom, sände hon honom på nytt tillbaka till Tyskland med tolv tusen man, och utnämnde honom till Ståthållare och Generalissimus i Tyskland, varifrån hon redan hade kallat tillbaka Torstenson till Sverige, vilket skedde år 1648 på våren. Men [Freden](#) som ingicks med Riket avslutade denna expedition.

Därefter fick Prinsen order och Fullmakt av Drottningen att förhandla och sluta fördrag om verkställighet för Hennes Majestäts räkning med Kejsarens Fullmaktshavare [Prins Piccolomini](#), och på så vis blev han utan annan kommandering.

År 1650 kallade Drottningen honom tillbaka till Sverige, utnämnde honom till Arvfurste och gav honom [titeln A.R.](#), som aldrig senare använts i Sverige, varvid hon stötte på många svår-

righeter, men Hennes Majestät som städse önskade bli åtlydd, såg till att så skedde även vid detta tillfälle.

Detta är enda grunden till Prins Karl Gustavs framgång, och den trappa, uppför vilken Drottningen så att säga med fast arm ledde honom till Tronen, till Sveriges och hela Världens stora förundran, [som i ... betraktade](#) detta stora mirakel.

Drottningen fortsatte sedan att regera som tidigare och behöll ända in i det sista [den högsta makten](#), som hos henne var större, och mer oinskränkt än hos [någon annan Kung](#) före henne, vilket är allmänt bekant i hela Sverige, som genom Hennes Majestäts försorg på den tiden framstod som ärofullt, triumferande och fruktat till sjöss och till lands inför hela Europa. [Hon erövrade](#) åtskilliga betydande Provinser, som hennes Rike ej varit i besittning av, och som aldrig erövrats av Kungen hennes Far, och för att konsolidera sina erövringar i Tyskland, likt dem i Danmark, ingick hon till slut [freden i Osnabrück](#) som var så ärorik för henne och för hennes Rike, vilket var och en känner till. Varvid hon genom Riksdekret erhöll tillnamnet Augusta och Triumfbågen med följande inskription

[Opt: Max: Princ:](#)
Reginae X. [Christ]inae Aug:
Suecia sua felix, Victrix
Triumphans
D.D.

Upptagen av dessa ärofulla handlingar och med Guds vägledning kom hon slutligen att med Salomo erfara [quod omnia vanitas](#), och då hon kände sig utvald att till varje pris bekänna den Katolska trons Sanning och fullfölja ett sådant storverk och ej handla orätt mot vare sig Gud eller sig själv eller sitt Rike, förklarade hon Prins Karl Gustav och dennes ättlingar [på manssidan](#) Sveriges Kungar och hennes Efterträdare år 1654, vilket

räknat efter hennes Myndighet var det tionde året av hennes Regering, i blomman av sin ålder och på höjden av ära och framgång, alltjämt med den oinskränkta och intakta suveräniteten i behåll, i vilken Gud hade låtit henne födas, för att i frihet utan att åsamka sitt Rike oro, kunna bekänna sanningen hos vår Helliga tro såsom hon sedan gjorde när hon anlände till Rom, etc.

För att ge bevis på sin oändliga tacksamhetsskuld till Drottning Kristina lät Kung Karl Gustav prägla en medalj, som var hans första med detta motto

A Deo, et Christina

samt lät inskriva i sina första Urkunder *Carolus* Gustavus Dei et Christinae gratia Rex, etc. och han kunde säga detta med all rätt då han mycket väl visste hur mycket svett och möda det hade kostat Drottningen att sätta honom på Tronen, ty detta stordåd utfördes i strid med den allmänna viljan, då Rådet och alla Rikets Ständer opponerade sig ända till sista ögonblicket, och det var som om hela Helvetet brutit ut vid det tillfället mot Drottningens beslut, varvid mot varandra ställdes å ena sidan det förnämligaste som Ambition, Ära, och framgång kan forma i en stor och ädel själ, och å andra sidan skräcken för det oerhörda man av mänsklig försiktighet och förtänksamhet kan och bör frukta vid ett sådant fruktansvärt risktagande, där det handlade om ... att offra sin *gloria*, sitt öde, och så att säga ... hela sin varelse. Men Gud skänkte henne styrka för denna uppgift med sin nåd, så att hon med heroisk uthållighet övervann alla hindren och blev åttlydd för sista gången, varvid det behagade Hans Gudomliga Majestät att i sin allvishet låta kröna Kung Karl Gustav genom Drottning Kristinas hand, vilket han själv medgivit vid många tillfällen, och den som förtäljer denna händelse på annat vis förolämpar själva sanningen.

Om Amarantas brödraskap

I Sverige liksom i Tyskland har man för vana att hålla ett gästabud som kallas Wirtschaft, det vill säga ett slags festlig tillställning. Till detta gästabud väljer man ut ett antal personer av rang som förkläder eller maskerar sig på olika sätt och så praktfullt som var och en kan. Vid festerna äter och dansar man tillsammans, och detta nöje börjar så snart solen har gått ned och varar oftast ända till dess uppgång. Under drottning Kristinas regeringstid höll man detta gästabud tre eller fyra gånger, men det sista året var festen så magnifik att den överträffade allt vad man tidigare hade upplevt av liknande gästabud i Norden, och denna storslagna tillställning var den sista som anordnades av Hennes Majestät. Salen där festen hölls skulle föreställa [Arkadien](#), eftersom det är den plats som är mest värdig en så storslagen församling. Till maskeraden valde hon ett stort antal personer av högsta rang av båda könen, men slumpen fick avgöra hur gästerna parades ihop. Alla parades ihop med någon annan med undantag för drottningen, som ensam var utan sällskap, vilket också var helt riktigt. Var och en bar namn efter den gudomlighet som han föreställde, och var förklädd så som mytologin föreskriver, så praktfullt som möjligt. Allting glittrade av silver, guld och ädla stenar. I denna stora och magnifika sal serverades gudarna mat av ungdomar av båda könen, klädda som herdar och herdinnor. Drottningen glänste i täten för detta vackra och galanta sällskap, i samma klädsel, likt en riktig sol vars glans får allt annat att blekna. Hon, som aldrig har tillbringat mycket mer än fem minuter vid bordet utan att plågas, var syselsatt med något som inte svarade mot hennes storhet, men som passade hennes ålder liksom hennes heta lynne och livliga

temperament, nämligen att tillsammans med alla de unga servera gudarna vid bordet. Hennes Majestät deltog i hela tillställningen utom supén. Som brukligt är vid dessa gästbud hade var och en tagit ett romerskt namn. Drottningen kallade sig [Amaranta](#), vilket betyder den odödliga. Salen var smyckad med storslagna [tapisserier](#), blomsteruppsättningar, stora speglar, vaser och springbrunnar med parfymerat vatten, och där hördes också storslagen och tjusande musik. Allt var så beundransvärt väl anordnat att prakten, galanteriet och den goda smaken härskade överallt. Man superade, lekte och dansade ända till gryningen. Sedan drottningen hade bjudit sitt hov på en magnifik traktering hänförde hon hela sin omgivning med den utstrålning av godhet och ärbarhet som är så utmärkande för henne. Men mot slutet av festen ställde Hennes Majestät till med en överraskning för alla när hon plötsligt klädde om, kastade masken i säcken och beordrade att alla skulle demaskera sig, vilket gjorde att gudarna förlorade sin värdighet när de nu skulle blanda sig med människorna. Kort sagt, alla var nöjda, och denna storslagna och galanta fest prisades av både människor och gudar. Vid detta tillfälle instiftade Hennes Majestät ett slags brödraskap uppkallat efter sällskapet och gav Amarantas monogram som emblem åt de personer, av båda könen, som tillhörde kretsen. Bokstäverna var formade av diamanter infattade i en [medborgarkrona](#) med orden »*Dolce ne sarà la memoria*«. Hon gav detta emblem till alla de unga herrar och damer som brukade delta i dessa nöjen. De var [33 till antalet](#), sexton män och lika många kvinnor, som Hennes Majestät hedrade genom att låta dem förena sig med henne i detta brödraskap och som fick äran att supera med Hennes Majestät nästan varje lördag i ett hus på landet som inte ligger längre bort än ungefär en mil från Stockholm. Man småpratade, dansade, lekte, lyssnade på musik och tillbringade tiden på det lediga och familjära sätt som ärbarheten och respekten tillät denna lyckliga skara, som fått äran

att närmare lära känna och beundra furstinnans tankar och känslor. De kom också att kallas De Utvalda, eftersom de aldrig såg något hos henne som inte var ädelt, hjältemodigt, storslaget och beundransvärt. Det var under dessa lyckliga stunder som hon, sin blygsamhet till trots, övertygade alla dem som fick äran att komma henne nära om att naturen och lyckan, som hade varit så generösa mot Hennes Majestät i allt, inte hade skänkt henne något större än hennes hjärta. Och det var ungefär på detta sätt denna stora drottning tog igen sig efter att dag och natt ha sysslat med sina stora och viktiga göromål. Endast från sin vila stal hon de stunder som hon ägnade åt nöjen.

Alexander den store

Kung Filip av Makedonien fylldes av stor beundran för Alexander när denne tämjde den berömda Bukefalos. Han reagerade som alla fäder vilka ständigt är beredda att beundra sina barn för vad de gör och säger. Alexanders bedrift var sannerligen imponerande för en pojke på femton eller sexton år, men Filip reagerade som far. Likväl har en sådan ömhet aldrig varit mer berättigad, och Filip misstog sig inte när han anade att detta makalösa barn skulle bli något stort i framtiden. Han beundrade en son som snart skulle beundras av hela världen, och även om det bara var ett svagt förebud som fick honom att uttala den berömda förutsägelse som alla känner till må han vara ursäktad. Men Alexanders djärva bedrift då han räddade livet på Filip kom senare att bekräfta förutsägelsen så mycket bättre. Ändå fick han mycket mindre beröm den gången, och hans hjältemodiga handling ingav nu Filip mer avund än beundran. Tidigare hade Filip givit beröm åt ett barn, men nu hade han inget annat än avundsjuka till övers för den unge prinsen, vars tilltagande ryktbarhet började ansätta honom på alltför nära håll. Filip blev närmast förargad över att behöva stå i tacksamhetsskuld för sitt liv till den som han själv hade skänkt livet, och hur älskansvärd Alexander än var älskade Filip honom inte längre. Han slutade att berömma Alexander så snart dennes ryktbarhet ställde honom själv i skuggan. Men eftersom Filip var så orättvis som far och kung är avsikten med denna lilla skrift att utan omsvep göra Alexander den store rättvisa och studera hans beundransvärda liv. När man beundrar hans enastående och nästan övermänskliga förtjänster bör man också kritisera hans svagheter och fel, och ändå inte tveka att visa upp denna stora och sköna förebild

för alla furstar. Visst är det svårt och nästan omöjligt att efterlikna denna ojämförliga förebild, men det saknar betydelse, ty det gör gott bara att tänka på något så fullkomligt, och även om det är omöjligt att lyckas får det inte avskräcka någon från ett så ädelt försök. Efterföljarna till denne store monark har till och med uppvisat hans brister, vilket är att gå för långt. Själv härmade han ingen, han studerade och beundrade sin [Herkules](#) och sin [Akilles](#), men han följde deras exempel, den största och vackraste förebilden i världen. Furstar bör på samma sätt anstränga sig att ta efter Alexanders dygder och så långt möjligt undvika hans felsteg. [Caesar grät av smärta](#) en gång i tiden när han läste om Alexanders liv, betraktade statyerna av honom och tänkte att han själv ännu inte hade åstadkommit något vid en ålder då denne enastående furste redan hade lagt under sig hela Asien. Dessa tårar var värdiga den Caesar vilken som den ende av Alexanders efterföljare fram till våra dagar har gjort sig förtjänt av äran att jämföras med honom. Men låt oss se vilken hemlighet och vilken konst Alexander begagnade sig av för att uppnå den ära som gjorde honom så enastående och så värd att väcka hjältens avund hos den förste och störste av alla [caesarer](#).

[Hur ärorik](#) Alexander än var har man ännu inte gjort hans förtjänster full rättvisa. Få människor har förstått och beundrat honom så som han förtjänar. Det orättvisa ryktet har kränkt honom; detta rykte, som så ofta smickrar människor som inte har förtjänat det, har gjort honom orätt. Man har tänkt fel om honom, man har lovordat och kritiserat honom på oriktiga grunder, något som drabbar alla furstar vilkas rykte sällan vilar på rättvis och sanningsenlig grund. Och eftersom ryktet, som så orättvist har gynnat så många andra, har vågat anklaga denne enastående furste för handlingar som skulle förmörka all annan ära än hans egen, skall vi här försöka lägga sanningen i dagen. Alexander var människa, och därför måste man förlåta hans fel för hans stora dygders skull. Även solen har fått fläckar av na-

turen, vilket inte hindrar denna vackra himlakropp från att vara den skönaste stjärnan i världen. De som tror sig veta det påstår att dessa fläckar är ljusare och strålar klarare än de stjärnor som ser ut att vara de största. Likadant är det med stora mäns fel och brister, de uppväger lätt vanliga människors dygder. Det är även ställt utom tvivel att avund och elakt förtal drabbar alla utan undantag och att de oupplösligen häftar vid de mest berömda personer. Därför är det inte förvånande att de inte skodade Alexander. Men nu är det dags att se vad som utmärker en sådan makalös levnadsbana som hans.

Man kan förlåta nästan alla hans brister, men för [dryckenskapen](#) som flera historiker har klandrat honom för finns ingen ursäkt. Andra har dock försäkrat att han inte tyckte om vin, att han blott sällan drack vin tills han blev upprymd, att han var måttlig eller till och med avhöll sig helt från att dricka, och detta visade han förvisso så tydligt att han lyckades släcka törsten hos sina soldater genom att ge överraskande prov på en oefterhärmlig avhållsamhet som var honom värdig. [Drottningen av Karien](#) sände sina taffelbetjänter att servera honom utsökta rätter och såser som var vanliga på deras tid och i ett land där man satte en ära i att servera en god måltid. Men Alexander avböjde, tackade henne och svarade att han inte ville ha vare sig såser eller raguer, och att han som barn hade fått lära sig att morgnens mödor gav god aptit till middagen och att dagens mödor gjorde samma nytta till kvällsmaten. Allt detta borde räcka för att rentvå honom. Hur som helst är det säkert att om han någon gång på lediga stunder och i vänners sällskap gick till överdrift, hindrade detta honom inte från att vara rent beundransvärt nykter och vaken när äran och plikten så krävde. Detta har intygats av de författare som har skildrat hans liv. Desto mindre bör man förlåta honom att han utfäste ett pris till den störste suputen i sin armé. Men hur ovärdig Alexander denna handling än kan tyckas, utgör den ett lysande försvar för honom, liksom

för hela hans hov och hans armé, eftersom det är helt visst att den som under en sådan dryckesorgie tog hem priset som kostade honom livet drack mindre under en natt än vad en erfaren drinkare hade druckit vid liknande tillfällen. Ändå är detta nog för att rentvå Alexander från det mest avskryvda och vanhedrande fel som man helt säkert med orätt har beskyllt honom för.

Plutarchos anklagar honom för ett annat fel, som inte skulle vara mindre ovärdigt för honom än dryckenskapen, nämligen att han var så skrytsam att han blev outhärdlig för sina vänner. Men man kan betvivla sanningen i påståendet, och det förefaller som om han gick säker för detta fel. På vilket sätt skulle Alexander ha varit en skrythals? Vad kunde han påstå som inte var sant? Hans stordåd ger svar, och en trovärdig historiker berättar något som tycks bekräfta detta. Han säger att Alexander under sin **färd utmed Hydaspes** en dag roade sig med att läsa en berättelse om sina bedrifter som var skriven av en av hans egna. När han fann att den var full av lögner kastade han den i floden och sade: »Alexander har uträttat tillräckligt med stora ting för att inte behöva tåla att man säger saker om honom som inte är sanna.« Så gör inte en skrythals. Få furstar visar en sådan finess. Men om det är sant att han fann nöje i att trötta ut sina vänner med berättelser om sina härliga bedrifter, minskar detta fel i någon mån deras värde, eftersom han borde ha varit den förste att glömma vad han redan gjort för att endast tänka på det han hade framför sig.

Men för att rätt kunna prisa och klandra allt hos honom som så förtjänar, låt oss betrakta denne furstes barndom. Den var lika underbar som hans senare liv. Man vet att de persiska ambasadörerna beundrade honom, men man vet också att **furstar får höra smicker** till och med när de ligger i vaggan och att ambasadörer kan konsten att uppvakta och inte säga allt vad de tänker. Ändå uppvisade Alexander alla tecken på en storslagen och

utomordentlig karaktär. Han var generös och storartad så till den grad att hans lärare måste förmana honom. Han var orädd och nyfiken och ville veta allt, redan ärelysten och så avundsjuk på sin fars berömmelse att det kunde driva honom till tårar. I sina studier var han flitig och skicklig, han lärde sig allt med enastående lätthet, han talade och skrev väl, och när han hade blivit några år äldre märktes det att han hade tillgodogjort sig sin utmärkta utbildning på ett lysande sätt. Han var inte okunnig om något som är värt att veta för en stor furste. Att han till och med kunde sådant som det inte var nödvändigt att känna till framgår av den tillrättavisning som han fick av sin far när denne klandrade honom för att sjunga alltför väl och därmed gjorde vad många andra gör när de kritiserar sådant de själva inte kan. Alexander drog dock mer nytta än nödvändigt av tillrättavisningen från en vresig gubbe. Alla människor tillskrivs saker som de skall ha sagt, särskilt furstarna beskylls ofta för att ha sagt och gjort sådant som de aldrig ens har kommit att tänka på, och det är mycket osannolikt att Alexander skulle ha sluppit lindrigare undan än andra. Om det alltså är sant att han gjorde sig löjlig över sin far som föll omkull när han försökte hjälpa en man som Alexander hade misshandlat för att han hade uppträtt respektlöst, kan man kritisera honom, eftersom det var gement av honom att driva med sin far och kung. I den strid där han riskerade sitt eget liv för att rädda faderns genom att täcka dennes kropp med sin egen för att skydda honom mot slag försvarede han sig i förväg på ett lysande sätt mot den förfärliga, orättvisa beskyllningen att han skulle ha varit medskyldig till Filips död, och efteråt bevisade han också sin oskuld nog så tydligt genom att utmäta exemplarisk bestraffning åt mördarna. Men hade han inte gjort någonting av allt detta, finns det ändå fog för att påstå att denne furste hade en alltför stor själ och inte satte tillräckligt stort värde på Makedoniens krona för att vilja köpa den till ett så högt pris.

Många människor håller gärna handen för ena örat för att spara det åt den anklagade. En furste som vill skipa rättvisa utan vidare bekymmer behöver däremot inte ta till detta knep. Man kan undra om Alexander verkligen gjorde så.

Om han har sagt att kungar skall göra gott och inte vänta sig annat än kritik, är denna tanke inte riktig, eftersom de flesta kungar ofelbart kommer att få både mer kritik och mer beröm än de förtjänar.

När han visade att han avundades sin far för dennes bragder så mycket att han grät av rädsla för att det inte skulle bli något kvar åt honom att uträtta, då var det en avundsjuka värdig ett ädelmodigt barn som ännu inte visste hur stor världen var. Men även om uppfattningen om världarnas mångfald fick honom att gråta också när han hade blivit äldre har inga tårar någonsin varit mer omotiverade än hans. Det tycks dock som om man har förklarat hans gråt på fel sätt: det förefaller inte som om han grät för att han misströstade om att han skulle komma i besittning av dessa okända världar, vilket är vad man har trott, utan som om han snarare grät av glädje över att naturen så frikostigt svarade mot hans omättligen ärelystnad, och över att den tillhandahöll mer än en värld åt honom att erövra, han som ständigt brann av begär att vinna ny ära och som av avund mot sig själv endast strävade efter att överträffa sina tidigare bedrifter samtidigt som den ära han redan hade vunnit [...] förlorade sin betydelse för honom.

Kungar är usla löpare, och att vilja besegra dem i [de olympiska spelen](#) var inte att göra anspråk på någon särskilt ärofull seger. Om Alexander verkligen ville visa hur snabbt han sprang, borde han ha utmanat hjortarna så som Akilles gjorde när han först hann upp dem på snabba fötter och sedan fångade dem med starka armar. Dessa uttryck för falsk ärelystnad har dock gillats av alla som låtit sig bländas av sådana falska diamanter.

När han bekände att han stod i större tacksamhetsskuld till

[Aristoteles](#) än till sin egen far konungen, eftersom filosofen hade gjort honom värdig det liv han hade fått av Filip, var detta en ädel känsla, den är storslagen och mycket värdig Alexander.

De må tycka vad de vill, alla de som felaktigt har klandrat Alexander för hans kommentar om Diogenes nakenhet. Den var honom värdig, och den var värdig den ädla självkänsla som [gör människorna lika lyckliga när de ingenting äger som när de äger] allt och som är så sällsynt.

När Alexander räddade [Pindaros hus](#) då Thebe raserades var det en handling som var värd sitt pris, men det hade varit bättre om han hade skonat hela staden med tanke på [Epaminondas](#), eller snarare med tanke på sig själv.

Hur högt Alexander än uppskattade sin [Homer](#) finns det ingen ursäkt för de föreställningar han gjorde sig när han frågade en budbärare om Homeros hade uppstått från de döda eftersom budbäraren hade haft så bråttom. En furste som Alexander borde rimligen ha mycket att ägna sig åt som var viktigare än Homeros återuppståndelse. Men för andra människor var detta en fantasi värdig Alexander, vars ära endast saknade en [...] som Homeros. Men då känner man inte hjältar av Alexanders slag, som inte behöver andra vittnen och domare än sig själva.

[Det svar](#) som han gav Parmenion när denne gav honom rådet att godta Dareios fredsvillkor var värdigt Alexanders storhet, hur oförsämt det än kan ha låtit.

Det dyrbara skrin där han läste in sitt exemplar av Homeros kom väl till användning. Men det hade använts på ett ännu bättre sätt om det hade varit avsett för hemligheterna i Alexanders stora hjärta.

Hans mor [Olympias](#), som ofta var mer än lovligt näsvis, drev honom en gång att helt vänligt säga att han fick betala alltför dyrt för de nio månader han hade bott hos henne.

När [Poros](#), sårad och tillfångatagen, bad att få bli behandlad

som en kung svarade Alexander lika kvickt som generöst: »Det skulle jag utan tvekan be om själv! Men säg mig, vad kan vi göra för dig?» Med detta svar visade Alexander att han var värdig att bli härskare över hela Asien.

Om det är sant att han i Indien lät sprida vapen och redskap av alla slag som var större än de som människor vanligtvis använder, för att eftervärlden skulle tro att han och hans män var jättar, förtjänar han att klandras för svaghet och fåfänga.

När samme Poros vid Hydaspes försökte hindra honom från att erövra Indien, vid en tid då det såg ut som om allt hade sammansvurit sig för att besegra Alexander och han medgav att han äntligen hade funnit mödor och faror som var honom värdiga, då skall han enligt historikerna ha sagt: »Å, *atenare*, vilka faror, vilka mödor har jag inte utsatt mig för bara för att vinna er uppskattning.« Denna tanke kan inte härstamma från Alexander, som måste ha haft ett ädlare och mer värdigt motiv för att vilja sätta sitt liv på spel. Att låta Athens skollärare och slödder mäta hans ära var att underkasta sig usla domare. Och de som låter honom tala på det sättet vet inte vilken glädje man känner vid de enastående tillfällen då man erfar sin egen storhet och gör sig värdig herraväldet över världen.

Den avund som han visade gentemot Aristoteles offentliggjorda skrifter var honom inte värdig, även om den kan tyckas ädel, ty man får inte avundas människor deras vetande, och även om Alexander gjorde rätt när han strävade efter att bli lika framstående i vetenskap som i vapenkonst, är det inte rätt att lägga människors okunskap och ofullkomlighet till grund för egen berömmelse.

Även om Alexander framstod som religiös, på gränsen till vidskeplig, måste man förlåta honom och minnas att vidskepelser på hans tid betraktades som mysterier vilka man inte vågade förakta. Utåt skulle det se ut som om man tog dem på fullt allvar. Om Alexander således använde sin tids religion på ett listigt

sätt förtjänade han snarast beröm för det. Konsten att få oraklen att tala till hans fördel och att erövra städer när hans egen [Aristandros](#) hade föreslagit det var honom inte ovärdig; han drog nytta av den så som många andra har gjort. Men av allt att döma lät han sig inte själv luras av de folkliga villfarelser som han utnyttjade i sin strävan att bli stor och berömd.

När det gäller de frågor han ställde till de [indiska gymnosophisterna](#), föga värdiga en så intelligent och kunnig furste som han, kan han omöjligen ha tänkt ut huvuddelen av dem som historikerna återger, eftersom få av dem är honom värdiga.

När [Antipatros](#) hade kritiserat Olympias i ett brev till Alexander lär denne ha yttrat att en mors tårar var mer verkningsfulla än alla rapporter. Det berodde snarare på att han ringaktade sina intressen i Makedonien, vilka han hade av sagt sig för alltid, än på hans ömma känslor för modern, som han älskade. Men häri ser man också de storsinta känslorna hos en hjälte, för vilken många ting vilka andra människor betraktar som mycket viktiga framstår som bagateller.

De hedervärda känslor som Alexander hyste för sin mor och den exemplariska hämnd som han utkrävde för mordet på sin far liksom för mordet på Dareios var rättfärdiga och värdiga honom.

När han sade om de persiska kvinnorna att de var bländande vackra och att man måste akta sig för dem, var det en tanke värdig en belevad furste som varken var kylig eller okänslig, men som ville [förbli herre över sig själv](#) och enbart ägna sig åt äran, den enda älskarinna som Alexander brydde sig om, och man kan vara säker på att om det någon gång hände att kärleken lekte med honom, inträffade det endast under hans lediga stunder och när han tillät segergudinnan att vila.

[Alexander tog en risk](#) när han visade sin läkare så stort förtroende. Han hade kunnat betrakta honom som lojal och utgå från att han var omutlig utan att behöva utsätta sig för en sådan

fara. Ty man gör inte människor orätt genom att tvivla på deras hederlighet, men däremot gör man det i mycket hög grad om man aldrig tvivlar på den.

Genom att enligt tidens sed hedra minnet av en man som hade studerat tillsammans med honom för Aristoteles vid denne mans grav fullgjorde han sin plikt som vän. Men på tal om Aristoteles är det värt att i förbigående notera att denne lärde man, som knappast är mindre berömd än sin enastående lärjunge, aldrig nämnde Alexander i sina skrifter, trots att furstens utbildning var hans mest ärofulla uppgift och trots att denne senare gav honom en frikostig ersättning för hans arbete. Man skulle finna det märkligt om det inte hade varit ett välkänt faktum att lärare är självgoda och otacksamma. Lärare ser alltid ned på hela mänskligheten och sätter så stort värde på sitt eget pladder att de inbillar sig att allt skall stå under deras färla.

Men eftersom vi nu skall ägna Alexander all uppmärksamhet, låt oss se vad denne furste säger om Hefaistions och Krateros känslor. Den urskillningsförmåga som han gav prov på när det gäller dem var värdig ett så fint och skarpsinnigt intellekt som hans. När han sade om Hefaistion att denne älskade Alexander och om Krateros att denne älskade kungen, gjorde han båda sina favoriter rättvisa. Med dessa korta ord gav han en storslagen lektion åt alla furstar som bör vara väl medvetna om att det är deras ställning snarare än deras person som får människor att uppvakta dem.

Man kan också undra om det misstag som Dareios mor begick när denna furstinna var så säker på att hon gjorde rätt var mest hedrande för Hefaistion eller för Alexander.

Men låt oss äntligen gå vidare till hans vrede och lynnesutbrott. Hans hetsiga och obehärskade humör gjorde honom till offer för en blind passion som fick honom att begå misstag, vilka ångern straffade honom för. Men vilken förödmjukelse för Alexander att finna något inom sig att ångra! Icke desto mind-

re förhastade han sig mer i sin ånger än i sin vrede. Man klandrar med rätta Alexander för [Kleitos död](#). Ändå var Kleitos död bara en olyckshändelse, eftersom Alexander inte hade för avsikt att döda honom. Men Kleitos olyckliga öde eller snarare hans oförsämdhet väckte Alexanders rättmätiga vrede och tvingade honom att straffa Kleitos, och det tycks snarast finnas anledning att beundra det ytterligt stora tålmodet hos en furste som upphetsad av utsvävningar och rättmätig vrede så länge stod ut med förolämpningarna från denne råde sälle, men slutligen tröttade och med egen hand utdelade det dödande slaget. Det förefaller som om Alexander är ursäktad och bör få vårt medlidande för det inträffade, medan Kleitos bara fick vad han förtjänade. Alexander borde utan tvekan ha förlåtit galningen, men man kan ursäkta och beklaga en furste med hans humör när han blev skymfad av en man som borde ha visat honom respekt, och så mycket är säkert, att få andra furstar hade hållit ut lika länge i en så svår situation. Om någon annan någonsin har befunnit sig i ett liknande läge bör det mindre tillskrivas hans dygd än hans svaghet. Detta lynnesutbrott förtjänar alltså att ursäktas, kanske till och med förlåtas, eftersom det enda ovärdiga hos Alexander var det överdrivna straffet som utan tvivel blev strängare än avsett. Men om vi klandrar hans utbrott bör vi i detta sammanhang också lika mycket klandra hans överdrivna ånger. Det är rätt att känna ånger när man har gjort fel, men att gå så långt som till förtvivlan, det är att vara alltför stolt och okunnig. Människorna skulle förvånas mindre över sina brott och brister om de visste att hopplösheten, som är den främsta grunden till deras svaghet och som endast är en följd av okunnigheten, gör stoltheten otröstlig när den inser att den har misstagit sig i sin fåfänga tilltro till sin egen självtillräcklighet. Hur som helst måste man tillstå att Kleitos död inte var ett brott, utan snarare en olyckshändelse. Men för [Parmenions död](#) (han dödades kallblodigt) förtjänar han mer klander. Även om sonen var brottslig

kunde fadern vara oskyldig. Denne man, som hade tjänat Alexander så väl, förtjänade inte att lönas på det sättet. Han var Alexanders härförare i Medien vid den tiden och kunde hämnas sin son. Men vad hade Alexander att frukta mer än att inte alltid vara och framstå som sig själv? Kuppen var politisk, men av ett slag som var ovärdigt Alexander, som annars uppträdde på ett helt annat sätt. Han borde ha inväntat Parmenions uppror för att kunna straffa honom, och med tanke på fadern hade det varit bättre om Alexander hade benådat sonen för dennes brott. Han borde åtminstone ha väntat tills Parmenion var överbevisad för att kunna straffa eller snarare förlåta honom. Alexander borde ha hämnats otacksamheten i de egna leden genom att förlåta och genom att mångfaldiga sina välgärningar. Därför är det Alexanders ånger och Parmenions död man bör klandra såsom handlingar vilka var honom ovärdiga, och om man skall överse med något hos honom är det snarare vredesutbrotten än hans oro och svagheter. Dessa var mer ovärdiga Alexander, även om de aldrig har föranlett någon kritik mot vår hjälte och man i alla tider har förlåtit dem. Inte heller har man någonsin klandrat honom för att han lät hugga en hel garnison i stycken, trots att han hade givit sitt ord på att alla skulle få lämna befästningen i säkerhet. Om detta verkligen inträffade, finns det då inte större anledning att kritisera Alexander för dessa händelser än för Kleitos död? Löftesbrottet, grymheten, det kallblodiga mordandet – är inte allt detta mer brottsligt och mindre förlåtligt än ett utbrott av rättmätig vrede? Men vem har någonsin klandrat honom för dessa brott eller för att han lät en modig man dö i plågor för att han tappert försvarade sig på sin post? Han som annars satte så högt värde på förtjänsten – hur kunde han förlora omdömet så till den grad att han utförde dessa ovärdiga handlingar? Man klandrar honom inte heller för att han lät hugga ett stort antal fångar i stycken för att bli av med dem under en marsch då de var i vägen. Detta framstår som barbariskt och

ovärdigt Alexander, även om det i någon mån rättfärdigas av vad som är brukligt i krig. Men Alexander borde ha handlat annorlunda, han borde ha skonat alla dessa olyckliga för att få nöjet att bekämpa dem i strid och äran av att besegra dem en andra gång.

Om det är sant att han lät [Kallisthenes](#) och de andra sammansturna dö i plågor förtjänar den grymheten lika mycket klander som brottslingarnas svek och trolöshet. Men trots att de hade erkänt sina brott hade det varit mer ärofyllt för Alexander att benåda dessa stackare eller, eftersom han hade rätt att göra sig av med dem, ge dem en mindre grym död.

Man skulle inte kunna förlåta honom för att ha dömt en man av rang till döden efter angivelse av en ärelös man, om inte denne furstes levnadstecknare hade försäkrat att mannen gjort sig skyldig till att ha vanhelgat [den store Kyros grav](#). Att han helt grymt brände ned det vackraste palatset och den vackraste staden i Asien därför att en kurtisan hade övertalat honom förtjänade all den skam och ånger som han uppvisade. Men om Alexander verkligen gjorde sig skyldig till alla dessa brott eller en del av dem, måste man medge att det inte finns någon dygd, hur ren och sublim den än kan verka, som inte likt solen har sina fläckar och förmörkelser, och att dessa borde inge oss fasa och medlidande utan att rättfärdiga några av gärningsmannens brott eller misstag.

[Alexander anklagas också](#) för att han lät sig dyrkas som gud, men de som klandrar honom för detta har varken tagit hans egen tid i betraktande, eller den typ av gudadyrkan som har upprört så många. Han föddes under en tid då många andra fick rykte om sig att vara Jupiters son, utan att ha förtjänat det som han. Den människa som ville upphöja sig till gud behövde på den tiden bara slå ihjäl en oxe, ett vildsvin eller ett lejon, eller skära halsen av någon tjuv. Så litet kostade det att bli gud. Om Alexander alltså lät tidens villfarelser tjäna hans egna syften bör han

få förlåtelse, han som så ofta sade att alla ärbara människor var Jupiters söner lika mycket som han. Säkert är att han inte föll till föga vare sig för smicker eller för sin egen ärelystnad i det avseendet, och det tycks som om han gjorde rätt i att kräva av de sina att de skulle dyrka honom på detta vis, vilket endast fick de gamla makedonska gubbarna att knorra. Seden att avguda kungarna var lika gammal i Asien som den var ny bland grekerna. Alexander, som hade bestigit tronen i Grekland, gjorde inte fel när han ändrade ceremonielet där eller [när han anpassade sig](#) till folkens skick och bruk i de länder som han lade under sig, ty de uttryckte en djupare respekt och var mer värdiga hans ställning. Han som hade besekrat Dareios kunde med rätta kräva att bli hyllad så som dennes företrädare på tronen hade hyllats sedan urminnes tider. I Grekland var det inte heller några andra än gamlingarna och filosoferna eller snarare skollärarna som muttrade, resten fann sig snällt och gjorde vad plikten bjöd [\[...\] som man inte kan \[...\] alltför stor respekt för kungen.](#) Men till slut medgav alla efter hans död att han hade förtjänat de hyllningar han hade krävt, att han med rätta var värd dem och att deras otacksamhet alltför länge hade stått i vägen för vad som borde ha tillkommit den störste av män och den störste av konungar. Emellertid måste man för hans äras skull medge att de bevis på vördnad i form av tillbedjan som han krävde varken gjorde Alexander mindre mänsklig eller mindre god, vilket han också visade vid otaliga tillfällen då han genom sin förträfflighet tjugade såväl vänner som fiender. Därför är det svårt att se att han skulle ha begått ett större brott än alla andra kungar som låter sig dyrkas på samma sätt av sina undersåtar, och det klander mot Alexander som det har föranlett måste utan tvivel bero på avund och okunnighet.

Alexander anklagas också felaktigt för att ha övertagit medernas och persernas skick och bruk, och för att ha anpassat sig till deras sätt att leva. Enligt de gamla makedonerna var detta hans

största brott, och deras harm och avund var så stor att de ständigt förebrådde honom för detta. I stället borde han ha fått beröm för att han visste att anpassa sig efter de folk som han hade lagt under sig. *Stora män* tillhör inte något folk, världen är deras hemland, och alla seder och bruk är lika passande och naturliga för dem, de tillhör alla länder och måste kunna förvandla sig när de vill, precis som *Proteus*. Alexander, som var född till universum, var således inte skyldig Asiens folk mindre än vad han var skyldig folken i Europa, han som kom till världen endast för att befalla över dem.

Men när man har pekat ut alla de fel och brister man med rätt eller orätt klandrar honom för måste man också göra hans förtjänster rättvisa och ta i betraktande denne furstes stora hjåltedåd, stora förtjänster och stora gåvor. Vid tjugo års ålder var han redan segerkrönt, han hade gjort erövringar, grundat städer i Filips namn och redan väckt dennes avund med sina bragder. Men när Filip dog ärvde Alexander vid samma ålder ett kungarike som sjöd av uppror och oroligheter. Han fick rådet att avträda sådana områden där motståndet inte slagits ned ordentligt för att kunna bevara de övriga. Men Alexander bestämde sig för att först angripa sina fiender. Det var ett beslut som var honom värdigt, och himlens makter bistod honom så väl i hans ädla plan att han lyckades lägga under sig alla dessa områden. Det är viktigt för unga furstar att få en lysande och ärofull början. Blygsam försiktighet klår hjåltar illa. De måste övertygas om att fruktan och ringhet aldrig leder till något annat än skam och förakt. Himlen hade också upphöjt honom till nästan övermänsklig nivå genom att ge honom en storslagen, heroisk själ och ett oförskräckt hjårta bortom mänskliga gränser. När han föddes var det inte bara en kung utan även en hjålte som kom till världen. Han härstammade på sin fars sida från Herkules och på sin mors sida från Akilles. Hans far kungen gav honom dessutom en utomordentlig utbildning. Han hade en vack-

er kropp som var sund, robust och duglig, helt och hållet i klass med hans stora hjärta. Trots att han var kortvuxen och under medellängd var han välskapt om än något fyllig. Denna vackra kropp hyste den vackraste och största själen i världen: himlen, som han hade att tacka för dessa heroiska egenskaper och företreden, räddade hans liv i ett oräkneligt antal farliga situationer som hans krigiska glöd ständigt fick honom att kasta sig in i. Han hade ett eldigt humör som gjorde att han var outtröttlig ända till sin död. Hans generositet överträffade allt man kan föreställa sig liksom allt vad hans vänner och fiender kunde önska sig. Han visade hur storsint han var genom att återlämna många erövrade kungadömen och provinser till dem från vilka han hade erövrat dem. Ingen har någonsin bättre motsvarat eller visat sig mer värdig sin ärofulla bestämmelse än han, som fördes till Asiens tron endast för att han skulle göra sig till den störste bland människor genom egna förtjänster och inte genom sin position. Detta gjorde han på ett sätt som går utöver allt man kan önska av mänskligheten. Han arbetade dag och natt och utsatte sig för alla slags faror. Han var nykter, vaksam och outtröttlig. Han älskade äran, föraktade livet, räknade inte sina år annat än genom sina segrar, och han var övertygad om att han skulle leva tillräckligt länge om han bara fick vara fortsatt segerrik. Innan han korsade [Hellesponten](#) fördelade han alla sina pengar och egendomar bland vännerna, så storsint som bara han kunde vara. Det enda han reserverade för egen del var nöjet att få ge bort allt, ett nöje som var tusen gånger mer värdigt Alexander än den förhoppning som så behagligt smickrade honom genom föreningen att han gick ett segerrikt öde till mötes. Men så snart han hade kommit till Asien började han räkna för intet det ärvda kungadöme som var hans fosterland. Nu betraktade han det enbart som ett land han hade övergivit, och han såg helt lugnt på medan hans mor och hans syster delade det mellan sig. När han gjorde narr av dessa kvinnor be-

sannades den förutsägelse som Filip hade gjort om att Makedonien inte skulle vara tillräckligt för honom. Han var vänlig mot vänner och fiender, och genom en särskild medfödd förmåga tjusade han alla i sin omgivning. Med sin ärlighet, mildhet och generositet vann han allas hjärta. Han kunde den hemliga konsten att göra sig tillbedd och fruktad överallt där han visade sig. Han var duglig, listig och skarpsynt i affärer och i vetenskap på ett sätt som var ovanligt vid hans ålder och som svarade mot storheten i hans heroiska själ och aldrig någonsin svek den. Han var framstående i alla kroppsliga övningar till häst och till fots. Han kunde hantera alla slags vapen med lika mycket skicklighet som styrka. Som mycket ung ägde han så stor självbehärskning att han inte ville nyttja en gift kvinna, eftersom hon var gift, även om man ledde henne ända fram till hans säng. [Den ädla upprördhet](#) han visade när han blev erbjuden det slags handelsvara som man hos oss inte kan nämna vid namn utan vanära utgjorde ett tydligt bevis på hur mycket han älskade dygden och gör det uppenbart att förtälet har gjort honom orätt när det gäller [Bagoas](#). »Vad har jag gjort«, sade han, »och vilken gärning under mitt liv har kunnat få er att tro att jag skulle vara intresserad av ett sådant förslag?« Med detta kloka svar sände han bort försäljaren och dennes handelsvara. Vid ett tillfälle, mycket känsligt för en grek, visade han att han var oberörd av alla nöjen som äran inte tillåter. Samma dygd hindrade honom också från att möta Dareios hustru, drottningen, eftersom hon var mycket vacker. Det var den enda fiende som kunde få honom att ta till flykten. Men denna avhållsamhet var inte mindre ärofull än någon av hans segrar. En dag räddade han på ett synnerligen ovanligt och hjältemodigt sätt livet på sin gamle uppfostrare [Lysimachos](#) när denne hade råkat i ett bakhåll. Alexander stannade kvar och övergav inte Lysimachos förrän han hade fört honom i säkerhet. Han gick ensam med sitt svärd och hämtade eld i fiendens läger för att värma denne stackars gamling, som

var halvdöd av kyla och utmattning. Med egen hand dödade han flera av fiendens förposter och sprang sedan snabbt därifrån med sitt byte. Hela det hjältemod som naturen hade utrustat honom med till kropp och själ kom genom denna odödliga bragd att framträda i all sin glans. Men just den generositet och själsliga storhet som han visade Lysimachos fick honom också att själv riskera livet när han med sin sköld, och ofta med sin egen kropp, skyddade sina trupper så att han nästan ensam höll stånd mot fiendens framstormande män, och räddade vänner och egna soldater som blivit sårade ur farliga situationer som de på nytt skulle utsätta sig för sedan de blivit räddade. Ibland rev han sönder sina kläder för att förbinda deras sår, och han lät till och med den kungliga fanan fylla detta goda syfte för att rädda livet på en annan Lysimachos, som senare blev en av hans efterträdare. Filip, dennes yngste bror, som ensam hade följt Alexander på ett svårt och farligt uppdrag och av utmattningen efter denna ansträngning hade dragit sin sista suck i Alexanders armar, fick av denne ojämförlige mästare det enastående vänskapsbeviset att Alexander, stridande med fienden, tog honom ur striden död som han var. En annan gång tog han en nästan ihjälfrusen soldat i sina armar, lämnade sin plats vid elden och placerade soldaten i sin egen stol för att värma honom. I stridernas och bataljernas hetta gick han alltid ut först av alla och hade därför inte någon annan än sig själv att tacka för alla sina segrar. Nästan på egen hand intog han befästningar och städer, genom att först av alla störta sig med sänkt huvud mot deras befästningsverk, något som han gjorde mot mallerna liksom flera andra gånger, alltid först med svärdet i handen. Ett sändebud från Sparta som aldrig tidigare hade sett honom väntade en dag i hans tält. När Alexander återvände med svärdet i handen, höljd i damm, svett och blod, trodde sändebudet med goda skäl att det var en gudomlighet han såg. Så strålande och skräckinjagande fann han Alexander att han kastade sig ned framför dennes fötter för att

visa sin rättmätiga häpnad och beundran över denna nya och sällsamma anblick. Alexander gav honom omedelbar audiens utan att först ha snyggt till sig, tog vänligt emot honom och sände sedan iväg honom fullastad med ynnestbevis och gåvor. De hemska faror han utsatte sig för, de många skador han ådrog sig och de mödor han utstod under sitt korta liv utgör med andra ord tydliga bevis på att äran stod honom dyrt. Han fick vid dessa stora och ärofulla tillfällen betala med mer blod än vad någon annan man någonsin har offrat. Ändå klandrar man honom för att ha varit överdrivet heroisk, han anklagas för att ha varit dumdristig och nära nog omdömeslös. Men de som klandrar honom för detta vet inget om hur den gudomliga eld verkar som driver de största själarna när de blivit uppfyllda av den. En av vår tids lärda personer har beskrivit Alexander som en vettvilling i sina satirer, men så fick han också det straff han förtjänade.

Låt oss slutligen betrakta Alexander då han står vid **Ganges**, övergiven av sin armé som har fått nog av outhärdliga härnadtåg och ansträngningar och vägrar att korsa floden. Var han någonsin större än vid det tillfället? »Gå ni otacksamma«, sade han, »gå bara och överge er furste mitt i ett främmande, barbariskt land, han kommer att finna undersåtar och soldater överallt där det finns män. Alexander kommer att bli fruktad och tillbedd överallt där han visar sig.« Så sade han, dömde de mest skyldiga till döden och framkallade en sådan skräck, skam och ånger i upprorsmännens hjärtan att de föll på knä och bönföll om förlåtelse och bad om nåden att få följa honom till världens ände.

Alexanders hämnd på förrädaren **Bessos** efter Dareios död var lika ärofull för honom som hämnden på Filips död, men man kan inte nog lovprisa honom för hans ärbara uppträdande gentemot de tillfångatagna drottningarna. Härigenom visade han sig i så hög grad värdig sin ställning att Dareios själv blev förtjust

och framförde sina välgångsönskningar, liksom sin önskan att Alexander och ingen annan skulle bli hans efterträdare. När Dareios slutligen dog kunde den tillfångatagne Poros och många andra olyckliga och berömda personer vittna om Alexanders storhet.

Alexander visade en beundransvärd omsorg om de sjuka och sårade vid hovet och i krigshären. På tusen hjälpsamma sätt gav han dem stöd och lindring. Till och med furstens drömmar befrämjade vännernas hälsa, och det hände bland annat Ptolemaios att han tillfrisknade tack vare ett underverk.

Det går inte att föreställa sig hur många brev han personligen skrev till sina vänner för att stödja dem. Det visar hur övermåttan godhjärtad han var.

Men denne store, oövervinnelige Alexander, som så väl uppfyllde sin ställnings alla plikter – hur besatt han än var av sin ärelystnad och hur upptagen han än var av sina stora och viktiga göromål läste han ändå som om han hade varit sysslolös. Det lärda Grekland kunde inte få fram tillräckligt med böcker åt honom. Han hade alltid både Homeros och svärdet hos sig när han sov, han älskade litteraturen nästan lika mycket som äran, gynnade alla skönandar och var frikostig, på gränsen till slösaktig, gentemot de sköna konsterna, vilket han gav många lysande prov på. Alla berömda nödlidande fick hjälp, filosoferna, talarna, poeterna, musikerna, målarna, skulptörerna och alla den tidens begåvade människor fick uppleva hans generositet och ta del av hans rikedomar. Endast den store [Fokion](#) vågade tacka nej till Alexanders gåvor, vilket denne beklagade sig över som om han hade blivit förolämpad. Alexander var stor och rättvis när det gällde att bedöma förtjänster inom alla yrken, framför allt inom det militära. Han gav storslagna belöningar åt enkla soldater som utmärkte sig i hans åsyn. Ett av många storslagna vittnesbörd om detta är de bronsstatyer som han lät resa över de trettio modiga män som dog vid hans sida vid [övergången](#)

av Granikos. Hans thessaliska kavalleri, i vars tåt han alltid stred och som utmärkte sig med ära vid samtliga slag, belönades som det anstår en så gränslöst generös person. Men för att det verkligen skall framgå hur storslagen och generös Alexander var räcker det att berätta att han gav miljoner åt sin armé också när han inte längre behövde den.

Natten före slaget vid Arbela sov Alexander ända tills solen hade gått upp. I sin hjältemodiga själ var han förberedd på allt, därom vittnade hans stora lugn. Parmenion, som under detta slag hade varit tvungen att vika sig för fienden på vänstra flygeln, bad Alexander om hjälp under striden och meddelade honom att hela trossen var förlorad. Alexander svarade utan att hejda sig att om slaget är förlorat behöver vi ingen tross, och om vi vinner kommer allt vad fienden har tagit att tillhöra oss. Han hade redan brutit igenom fiendens vänstra flygel och slagit tillbaka allt som stod i hans väg, och han skulle ha fångat Dareios levande om inte Parmenions efterhängsenhet till sist hade tvingat honom att bistå denne. Men när han beslutat sig för att ge Parmenion understöd fann han vid framkomsten att man hade segrat överallt. Man kan fråga sig om inte Parmenion var avundsjuk på sin ärorika furste och lade ut en fälla för att understryka sin egen betydelse och göra Alexander mindre stark och ärofull.

Som barn fick Alexander en dag en tillsägelse av en av sina lärare att han använde för mycket rökelse vid offerceremonierna. Läraren sade att han inte fick vara så slösaktig förrän han hade blivit herre över landet där rökelsen tillverkades. Han hade inte mer än blivit detta förrän han påminde sig händelsen, skickade läraren en stor mängd rökelse från Asiens inre och påpekade för honom att han hade gjort fel när han var så snål mot gudarna som lämnar allt tillbaka med ränta. Han hade stor respekt för templen och utfärdade stränga förbud mot allt som kunde vanhelga dem. Han visade judarnas överstepräst sin vördnad

och skänkte honom storslagna gåvor. Han skänkte också offer och gåvor till judarnas tempel, i sådant överflöd som passade hans ställning som stor monark. Han sade att denne överstepräst i drömmen hade kallat honom till Asiens tron och lovat honom kejsardömet. Detta visar att stora män brukar ha rätt när de känner på sig vad ödet håller i beredskap åt dem. **Den förmåga** att utläsa framtiden som tillskrivs Alexander var av det ovanliga slaget.

Generöst gav han Poros friheten åter, liksom hans kungadöme, och för att löna honom efter förtjänst lade han till flera andra riken som han hade erövrat i Indien. Det var ett lika stort nöje för honom att skänka bort dessa kungadömen som det hade varit att erövra dem. Han var alltid lika storslagen och imponerande i allt. Man måste medge att denne furste hade otaliga sköna och framstående egenskaper som gjorde honom så beundransvärd och i så hög grad värdig världsherraväldet.

Denne Poros var en modig furste som trots att han var sårad och tillfångatagen vågade kräva av sin besegrare vad han hade förtjänat. Han fick också allt tillbaka med ränta, och därmed bevisade hans generösa besegrare på ett trovärdigt sätt hur högt han älskade och vördade förtjänsten och dygden. Alexander segtrade endast för de sinas och de besegrades skull. Det visade han också genom den gåva han skänkte Hefaistion i form av ett kungadöme som denne värdige gunstling (som höll vänskapen med Alexander för mer ärofull än kungamakten) gav till en furste av Sidons kungliga ätt, som på grund av fattigdom hade tvingats bli trädgårdsmästare. Hänförd av vännens handling lät Alexander kalla på den nye kungen och frågade honom hur han hade uthärdat sina olyckor. Han svarade: »O, Alexander, inget fattades mig så länge jag inte ägde något. Jag ber gudarna att jag skall kunna bära min goda lycka så som jag har burit mina olyckor.« Med detta ädelmodiga svar visade han inte bara att han förtjänade kungariket som han just hade fått, utan även

Alexanders högaktning. Men det är egendomligt att Hefais-tions storslagna handling inte har blivit uppmärksammas. De flesta som kan läsa känner knappt till den. Detta visar hur orättvisa människor är som vet så litet om vad som förtjänar uppmärksamhet och beundran, och som inte uppskattar sådant som de själva inte är förmögna till.

Hur överdriven Alexanders sorg över Hefais-tions död än kan förefalla, var den honom värdig, även om han drev den en aning för långt. Men Alexander var extrem och gick för långt i allt. Han kunde inte älska annat än överdrivet, han kunde inte dämpa sig när han kände smärta. Han lät sin våldsamma, häftiga natur komma till uttryck till och med i förhållandet till sina hästar och hundar, av vilka Bukefalos och Peritas är de mest kända. Dessa båda djur blev lika berömda genom den kärlek som han visade dem som för de städer vilka han grundade och uppkallade efter dem.

Ändå har en så ojämförlig och beundransvärd furste som han inte mött annat än orättvisa och otacksamhet. Man har försökt förmörka hans ära på tusen ohederliga sätt. Bland de sina fann han trolösa, otacksamma och förrädare, som efter flera lönlösa försök slutligen lyckades ända hans ärofulla liv [med gift](#). Vad kan man vänta sig av människorna? Vad kan man hoppas av dem, när den oöverbärliga Alexander till sist dukade under för deras orättfärdighet? Han dog lika oförskräckt som han hade levat, och lämnade ett testamente som var honom värdigt. Han utropade inte Herkules, sonen som han hade fått med Barsine, till sin arvtagare, inte heller Alexander som han hade fått med en drottning i Indien och som regerade i landet efter honom, eller det barn som Roxane snart skulle föda. I stället förklarade han att hans arvtagare skulle bli den som mest förtjänade att bli det, och försäkrade att de enda skatter han lämnade efter sig fanns i vännernas kistor. När hans närmaste frågade om han ville att de skulle hylla honom som en gud, svarade han i det att

han drog sin sista suck: »Gör det om ni vill när ni alla är lyckliga.« Så sörjdes den store och oövervinnelige Alexander av hela världen, alla folk begrät hans död. Han sörjdes av vänner och fiender. Dareios mor som hade tvingats uthärda förlusten av alla sina bröder, alla sina barn och sin make, överlevde inte Alexanders död utan dog själv av sorg, till ära för den hjälte hon sörjde. Vem, vilken man kan jämföras med honom? Stor genom sin börd, större genom sitt öde men allra störst genom sitt hjältemod och sina personliga förtjänster. Han förtjänade verkligen de storslagna lovord han en gång fick av sanningen själv, som inte var ovetande om någon av hans svagheter.

Av allt som har sagts i denna skrift framgår ganska tydligt att man illa känner äran och lyckan om man tror att man kan finna dem bland okunniga, orättfärdiga och otacksamma människor. Allt arbete och alla ansträngningar som görs i annat syfte än det att uppfylla endast Guds vilja är bortkastade. Gud ensam är hjältarnas värdiga och ärofulla belöning, allt annat måste de hålla för intet. Däri ligger det enda fel vi kan klandra vår Alexander för, han som till sin olycka inte fick undervisning i denna sublimes lära. Men eftersom Guds vägar är så outgrundliga kan vi inte veta hur han verkade i den själ som han hade gjort till sin vackraste avbild bland dödliga. Vi måste följa hans eviga lagar, beundra och tillbe dem, och för att Alexanders stora förtjänst verkligen skall komma i dagen bör det påpekas att av de fyra kungadömen som vi känner till har inget uppstått på så kort tid som Alexanders rike. Han behövde bara (detta är det häpnadsväckande) sex år för att lägga under sig hela Asien och Indien. Man vet att Belos, Ninos och Semiramis kom ända till Indien under sina erövringar, men de kom från angränsande länder och det vi vet om dem är så höljt i dunkel att bara skuggor återstår. Lång tid efter det att den store Sesostris, som av andra kallas Memnon, band sju olyckliga kungar vid sin triumfvagn utsträckte han sitt kejsardöme till Ganges stränder, över

Tanais och ända till Donaus stränder, men han levde och regerade så länge att det låter som en saga och dog höljd av lycka och ära i ett land där man levde utan att åldras ända upp till 120 år. Mer än hundra år efter Sesostris var det den store Kyros tur att triumfera. Även han regerade och levde ett både långt och gott liv, vilket gav honom möjlighet att utföra alla sina stordåd. Han njöt i lugn och ro av sitt verk under en 29-årig regeringstid och dog slutligen lugnt i sin säng höljd av lycka och ära, även om förtalet har dömt honom till en död som är honom mindre värdig. Men det tycks som om allt stort som fanns i Asien hade tillkommit endast för Alexanders skull, och det är ställt utom tvivel att denne ojämförliche monark överglänste allt annat både före och efter honom själv. Ända fram till våra dagar finns det ingen som kan jämföras med honom om man betänker vilka storverk han uträttade och hur kort tid hans liv varade, detta liv som passerade som en blix, men som en blix som lyste upp alla sekler. Man måste betrakta det som ett underverk. Romarna behövde 400 år för att erövra den del av världen där Alexander hade regerat, de arbetade i 300 år på att skapa världens största och mest beundransvärda republik. Caesar, som gjorde om den till en monarki som varade så kort tid, lämnade vid sin död nästan hela universum i arv åt kejsar Augustus, som trots att han var mer lyckosam inte kunde njuta av det i lugn och ro förrän han hade stridit om det med sina medtävlar. Men när han hade besegrat alla sina fiender hade han under 44 år glädje av det arbete som hans egna och många stora män hade utfört, och han dog på tronen, uppriktigt avgudad i det ojämförliga Rom. Sammanlagt krävdes det inte mindre än sjuhundra år och ett stort antal stora män för att det romerska imperiet skulle ta form. Men vem har någonsin gjort vad den oövervinnelige Alexander gjorde? Ändå har man ifrågasatt om Alexander hade kunnat stå emot romarna, om de hade haft något att strida om. Emellertid visade Pyrrhus tillräckligt väl vad

Asiens besegrare hade kunnat göra, när han ansatte romarna till det yttersta. Hur modig [Pyrrhus](#) än var kunde han knappt jämföras med den store monarkens lydkungar, och ändå angrep han romarna vid en tid då de ännu hade hela sin stränga dygd och disciplin i behåll och pressade dem till det yttersta, trots att hans eget rike var den minsta av de provinser vilka lydde under Alexander den stores lagar. Tror ni att romarna, om denne store monark hade tillhört deras sekel, hade stått emot honom, de som nästan lät sig besegras av Pyrrhus? Under många hundra år ägnade många av de stora romarna, som de har kallats, all sin möda och alla sina rikedomar åt att bygga upp imperiet, medan Alexander på kort tid själv både påbörjade och fullkomnade sitt eget, som var det största av alla imperier. Det är med orätt som man förebrår honom för att bara ha haft med okrigiska folk att göra, ty de folk som han lade under sig var just de som alltid stod emot romarna, som fick [Cras-sus](#) att gå under, som besegrade Antonius, och som till och med [Pompejus](#) och Caesar ansåg det ärorikt att besegra. Vilket besvär hade inte romarna med [Mithradates](#), en av de största kungar som har regerat i Asien efter Alexander? Han höll under lång tid [Lucullus](#) och Pompejus sysselsatta. Den store och olycksdrabbade kungen måste till slut ge vika för den senare, som fick äran och nyttan av den förres bedrifter. Sedan dess har kvinnorna i Asien haft äran av att ganska länge och med framgång ha motsatt sig romerska erövringar, och den berömda [Zenobia](#) gick under först sedan hon hade utmanat romarna om herraväldet. Men hon förtjänade sin olycka på grund av sin svaghet, vilket dock inte hindrade Aurelianus från att så till den grad yvas över att ha besegrat henne att han medförde henne i sitt triumftåg i Rom. Han hade större anledning att glädjas än Augustus, vars [vackra egyptiska](#) lyckades fly från honom. Kyros den store som hade grundat detta imperium hade gjort det så fruktat av alla folk, att perserkungen på Alexanders tid endast

kallades Storkonungen. Dareios, som regerade vid den tiden, var en ung furste som i täten för sin armé vågade utmana erövraren om herraväldet över världen, och enligt några historiker skall han ha utmärkt sig genom att såra Alexander med egen hand. Även om han var otursdrabbad var han inte feg, och även om hans armé var talrik och praktfull var den inte mindre tapper. Vid samtliga slag var utgången oviss, grekerna stred lika väl på Dareios sida som på Alexanders, men så mötte Alexander inte heller någon Kyros eller Caesar i täten för detta starka folk. Om han hade gjort det vet ingen vem segergudinnan hade utropat till segrare. Försynen, som hade bestämt att dessa hjältar skulle bli kejsare, hade inte befallt dem att strida om väldet sinsemellan. Detta högsta förnuft som ordnar allt så beundransvärt väl brukar låta sekler passera mellan naturens underverk, och hon skänker dem sällan åt länderna. De föds till plåga och straff för folken, men alltid till ära och lycka för sin tid och för allt de lägger under sig. Försynen låter dessa under, som världen så litet har förtjänat, visa sig endast som blixtar, och det tycks som om naturen efter ansträngningen med att frambringa dem måste vila sig en tid för att låta dem framkomma ett i taget i tur och ordning och för att inte störa planerna för [den som ensam beslutar](#) som det behagar honom över troner och spiror.

VALDA BREV

Kristina till Johan Oxenstierna

Stockholm 11/21 December 1647

Vår synnerliga ynnest.

Vi har med den senast anlända ordinarie posten fått Ert särskilda brev från Osnabrück av den 22 föregående månad och därmed bilagda brev och handlingar som den spanske ambasadören Brun har givit Er, greve Johan Oxenstierna. Nu låter vi dem ha det värde de har och tror att de har mer yttre sken än att det förhåller sig såsom de säger. Själva delgivandet av breven är otvivelaktigt av spanjorerna och de kejserliga avsett att härigenom åstadkomma en brytning mellan oss och våra allierade, såväl också en splittring och avundsjuka mellan Er och hovkanslern herr Salvius, såsom våra tillförordnade kommissarier och fullmäktige för fredsförhandlingarna, och att störa dessa. Om än något i samma brev vore sant, måste man dock mer se till deras avsikt med det som de meddelat och akta sig så att det som nu åstundas av motparten inte förorsakar något förhastat och skadligt missförstånd eller ger våra fiender hopp om sådan splittring, än mindre ger dem någon fördel. Därför håller vi för nyttigt och rådligt och vill uppmana Er först att Ni själva inte låter Er påverkas härav och sedan att Ni döljer detta och tiger så mycket som möjligt. Detta för att denna kommunikation inte må förorsaka några misstankar hos dem som vi måste ha och utnyttja som våra allierade. Därför anser vi det vara bäst att Ni härefter avhåller Er från all förbindelse med de spanska ambassadörerna, i synnerhet eftersom Ni liksom vi väl vet att det inte finns någon känsla för och medlidande med oss

hos Spanien och dess anhang, våra uppenbara och onda fiender.

Eljest erfar vi icke utan misshag att det vuxit fram **något missförstånd och någon oenighet** mellan Er och herr Salvius, så att Ni åtskilda var och en börjar skriva separat till oss och skicka oss oliklydande rapporter, varav vi ser att vår och kronans tjänst tar och lär ytterligare ta, om det inte botas, stor skada i själva huvuduppdraget och denna fredsförhandling, för vilket Ni båda är instruerade. Så berövar en sådan träta Er båda all respekt och allt anseende hos vänner och motståndare och för den skull förmanar vi Er härmed lika mycket att Ni näst Gud bryr Er mest om vår och rikets tjänst, så ock det uppdrag och den **instruktion** som vi gett Er och herr Salvius gemensamt, och att Ni som kolleger och tjänare till *en* herre lever i sämja, enighet och samförstånd och skjuter särintressen och avundsjuka åt sidan och efter bästa förmåga försöker att slutföra denna svåra och viktiga fredsförhandling.

Ändock begär Ni uti Ert brev underdånigast att vi skulle **förlova Er därifrån**. Eftersom vi ser att denna Er önskan beror på den missämja som uppkommit mellan Er och herr Salvius och vi inte kan förstå hur i denna tid och under sakernas nuvarande tillstånd och utan hinder och olägenhet för vår och rikets tjänst, Ni skulle kunna medges detta, förväntar vi oss nådeligen av Er att Ni upphör med denna åstundan. Och såsom Ni alltifrån begynnelsen har **varit med där**, må Ni under den ringa tid som återstår bli kvar där, eftersom vi också vill anta att herr Salvius skall förhålla sig till Er såsom vi nådeligen förväntar oss och vi anbefallt honom i vårt eget brev.

Vi förbliver Er med kunglig gunst väl bevågen.

Kristina till Johan Adler Salvius

Stockholm den 11/21 december 1647

Vår synnerliga ynnest.

Vi vill inte fördölja för Er, Herr Hovkansler, att vi icke utan misshag erfar att något missförstånd och någon oenighet skall ha vuxit fram mellan greve Johan Oxenstierna och Er, såtillvida att Ni skilt Er åt och var och en börjar skicka sina brev och rapporter, särskilt underskrivna och icke likalydande. Härutav ser vi och måste befara att, om man inte snabbt råder bot härpå, vår och kronans tjänst kommer att lida stor skada i själva huvuduppdraget och denna fredsförhandling, som Ni båda är instruerade att förhandla samstämmigt i och underskriva därifrån utgående brev och rapporter tillsammans. Därtill berövar sådana tråtor och misshälligheter Er båda all respekt och den hänsyn som på våra vägnar rättmätigt bör ägnas Er både av vänner och motståndare. Därför vill vi härmed förmana Er att Ni näst Gud ägnar vår och rikets tjänst, så ock den fullmakt och instruktion som vi har givit Er och greve Johan tillsammans, Er största uppmärksamhet, och att som kolleger och *en* herres tjänare lever i sämja, enighet och samförstånd och skjuter alla sårintressen och all avund åt sidan och efter Er bästa förmåga söker slutföra denna svåra och viktiga förhandling. Såsom det nu är vår nådiga tillförsikt att vi kan förmoda att Ni tar till Er vår allvarliga vilja och förmaning och uppträder i överensstämmelse därmed mot Er kollega, är och förblir vi Er med vår gunst väl bevågna.

PS: Eftersom Ni Herr Hovkansler med Ert senaste brev sände oss [refutationen](#) av det [bayerska manifestet](#) med förfrågan om huruvida vi fann det gott och lämpligt att publicera, finner vi att refutationen är väl framställd och att ingenting mer är däri att önska. Vad gäller några skarpa fraser och ord som hamnat däri, anser vi dem inte vara så hårda, då ju själva manifestet är försett med flera nedsättande omdömen, särdeles mot Er och Er kollega, våra fullmäktige, och i övrigt går refutationen ej heller ut under uttryckligt nämnande av någons namn. Därför hyser vi inga betänkligheter ifall Ni strax, om det inte redan är gjort, publicerar och sprider det bland folket.

Kristina till lantgreve Fredrik av Hessen

Stockholm den 10 mars 1652

Käre kusin. Egentligen borde jag bevara den tystnad som jag hittills har iakttagit och inte besvara Er med ett brev som knappast kan vara behagligt för Er, eftersom Ni kommer att få veta hur det talas här om att Ni skulle göra som **min kusin, Er bror**, som slutligen har övergått till den katolska religionen. Men som Er vän kan jag inte undanhålla Er det ofördelaktiga omdöme alla Era släktingar faller om Er apropå detta sammanträffande, jag tror inte att Ni kommer att förbli ovetande därom när Ni gör Er uppmärksam på saken, och Ni förstår säkert att det är på grund av **deras enträgna böner** som jag tar upp den med Er. Den svaghet som Er vänskap för mig alltid har inneburit har lett dem till slutsatsen att jag skulle ha tillräckligt stor makt över Ert sinne för att kunna återföra Er till Er tidigare uppfattning, och därför har de bett mig göra denna sista ansträngning. Det är alltså för att tillfredsställa deras önskan och fullgöra den plikt vänskapen ålägger mig som jag skriver detta brev till Er, i det jag ber Er begrundat det noga.

Det är inte min sak att behandla denna fråga så som den behandlas i **kollegier** eller predikstolar. Jag överlåter åt dem som gjort det till sin uppgift att avhandla detta tvisteämne att lägga ut texten efter eget behag. Det vore oklokt av mig att tala med Er om ting som är så avlägsna **vår ställning**, därför tänker jag lägga dispyterna mellan **Era lärde** och den romerska kyrkans lärde åt sidan, och eftersom jag tillhör **en tredje sida** som har funnit sanningen och tagit avstånd från deras åsikter, vilka den har förkastat som falska, har jag rätt att tala med Er som en

neutral person och endast beröra en enda punkt vilken bör vara mycket känslig för Er, nämligen äran. **Vet Ni inte** hur de som byter sida hatas av dem vilkas åsikter de lämnar? Och har inte alla berömda exempel lärt Er vilket förakt de möter hos dem till vilka de ansluter sig? Var vänlig och betänk hur betydelsefullt det är för en furstes rykte att han betraktas som orubb-
lig, och var förvissad, när Ni begrundar vad jag just har sagt, om att Ni gör Ert eget rykte en otjänst om Ni begår ett sådant misstag. Jag är säker på att Ni genast kommer att ta avstånd från Era planer, för jag tror inte att Ni hade önskat göra något som enligt min åsikt så lätt hade fått Er att ångra Er, utan möjlighet att göra denna handling ogjord, och som hade lämnat Er med eviga samvetskval för resten av Ert liv. Jag ber Er, tänk på detta, och gör för Ert rykte och Era vänner vad plikten bjuder. För min egen del skulle det vara mig ett stort nöje att få bekräftelse på det jag tror, nämligen att Ni aldrig skulle handla på ett sätt som skulle kunna misshaga dem som har makten att döma om vad som är rätt. Därutöver finns det flera saker som alla skulle kunna försäkra Er om detta, men det tycks mig fel att återropa dem efter att ha tagit upp den viktigaste frågan, Er lycka, som är förbunden med Er ära, och det skulle vara till men för den att vända blicken mot något annat efter vad Ni nu har fått höra.

Ni ser att jag ganska väl håller mitt löfte till Er; jag ger mig inte in på de teologiska frågorna, och jag tror att jag tillräckligt noggrant tar hänsyn till vad som är passande utan att överskrida de gränser jag har satt upp för mig själv. De nogräknade kommer kanske att klandra mig för att jag är alltför återhållsam, men dem svarar jag i så fall att jag ogärna överger min egen metod för att behaga dem. Mitt lynne och min ställning låter mig slippa och befaller mig att behandla Er på ett sätt som passar Er bäst. De kommer inte att finna något anstötligt i detta när de minns att vi är födda till kungaspiror och vapen, och se-

dan detta uttalats högt och tydligt skulle det innebära att vi profanerade helgedomen om vi tog oss friheten att inträda däri för att försöka styra över det som är heligt.

Men jag måste ursäktas mig, ty när jag förklarar mig begår jag utan att märka det ett fel som visserligen inte är så allvarligt som det att låtas vara teolog, men som likväl förtjänar att klandras: jag avlägsnar mig alltför mycket från slutet av mitt brev, som Ni nu otåligt inväntar. Jag erkänner mig skyldig till detta fel, Ni ser det och jag ber Er förlåta mig för det. Jag skall göra allt för att gottgöra det, och när Ni behöver mina tjänster kommer jag att anstränga mig för att visa Er att jag inte önskar någonting lika hett som tillfredsställelsen att få vara till nytta för Er. Tillsvidare skulle det glädja mig stort om Ni ville tro på mina försäkringar om min varaktiga vänskap för Er.

Jag är
Käre kusin
Er mycket tillgivna
Kusin
Kristina

Kristina till Axel Oxenstierna

Ulvsunda den 14 augusti 165[2]

Högt ärade Herr Rikskansler!

Ni har gjort helt rätt när Ni underrättat mig om den spanske ambassadörens eller sändebudets ankomst lika väl som om salig marskens död. Ja, det gör ont i hela mitt hjärta att jag har förlorat en så hedervärd vän, men eftersom Gud så har behagat, så önskar jag av hela mitt hjärta att Gud i sin nåd vill bevara Rikskanslern och flera andra, som jag kan hoppas att få tröst av i mina stora bekymmer. Vad gäller Pimentel så rekommenderar jag Er på det högsta att ta emot honom och ära honom så mycket såsom Ni med skäl kan bedöma att han är värd. Jag är också tillfreds med alla de anstalter Ni redan gjort och ifråga om hans inkvartering har Ni också ordnat det bra och gör såsom Ni bäst kan. Jag skulle gärna vilja skriva mer i detalj om detta och om min åsikt om flera andra ting, men min oförutsedda olycka hindrar mig från att ge Er den tid som jag gärna skulle vilja använda därtill. Jag hoppas bege mig härifrån och hem igen tidigt på måndag. Jag har här sett så stort elände att jag behövt all min ståndaktighet för att inte bekymra mig. Gud vet vad det skall bli härav, men ske hans vilja i allt, mer kan jag inte skriva. När Gud vill att jag kommer hem skall jag berätta allt. Farväl! Jag är och blir

Er alltid med tillgivenhet

Kristina

Kristina till änkedrottning Maria Eleonora, odaterat

Madame

Eftersom mitt öde tvingar mig att för alltid lämna den plats där jag föddes och berövar mig äran att personligen få visa Ers Majestät min underdånighet och vördnad, ser jag det som min plikt att kasta mig för Era fötter för att ta avsked av Ers Majestät och bönfälla Er att [inte försöka förmå mig att] ändra mitt beslut att resa bort från Er. Jag vet, Madame, att mina handlingar aldrig har förtjänat äran av Ert gillande och att detta beslut inte kommer att behaga Er, men ödet som har velat göra mig till den lyckligaste människan i världen vill att jag sätter min egen lycka framför risken att misshaga Er. Tro inte, Madame, att jag i denna stund inte känner vederbörlig smärta över att berövas förmånen att få återse Er, men att se mig själv i ett tillstånd där jag inte kan tjäna Er gör mig mycket mindre ont då jag vet att det endast är jag som berörs av denna förlust. Det är därför jag tar avsked av Ers Majestät och med den vördnad och underdånighet som jag är Er skyldig tackar Er för de välgärningar och ynnestbevis som jag har mottagit från Er under den tid då jag har haft äran att få ligga vid Era fötter. I det tillstånd där jag nu befinner mig skulle jag inte önska något mer om jag bara fick kyssa dem och dö, men eftersom mitt öde inte anser mig värdig denna ära tvingar det mig utan misskund att avstå, och därför kommer jag aldrig att upphöra med att på avstånd visa Ers Majestät de hedersbetygelser och den vördnad som jag är Er skyldig. Jag ber Er allra ödmjukast om förlåtelse om jag någon gång har brustit i den vördnad som jag är Ers Majestät skyldig. Gud kan intyga att min vördnad alltid har överensstämt med vad plikten föreskriver, och om jag till min stora olycka

har [...] mot Ers Majestät bestraffar jag mig själv genom förvisningen som jag ålägger mig, vilken för alltid berövar mig äran av att få komma i Er närhet. Nöj Er med detta fördömande av mina fel och bespara mig obehaget som det skulle innebära att råka i onåd hos Er. Vad Ers Majestät än väljer att göra kommer jag ändå alltid att minnas vad jag är Er skyldig och jag kommer aldrig någonsin att hysa någon känsla som skulle kunna ge Ers Majestät anledning att ångra att Ni skänkt mig livet. Och slutligen, Madame, vågar jag lova att jag aldrig kommer att göra något som skulle vara ovärdigt Gustavs dotter. Jag är och förblir överallt

Madame

Er mycket ödmjuka och lydiga dotter

och tjänarinna

Kristina

Kristina till Karl X Gustav

Käre bror!

Jag har lyckligen anlänt hit, och har nu fått [Hans Helighets](#) tillstånd och order att öppet [visa mig](#) sådan jag länge har varit. Jag skattar mig lycklig för att jag får lyda honom och jag föredrar denna ära framför den som det innebär att regera över de mäktiga stater Ni besitter. Ni uppskattar säkert mitt beslut, även om Ni skulle tro att jag har begått ett misstag, eftersom det är [så fördelaktigt](#) och ärofullt för Er. Jag försäkrar dock att ingenting har förändrats när det gäller den vänskap som jag alltid har hyst för Er eller den kärlek som jag är skyldig Sverige. Jag kommer att bevara den så länge jag lever, och jag kommer alltid att förbli

käre bror

i Innsbruck den 4 november 1655

Er mycket

tillgivna syster

och vän Kristina

Kristina till kardinal Decio Azzolino

Pesaro den 30 december 1656

När jag nu skall beskriva tillståndet i Frankrike för Er så som jag har sett det tänker jag inte säga att det är ett stort och mäktigt kungarike som flödar över av en oändlig folkmängd, att det är bördigt, blomstrande och rikt inte bara på allt vad det dagliga livet kräver utan också på sådant som kan tillgodose och tillfredsställa behovet av lyx i de [sinnligaste kretsarna](#). Jag skall inte heller säga att människorna är spirituella, tappra, lättsinniga, ombytliga, strävsamma, artiga och lärda. Om dessa sanningar är alla överens, och Ni är säkert inte okunnig om dem. Ni vet att Frankrike som stat består av [parlamentsdomstolarna](#), ett inflytelserikt prästerskap, en stor och talrik adel och en lång rad stora och mäktiga städer av vilka Paris är den mest betydande. Alla dessa åtnjuter en mängd privilegier som skiftar med tiden och med kungarnas ställning, vilket innebär att kungarna kan visa växlande grader av myndighet och eftergivenhet, ty när allt kommer omkring råder en monarkisk anda i Frankrike, och när kungen säger att han vill något blir han åtlydd och alla böjer sig för hans vilja. Under tider då kungen är omyndig är det ofta uppror och omvälvningar i landet, men kungens namn är så älskat och vördat av undersåtarna att de med tiden alltid återgår till sina plikter, och denna ombytlighet gör att lidandet och farorna aldrig varar länge.

I dag kan man säga att [kardinal Mazarin](#) styr Frankrike med helt igenom absolut och extraordinär myndighet. [Änkedrottningen](#) har med sin gunst upphöjt honom till en så hög position att han kan sägas vara utom räckhåll för avunden. Tack vare

hennes fasthet och ståndaktighet har han nått en stabil ställning, trots att det tidigare **stormade så häftigt kring honom** att denna ställning hade gått förlorad utan hennes orubbliga stöd. Ni kan dock vara förvissad om att det inte finns något **brottsligt i vänskapen** mellan dessa två. Jag svär vid det allra heligaste i världen att det är med orätt som elaka tungor har klandrat denna furstinnas dygd. Hon är den dygdigaste furstinnan i världen, ett föredöme genom sin enastående fromhet, oförmögen att svika ärans lagar – kort sagt sådan att man aldrig skulle kunna misstänka henne för att göra sig skyldig till någon uppenbar orättvisa, och att hon har gjort extraordinära ting för Mazarin för att befästa hans makt beror på att hon har insett hur trogen han är och hur väl han kan tjäna kungen. Så väl har hon lyckats att hon med hjälp av sagde kardinal kan betrakta sig som enväldig härskarinna i Frankrike. Hovet består för närvarande av inställsamma vänner och skyddslingar till kardinalen. (Ni bör veta att kardinalen och änkedrottningen är meningsfränder, men med den skillnaden att kardinalen tidigare behövde drottningen och var beroende av henne, medan det nu är drottningen som behöver kardinalen och är beroende av honom.) Alla som tidigare kunde kasta en skugga över kardinalens storhet är nu avlägsnade, bannlysta eller landsförvisade. När **kungen blev myndig** tystnade parlamenten som då och då försöker tillrättavisa kungen men utan att han lyssnar på dem, och de andra självständiga domstolarna har så lyckosamt minskat hans makt till förmån för kardinalen att det tycks som om de alla enats om att befästa sin underkastelse och kardinalens auktoritet. Adeln är missnöjd med de olika sidornas ledare. **Hertigen av Orléans** möter förakt, **prinsen** är respekterad, hatad och fruktad, och kardinal de Retz har färre vänner än vad han vill få oss att tro. Han är aktad men fruktad, och hans bästa vänner skulle bli arga om han fick en plats bland ministrarna. **Prins de Conti** har blivit osams med sin bror prinsen och är llerad med kardinal Mazarin ge-

nom äktenskapet med hans systerdotter, vilket innebär att alla som står kungen nära är beroende av Mazarin. De som har lidit stora förluster under [de inhemska oroligheterna](#) har tröttnat på upproren. Dessa människor dyrkar sin kung och kan inte leva utan hovet. De längtar ivrigt efter kungen, som genom att visa sig lätt stillar oron hos ett folk som har utnyttjats och miss-handlats av upprorsmakare som i sin tur övergivits av den ombytliga pöbeln, vilken vänder kappan efter vinden i fråga om känslor och åsikter. [Hugenotterna](#) har efter kriget i La Rochelle varit försvagade och oförmögna att trotsa kungen, och deras svaghet gör dem, mot deras natur, till goda undersåtar. Av dem är [marskalk de Turenne](#) den ende att räkna med, men de andra misstror honom, och den ynnest han åtnjuter vid hovet gör honom förhatlig i deras ögon, ty de anser att han låter sin rikedom och ställning gå före hänsynen till en religion som man tror att han tillhör endast till namnet och endast för att han är [libertin](#). Kardinalen har lyckats vinna hans förtroende och hanterat honom så skickligt att han nu är en av dennes mest pålitliga vänner, och härigenom har man nu tämjt och beskurit den törne som frodas i Frankrikes mitt så att landet inte längre har något att frukta av hugenotterna, undantaget det förhållandet att [närheten till England](#) och den nya [jansenistsekten](#) med tiden kan väcka nytt liv i den eld som slumrar under askan. Men den sistnämnda olägenheten är någorlunda undanröjd, och hotet från England är ännu så avlägset att man av stjärnornas nuvarande ställning att döma inte har något att frukta från det hållet, och därför tror jag att Frankrikes tillstånd i dag är mer gynnsamt än någonsin tidigare och att landets fiender kan se sig lurade på hoppet om omvälvningar som enligt min åsikt aldrig kommer att inträffa så länge kungen lever, och han är dessutom en ung furste vid god hälsa som uppvisar alla tecken på att få ett långt liv.

[Kungen är sangvinisk](#) och melankolisk till sitt lynne, ovanligt

klok för sin ålder, from, rättvis, generös, god och trofast. Det märks att han är synnerligen angelägen om att göra rätt och orolig att misslyckas. Han talar väl, men han är fåordig och döljer sina sinnesrörelser mycket skickligt, även om jag är av den åsikten att han aldrig hyser starka känslor och därför inte heller har svårt att hålla dem tillbaka. Han är mer artig och belevad än man kan föreställa sig. Jag tror att han kommer att bli modig och att han till och med redan är det, och att han säkert kan bli en stor furste om han någon gång vill ägna sig helhjärtat åt statsangelägenheter. Hittills har han mest brytt sig om vackra kläder, hästar, jakt och dans, och han är mycket framstående i alla kroppsliga övningar. Han är lång, välbyggd och vacker, men inte alls så vacker som man gör honom på målningar. Han är mycket lik en person som Ni känner, förutom det att han är blekare, rödare och fetare. Hans ögon är mindre och mildare men det finns ingen riktig eld i hans blick. Slutligen är han förälskad i [La Mancini](#), men så försiktigt och dygdigt att jag inte tror att han någon gång under de tre år han har uppvaktat henne har varit så djärv att han ens vågat vidröra hennes fingertopp. Hon är kvick och listig och mycket skicklig i att spela grym, och hon njuter av att se en av världens största kungar ligga trånande för sina fötter, även om jag är fullständigt övertygad om att hon inte kommer att låta honom gå under. Men Ni känner ju de romerska damernas konster. Hon gör rätt, enligt min mening *non merita pieta chi no la ciede*. Många tror att hon löper risk att bli Frankrikes drottning, men sedan jag reste därifrån har det sagts att hon skall gifta sig med prins Eugène och det tror jag på, ty Mazarin är inte ovetande om att äktenskapet är en förträfflig bot mot kärleken och att [hymens bädd](#) är dess grav, och jag tror inte att han vill utsätta sin lycka för en prövning som är så farlig och som ensam kan leda till att han går miste om den. För övrigt har han ingenting att frukta om han inte låter kungens kärlek ta en ödesdiger vändning genom

att skänka honom sin systerdotter. Han kan göra det om han vill, men jag tror att han i så fall är förlorad, ty denna kärlek kan inte bli varaktig, det är en barnslig, ytlig kärlek som inte har något gemensamt med verklig passion, vilket jag inte tror att han är i stånd till, och så snart han har gift sig kommer han att börja hata alla dem som dragit fördel av hans ungdom, och döm själv om Mazarins fall vid en liknande scenförändring. Jag anser honom vara alltför skarpsynt för att vilja utmana ödet på det viset. För övrigt har han ingenting att frukta, han kan göra vad han vill med kungen, som inte älskar utan avgudar honom och inte kan leva utan honom. Han deltar i kungens alla nöjen, och jag beundrar hans förmåga att ensam kunna hantera så olika saker som den unge kungens förlustelser och styrelsen av ett stort rike. Annars är Mazarin klok, listig och skicklig, men han vill ge sken av att vara en hedersman och lyckas ganska väl med det ibland, och han är måttlig i alla sina lidelser – eller snarare kan man säga att han bara har en enda och det är den skönaste av alla, maktlystnaden. Han låter alla de övriga tjäna denna enda lidelse och känner varken kärlek eller hat om det inte tjänar hans intresse, som inte är något annat än ett väldigt begär efter att få härska. Hans tankar är storslagna och värdiga hans gränslösa maktlystnad, han är kvick i huvudet, skarpsinnig och uppfinningsrik, hans kunskaper om statsangelägenheter är oändliga, han kan mer om dessa saker än någon annan jag känner, han är flitig och arbetsam och ägnar alla tänkbara omsorger åt att bibehålla sin goda ställning, och kommer att göra allt som står i hans makt för att driva den till det yttersta. Trots allt detta som jag beskriver har han ändå gjort flera misstag i regeringen, det både vet och medger han själv, men när jag lovordar Mazarin försöker jag inte inge Er föreställningen att han skulle vara något mer än en vanlig människa. Jag tror dock inte att jag lurar Er när jag försäkrar att det är en stor man som jag inte kan låta bli att uppskatta, och jag måste erkänna att jag inte vet om

hans framgångar beror på tur eller skicklighet. Han påstås vara girig, men det tror jag inte att han är. Jag tror att han uppskattar pengar och räknar dem så som alla måste göra vilka känner kraften hos denna världens själ som styr över allt, men jag är lika säker på att han vet att förakta dem när så krävs, ty han är en man som offerar allt för sin äregirighet och som inte skulle sky några medel för att nå sina mål. Det ligger inte i hans eget intresse att [sluta fred](#), men han låtsas så väl att godtrogna människor låter sig övertygas om att han vill detta, och om lyckan bara går hans väg kommer han att ha nöjet att överlämna den här världen åt våra efterkommande i ett annat skick än det i vilket han fann den.

Sådan är min bild av Frankrike och lynnet hos de män som styr landet. Jag tror det är bäst att jag bränner även detta brev så som jag gjorde med det förra, så att Ni slipper läsa en lång och tråkig redogörelse som inte innehåller någonting värdigt Ert sinne annat än själva ämnet, vilket skulle förtjäna att behandlas av en mer lärd och uppfinningsrik skribent. Men ta i alla fall emot sanningarna som Ni skulle ha svårt att finna annorstädes. Det är nämligen bara jag som kan yttra mig i dessa frågor [utan egenintresse](#).

Kristina till kardinal Jules Mazarin, odaterat

Käre kusin,

Monsieur Chanut, som är en av de bästa vänner jag tror mig ha, kan tala om för Er att jag med uppskattning har lyssnat till allt vad Ni hade att säga mig. Att han misslyckats med att uppväcka panisk skräck i min själ, så som han hade önskat, beror inte på att han inte skulle ha utmålat dessa fasor som så skräckinjagande som han med sin vältalighet är kapabel till. Men för att vara uppriktig är vi människor från Norden en smula vilda, och av naturen orädda. Därför må Ni förlåta honom att han inte hade så stor framgång i sitt uppdrag som Ni hade önskat, och tro mig när jag säger att jag skulle göra vad som helst för att behaga Er, utom att frukta Er. Ni vet säkert att ingen som har passerat trettio är rädd för struntprat, och själv finner jag det mycket mindre svårt att strypa människor än att frukta dem. Vad beträffar det som jag har gjort med Monaldesco vill jag säga att om jag inte redan hade gjort det skulle jag inte gå och lägga mig i kväll förrän det var gjort, och jag har ingen anledning att ångra mig utan snarare hundra anledningar att glädjas. Sådana är mina känslor angående denna sak. Om de behagar Er blir jag glad, om inte kommer de ändå att förbli desamma, liksom jag i hela mitt liv förblir

Er mycket tillgivna vän

Kristina

Kristina till kardinal Decio Azzolino

Hamburg den 23 juni 1666

Sedan jag lyckligen genomkorsat det öde, stinkande och barbariska Tyskland anlände jag slutligen hit igår kväll. En dag tidigare hade jag med glädje mottagit Era brev. Det är svårt att uttrycka vad jag känner inför allt det Ni skriver. Ni och Rom gör mig alltför stor ära, och all den vördnad och ömhet som visas mig gör mig ännu mer bedrövad, eftersom jag med min eviga otur riskerar att bli borta längre än jag trodde från Rom och följaktligen också från all glädje, ty när jag [anlände hit](#) fick jag veta att det fortfarande är osäkert om [riksdagen](#) kommer att bli av, och att man till och med tror att den kan bli inställd. Jag är dock av den åsikten att den otvivelaktigt kommer att hållas, och jag hoppas också att det blir tidigare än man tror, men jag kan ännu inte ge Er säkert besked. Men jag tänker använda tiden till att ordna med mina egna angelägenheter så väl som möjligt, och jag skall beakta alla Era synpunkter utan att spara vare sig möda, omsorg eller flit för att så snart som möjligt få glädjen att återse Er.

Jag är förtvivlad över det usla tillstånd som [Kronan](#) har drivits in i, och så illa är det ställt att jag inte finner några färger som är tillräckligt starka för att jag skall kunna ge Er en bild av det. Splittringen i rådet, oenigheten i förmyndarregeringen och dessas dåliga styrelse, fattigdomen i kungariket, som har tömts på människor och tillgångar, liksom tusen andra sorgliga omständigheter gör Sverige i dag till ett eländigt land, vilket har fått till följd att även mina egna affärer går illa. Jag tänker ändå försöka dra nytta av allt så gott jag kan, och om jag inte lyckas beror det i alla fall inte på att jag har varit lat eller långsam.

Jag sänder Er [kungens svar](#) på mitt brev, där han som Ni ser är mycket förbindlig. Ni får också läsa mitt svar till [Monsieur de Lionne](#). Allt tyder på att de franska herrarna vill vara mina vänner. Detta brev överlämnades till mig i närvaro av Sveriges representant i landet och en samling människor som omgav mig med enastående artighetsbetygelser för kungens räkning.

[Den franske ambassadören i Sverige](#) skriver hit att min resa väcker stor uppståndelse inom det svenska hovet. Det är jag fullständigt övertygad om, och jag betvivlar inte att den kommer att medföra att riksdagen skjuts upp, men om jag skall säga vad jag tror står det inte längre i deras makt att stoppa den, även om jag tror att det är vad de helst av allt skulle vilja göra.

[Riksmarsken Wrangel](#) har fått order att avlägga visit hos mig [för kungens räkning](#) och den ordern kommer han att utföra med stor glädje, enligt vad han har låtit meddela. Jag tror att de tänker försöka avråda mig från att resa till Sverige, men om riksdagen verkligen kommer till stånd skulle inget i världen kunna få mig att låta bli. Om den inte blir av tänker jag inte åka dit. Jag räknar med att de kommer att plåga mig med [religionen som förevändning](#). Det är visserligen det enda som krävs för att hålla mig borta, men om riksdagen samlas tänker jag överkomma detta hinder, och om den inte samlas har jag inget i Sverige att göra och det skulle då vara mycket oklokt av mig att resa, ty utan riksdagen finns det ingenting som jag kan göra. Tills vidare stannar jag här för att studera rikets affärer och för att sköta om mina egna angelägenheter. Den här gången kan jag, Gud vare lovad, inte misslyckas, eftersom det för närvarande är omöjligt för riksdagen att samlas utan mig, och om det inte leder till en stor vinst för min del hoppas jag åtminstone på stor ära.

När jag anlände hit nåddes vi av nyheten att engelsmännen besegrats av holländarna i det [blodigaste sjöslag](#) som någonsin utkämpats. Jag sänder Er en fullständig redogörelse för att Ni inte skall behöva sväva i okunnighet om någon detalj i denna be-

tydelsefulla strid. Jag blev mycket glad, ty jag är övertygad om att detta slag kommer att skapa lugn i Europa och att man också kommer att riva och upplösa många av de luftslott (som de kallas) som har byggts helt grundlöst, och framför allt kommer det att ge Sverige den vila som landet så väl behöver, och Danmark, som genom alliansen med Holland och Frankrike har blivit skrämmande mäktigt, kommer att vara i större säkerhet genom denna fred än genom alliansen, eftersom freden hindrar Sverige från att göra sig självt illa, nu när landet har en dålig och svag regering och därför inte längre kan göra andra illa.

Ni ser att jag knappast har haft fel när jag tidigare alltid har betraktat holländarna som starka till havs.

Jag sänder Er växelbrevet för maj månads omkostnader och kommer att göra så även i fortsättningen. Jag beklagar att jag ännu inte kan skicka Er hela femtusen *écu*, eftersom jag måste reservera ettusenfemhundra *écu* till mitt uppehålle här under några månader. Ta vad Ni behöver av summan och gör vad Ni finner lämpligt, ty jag litar fullständigt på Er klokhet. Jag hyser goda förhoppningar om mina intressen även om jag förutser stora svårigheter som måste övervinnas i framtiden, men trots det hoppas jag kunna tjäna på min vistelse i de här trakterna. Jag tänker anstränga mig för att *Adami* skall lyckas med sina planer, men jag betvivlar starkt att de är möjliga att genomföra. Om bara några dagar kommer jag att kunna berätta mer utförligt och med större visshet, och om det är möjligt skall jag då redogöra för hela saken så att den blir begriplig för Er.

Jag skall granska *Texeiras* räkenskaper och redovisa allt för Er. Jag hoppas att han låter sig nöjas så att jag kan skicka Er vad Ni behöver. Jag nämner inga förändringar, men jag tror att det skulle vara en stor lättnad för mig om Ni ville genomföra några sådana i Rom. Men även om Ni inte gör det hoppas jag kunna bestrida alla kostnader, jag litar på Er och bryr mig inte om något annat än att kunna samla in pengar, öka mina inkomster

och sända Er så mycket som möjligt, och jag hoppas kunna bekosta allt.

Av alla de omsorger som upptar mig för tillfället är det **utar-renderingen av mina öar** som kommer främst. När tiden är inne skall jag anstränga mig till det yttersta för att kunna göra vad Ni anbefaller, men för detta tror jag att min personliga närvaro kommer att bli nödvändig.

Stropp säger att jag omöjligt kan få ut mer än 80 tusen écu om året av mina inkomster. Det har gjort mig mycket bedrövd. Jag är rädd att jag inte kan leva i Rom på så litet pengar. Skriv till mig och säg vad Ni tror om detta.

I Ert brev skriver Ni följande ord som oroar mig mycket: »Non volendo Vostra Maestà star in Roma et anco volendo star in Svezia.« – Vad! Vill Ni inte att jag skall komma tillbaka eller tror Ni att jag någonsin skulle besluta mig för att lämna Rom och överge mina planer på att återvända dit? Förklara vad Ni menar och befria mig från den smärta och oro som dessa ord har vållat mig, och tro mig när jag säger att jag hellre bor i Rom och lever på vatten och bröd med bara en kammarjungfru som betjäning, än någon annanstans som härskare över alla kungariket och skatter i världen.

Jag vill på tusen sätt tacka Er för den vänskap Ni ger mig prov på i Ert chiffrerade brev, *de ömma känslor* varav det är fullt ger mig tröst för alla mina sorger, och jag kan försäkra Er att jag har gjort mig förtjänt av Er vänskap genom *den allra ömmaste känsla och den största L.* i världen.

Jag vet inte om jag någonsin kommer att vara lyckligare, men ett vet jag, och det är att jag kommer att **R. Er ända in i döden.** Farväl.

Verserna som Ni sände mig är underbara. Jag ber Er, sänd mig sådana så ofta Ni kan, ty de skänker mig en underbar tröst. **De som påstod** att jag försökte sova i Utricoli var felunderrättade.

Jag begrät min olycka, och det var tårarna och inte sömnen som fyllde mina ögon. Farväl.

Just i denna stund når mig Ert andra brev, men det är omöjligt för mig att besvara det.

Kristina till Hugues de Lionne

Hamburg den 10 juli 1666

Två överväganden har gjort att Drottningen sett sig tvungen att göra denna resa. Det första är att hon vill framföra sina protester hos [Sveriges förmyndarstyrelse](#) och hos ständerna mot inskränkningarna i hennes [rättigheter](#), såväl i Pommern som i Sverige, vilka innebär att hon ständigt utsätts för olika slags brott mot den [överenskommelse](#) som träffades då hon avsåg sig tronen. Mot dessa har hon protesterat upprepade gånger, både i skrivelser och genom personliga sändebud, och då hon ständigt har hört välvilliga försäkringar från det svenska hovet men aldrig sett verkligheten svara mot löften och förhoppningar, då utfallet av de välvilliga försäkringarna från sagda hov alltid varit resultatlöst – utan att man vet vems fel det är, till Drottningens besvikelse och i strid mot hennes uttalade rättigheter – har Drottningens tålmod sinat på grund av detta ohövlige förfarande, och hon har tvingats fatta beslutet att personligen inställa sig för att protestera mot detta hos kungarikets ständer, som är de enda [garanterna för hennes rättigheter och fördrag](#), och för att be dem skipa rättvisa. Drottningen vill även begära av sagda ständer att få komma i besittning av återstoden av de områden som tillhör henne i [Pommern](#), vilket hittills inte har skett, och eftersom man trots tusen högtidliga löften ännu inte har givit henne tillgång till dessa kräver hon antingen sina ägor (eftersom hon inte längre kan undvara inkomsterna från dem) eller någon annan lämplig ersättning som Kronan är skyldig att ge henne för att hålla henne skadeslös.

För det andra reser hon för att begära tillstånd av sagda stän-

der både för sig själv och för sitt hovfolk att fritt få [utöva den katolska religionen](#), så som hon tack vare folkrätten kan göra på vilka andra [kätterska](#) platser som helst, dit hon behagar resa. Hon anser sig kunna göra anspråk på detta privilegium i Sverige sedan ständerna under föregående riksdag visat sig redo att bevilja henne det, och då denna sak är den mest betydelsefulla är det nästan enbart den som driver henne att resa, i hopp om att [ståndsherrarna](#) med sitt sinne för rättvisa inte skall neka henne vad man skänker åt de mest obetydliga ministrar hos utländska furstar vilka åtnjuter denna rätt utan minsta inskränkning.

Drottningen är väl medveten om att de som har intresse av att hålla henne borta från Sverige kommer att använda såväl inflytande som list för att lägga hinder i vägen för detta förslag. Men hon hoppas på en lyckosam utgång, om [kungen av Frankrike](#) har godheten att stödja hennes intressen och planer genom sin auktoritet och sina väntjänster. Drottningen kommer att göra allt hon kan för att återgälda dem, och hon hoppas få tillfälle att göra kungen ansefulla tjänster såväl i Sverige som annorstädes för att visa att hon uppriktigt delar kungens intressen.

Kristina till kardinal Decio Azzolino

Hamburg den 28 juli 1666

Jag vet inte hur jag skall beskriva min glädje när jag mottog de dubbla försändelser som saknades i föregående post. Intill denna dag har jag inte gått miste om något brev från Er. Jag tackar för alla komplimanger de innehåller och försäkrar Er: om jag inte har förtjänat en sådan vänlighet på annat sätt, har jag åtminstone förtjänat den genom uppriktigheten och hängivenheten i min vänskap för Er, en vänskap jag kommer att hålla för okränkbar intill döden. Liksom jag står i tacksamhetsskuld till Er ber jag Er att i rättvisans namn låta Er övertygas om denna sanning.

Ni behöver verkligen inte oroa Er för min hälsa, ty jag har aldrig mått så bra som nu. [Läkaren](#) är här, och jag hoppas att jag inte kommer att behöva honom på länge. [Malaspina](#) är också här och han är en aning opasslig, men jag tror inte att han någonsin kommer att vara annat.

Vad mina privata affärer beträffar kan jag ännu inte säga något säkert. De beror inte bara på mig. Allt jag kan säga är att jag inte kommer att brista i vare sig omsorg eller flit, och att jag absolut inte tänker återvända till Rom förrän jag har betalat alla mina skulder, [löst ut mina juveler](#) och fått ut så mycket jag kan av mina tillgångar. Det kommer säkert att ordna sig med [arrendena](#), och jag har redan givit nödvändiga order om detta till [generalguvernören](#), men jag tänker inte arrendera ut Gotland för [20/m Riksd.](#), ty jag hoppas kunna få ut minst 30/m därifrån nästa år. Svårigheten ligger i att hitta folk som kan lämna tillräckliga garantier, och Texeira som brukar ordna allt så

lätt säger nu att sådana människor inte står att finna, och om jag skall vara ärlig tror jag också att det blir svårt. Jag tror dock inte att det är omöjligt, men jag kan ännu inte säga Er någonting om det, ty jag väntar på svar från Sverige och blir förmodligen tvungen att resa dit själv för att ordna saken.

Det talas inte längre om någon riksdag, jag har nästan förlorat hoppet om att den skall bli av och därmed förlorar jag också hoppet om att få återse Er på länge. Ni kan tänka Er vilken förfärlig olycka detta är för mig! Jag måste erkänna att jag för ovanlighetens skull är förtvivlad, och om Ni kunde uppleva mitt själstillstånd är jag säker på att Ni inte skulle neka mig Er medkänsla.

Jag ber Er, var snäll och dämpa den gode [fader Fozios iver](#), ty ingen i Sverige får ana något om detta, och om det blir känt kan det vara till stor skada för mig. Jag ser gärna att han ber Gud bevara mig och i sin nåd låta mig få en lycklig återresa. Allt detta är gott; men talet om mina h[emliga] avsikter, planer, etc., kan göra att jag förlorar allt. Jag hoppas visserligen kunna vinna åtskilligt på den här resan, men i så fall måste vi låta Gud och tiden göra sitt, tiga och inte visa vare sig direkt eller indirekt vad vi vill uppnå, ty dessa tecken skulle kunna göra stor skada och är inte till någon nytta. Jag är säker på att Ni ger mig rätt däri.

Just när man minst av allt väntade det har [förbundet mellan Sverige och Frankrike](#) förnyats. Det förekommer olika uppgifter om villkoren, som är mycket förnedrande för Sverige. Jag har gråtit av vrede över detta, inte för att jag inte skulle glädja mig åt att se Sverige i gott samförstånd med Frankrike, utan för att jag hade föredragit att man slutit ett sådant förbund medan man ännu kunde göra det på ett ärofullt sätt och medan man hade haft större nytta av det. Med nästa post kommer jag att kunna återge detaljerna mer exakt. Frankrike har redan betalat en summa pengar. Jag hoppas att Kronan låter mig få del av pengarna. Det är det bästa i den här saken.

De båda flottorna eller marina arméerna har infunnit sig och man väntar nu vilken stund som helst nyheter om det blodigaste slag som någonsin har utkämpats, ty fientligheten mellan de båda sidorna är sådan att den inte kan klaras upp. Oavsett hur utgången blir tror jag att den kommer att leda till fred. Holländarna har emellertid helt fredligt lagt beslag på sillfisket, men denna strid kommer att avgöra allt och förvandla segraren till härskare över havet.

Nyheter från Polen talar om förlust för kungen, men ännu vet man inte vad man skall tro. Av föregående post fick vi höra samma sak om Lubomirski, och jag tror att ni andra i denna stund redan vet vem förloraren är.

Kungen av Danmark rustar för fullt och det går olika rykten om detta, men säkert är i alla fall att han blir starkare och mer skrämmande för var dag som går. Enligt min åsikt är han dock inte tillräckligt stark för att anfalla, men han är stark nog att kunna försvara sig.

Jag gläder mig mycket åt alla vänligheter som Frankrikes ambassadör och ambassadris säger om mig. Jag ber Er framföra detta till dem så som Ni kan göra. Ambassadörerna i Sverige visar mig samma vänlighet, och allt detta är mycket fördelaktigt för mig, i synnerhet som jag vågar tro att det är uppriktigt menat. Jag sänder Er brevet som M. de Lionne skrev till mig, och så snart Stropp kommer till Stockholm kommer jag att få veta allt hemligt som utspelar sig där, och om verkligheten motsvarar det yttre skenet.

Jag sänder Er Adamis brev och jag har läst det brev som han har skrivit till Er. Jag ansåg det rätt att sända Er båda två, även om jag inte sätter stor tilltro till vad han skriver i brevet till mig, eftersom han inte talar om dessa saker i brevet till Er. Ändå sänder jag Er det för att roa Er.

Jag tror att jag nu har sagt allt vad jag hade att säga, men innan jag avslutar brevet måste jag berätta för Er om den löjliga

person vars porträtt jag sänder Er. Det är en skojare som påstår sig vara brorson till påven. Under hans bild finner Ni resten av hans tarvliga historia. Han har dock gjort sig osynlig, och jag tror att han gömmer sig av rädsla för att bli illa behandlad av oss italienare (ty jag betraktar mig som en av er). Om min starka medkänsla inte höll mig tillbaka skulle jag vara ytterligt frestad att låta kasta honom i floden.

Här cirkulerar hemska och dumma böcker mot hovet i Rom, och [boken om Donna Olimpias liv](#) har rönt så stor uppskattning att den har översatts till alla barbariska språk. Det är världens dummaste bok, och om den inte var kättersk eller tysk skulle man inte ens finna nöje i alla dumheter den innehåller. Det är väl också bättre att vara kättare än att vara tysk, ty en kättare kan faktiskt bli katolik, men ett djur kan aldrig bli förnuftigt. Förbannat vare detta land och de dumma djur det frambringar!

För övrigt, tänk på mig när Ni träffar våra vänner och framför [mina hälsningar] till alla de våra, särskilt till dem som är mest våra. Jag är helt och hållet Er, nu och för resten av mitt liv. Farväl.

Jag har just fått ert sjunde brev, vilket gjorde mig mycket glad, men jag är förtvivlad över att [påven är sjuk](#). Jag låter mig dock inte luras av tidningarna, och därför förlitar jag mig på förhoppningarna som Ni ger mig om att få återse honom vid god hälsa.

Jag är mycket glad över att [Frankrikes kung har bevisat Er](#) en sådan ära och skall personligen tacka honom för detta. Jag kan ingenting svara angående ert chiffer eftersom jag inte har det, och det gör mig förtvivlad, men med min kännedom om affärer förstår jag mer eller mindre vad Ni vill säga. Vad det övriga beträffar skall Ni få svar med nästa post.

Kristina till kardinal Decio Azzolino

Hamburg den 15 september 1666

Jag sänder Er kopior av alla de brev som har utväxlats mellan mig och de Lionne. Jag har varit opasslig och har därför inte kunnat skriva med chiffer utan har varit tvungen att be Don Matteo om hjälp med det ansträngande arbetet. Jag lät honom använda det större chiffret och reserverade det mindre för mig själv, alltså kommer Ni att finna att alla namn som är skrivna med min handstil är chifferade med vårt mindre, hemliga chiffer. Jag hade skrivit allt själv med det mindre chiffret om jag hade kunnat, men det var omöjligt, för jag har varit opasslig i mer än tre veckor och plågats av en sådan fruktansvärd huvudvärk att jag inte kan arbeta, och nätterna igenom har jag haft feber.

Ni kommer att märka vilka åtgärder jag har ansett lämpliga att vidta. Jag hoppas att jag härigenom inte har satt något på spel, och att jag har bidragit med all hjälp som jag har förmåga till i den aktuella affären. I vilket fall som helst hoppas jag att Ni förlåter mig om jag i min iver har begått några fel på grund av okunnighet, och jag hoppas att Ni anser att jag inte har förpliktat Er till något, liksom att jag har hållit mig till Era anvisningar. Jag väntar otåligt på brev från Er där Ni antingen skriver att Ni godkänner mitt tillvägagångssätt, eller att Ni förlåter det. Jag skall hålla Er underrättad om allt som hädanefter sker.

Mina tidigare brev ger i det närmaste svar på Ert trettonde brev, av den 21 i förra månaden, och jag har inget att tillägga förutom det att jag väntar på svar från Sverige angående affären med arrendena och att jag tror att allt kommer att gå bra.

Belägringen av Bremen har fått ett snabbt förlopp och nu

kommer man att anfälla på riktigt. Svenskarna har utan motstånd erövrat några mindre fästningar eller torn, som hölls av stadens invånare, och om man försvarar staden så som man försvarade dessa fästen kommer svenskarna att vinna den lätt, men med mindre än så kan detta företag bli ett ödesdigert blindskär för Kronans och Wrangels ära. Tiden kommer att utvisa hur det blir med den saken. Wrangels vagn blev utsatt för beskjutning och han antogs ha blivit dödad, men lyckligtvis var han inte i vagnen. Det vore synd om en så stor och framstående man skulle få ett så miserabelt slut.

Man har begärt att få tillbaka ett skepp tillhörande en borgare från Stade som de holländska skeppen hade fört med sig härifrån, och de återlämnade det genast när de insåg att ägaren var svensk undersåte. De engelska köpmännen i Stade, med intressen i de senast brända skeppen, har bemannat en fribytare vilken har tagit ett skepp tillhörande denna stad med last till Holland och fört den till Stade, som tillhör svenskarna, och de mottogs under Kronans beskydd av Wrangel, oaktat det senaste löftet om neutralitet. Ni förstår att detta är en affär som kan få allvarliga följder.

Emellertid begav sig den holländska flottan till havs för två veckor sedan och vi fick nyheter om att Englands flotta skulle lätta ankar och lämna sina hamnar för att möta holländarna, och nu väntar vi på att få nyheter med nästa post om hur striden avlupit. Det kommer att bli det avgörande slaget i detta krig och fälttåg om ena sidan får ett betydande övertag över den andra. Holländarna är nittiofem skepp och tjugofem brännare starka, det minsta krigsfartyget är bestyckat med femtio kanoner. Engelsmännen är dem jämbördiga till antalet. I den holländska flottan finns tolv fartyg som har byggts efter det senaste slaget, alla är nya, och varje skepp är bestyckat med mellan åttio och hundra kanoner. Ni kan säkert föreställa Er vilken fruktansvärd styrka som krävs för en kraftsamling av det slaget.

Jag lovar att söka efter *Intérieur Chrétien*. Så snart jag har funnit den skall jag sända den till Er.

I övrigt har jag ingenting att säga angående resten av Ert chiffer, förutom det att jag bekräftar allt vad jag skrev i mitt föregående brev. Det skulle i så fall vara att jag ber Er att för min uppbyggelse skriva ned *fader Zucchis predikningar* åt mig, utan chiffer. Jag skulle bli mycket glad över att få läsa dem, och om jag hade dem i handskrift skulle det bespara mig besväret att gå till *Gesù* när jag kommer till Rom. Hur som helst är jag säker på att det dröjer innan jag kommer dit, ty mina göromål kommer att hålla mig borta därifrån och de är av den arten att jag inte genast kan återvända. Var jag än befinner mig ber jag till Gud om Er välgång och eviga hälsa, och även om mina böner är av tämligen oansenlig betydelse tror jag ändå att Gud uppfyller dem, ty jag är fast besluten om att inte besvara honom med mycket annat.

Jag ber Er hälsa *fader Fozio* från mig att han slösar bort sin tid när han ber till Gud att jag skall bli helgon, ty jag kommer aldrig att vara tillräckligt dygderik för att verkligen bli det eller oförsämd nog för att kunna låtsas.

Det glädde mig mycket att höra allt vad *kardinal de Retz* och *Frankrikes ambassadör* sagt Er, och trots att ingenting längre intresserar mig gläder jag mig fortfarande åt allt som gynnar Era intressen och avsikter.

Häriifrån finns inget nytt att berätta förutom det att nästan alla i mitt hus är opassliga, inklusive jag själv, som dock har återhämtat mig, även om jag inte är så frisk som i Rom. Jag fruktar att mitt onda kommer från tänderna denna vinter, men det gäller att ha tålmod, ty hur smärtsamt det än blir kommer det inte att vara den största plågan som jag måste uthärda.

Jag har i mina tidigare brev glömt att besvara frågorna om mina tjänare. Jag kan säga att jag inte har hört att någon skulle ha klagat, men om så är fallet vore det verkligen med orätt. Vad

Adami beträffar kan jag inte se varför det skulle vara nödvändigt att dra in eller minska hans förskott, ty det har han inte förtjänat. De övriga har funnit sig lika väl till rätta här som i Rom, alla order är utdelade och jag kan inte se att det skulle finnas anledning att ändra någonting.

Jag fick inga brev från Adami med den senaste posten. Appel-man skriver att de båda är sysselsatta med att bringa fullständig ordning i alla ärenden och att han skall förklara allt för Adami.

Nu har jag inget mer att tillägga, förutom att jag bönfaller Er att tro mig när jag försäkrar att ingen av de förändringar som hittills har påverkat mitt öde och inget av de svåra lidanden som ännu ligger framför mig någonsin kommer att påverka *mitt hjärta som är Er troget intill döden*.

Kristina till kardinal Decio Azzolino

Hamburg den 23 september 1666

Jag tänker inte besvara de ceremoniösa komplimanger som fyller Ert trettonde brev, av den 28 föregående månad. Jag tackar Er av hela mitt hjärta och lovar att försöka göra mig förtjänt av äran Ni visar mig genom att överösa mig med artighetsbetygelser som Ni inte är skyldig mig.

Sedan jag senast skrev till Er har jag mottagit ett brev från [guvernör Bååt](#), där han informerar mig om att han har fått mina order angående [arrendena](#) och lovar att han skall utföra dem till punkt och pricka, samt att jag skall få rapport med nästa post. Han kunde ännu inte säga någonting eftersom de personer han måste tala med var ute på fälten och skulle återvända först om några dagar. Detta är allt jag har att säga som svar på den andra delen av Ert brev. Vad [Adami](#) beträffar är han snart här, och så fort han har kommit skall jag skicka honom till Sverige för att han skall ordna affären med gårdarna där och övervaka [mina intressen i Pommern](#), han som själv har sett med egna ögon vilka övergrepp man har begått mot mina egendomar och intressen, verkligt outhärdliga grymheter, och även om jag inte kan hoppas på någon förändring i den frågan är det åtminstone på sin plats att klaga eftersom det kan komma att visa sig mödan värt längre fram.

Igår fick vi underrättelse om att [sjöslaget](#) mellan de två länderna hade inletts. Det började till fördel för holländarna, ty de har erövrat ett fartyg från engelsmännen kallat *Charles*, med femtio kanoner, samt enligt uppgift ytterligare två skepp, men man vet med säkerhet bara angående det första. En storm skall

ha skilt de stridande åt och när sjögången blev kraftigare upphörde striden. [Ruyter](#) stannade kvar utanför Frankrikes kust och [prins Robert](#) drog sig tillbaka mot Engelska kanalen, men de stannade ändå kvar inom synhåll för varandra, och gallioten som kom med nyheten rapporterade att Ruyter hade givit klartecken till en andra strid, vars utgång vi kommer att få veta nästa fredag. Engelsmännen var åtta eller tio krigsfartyg starkare än holländarna, men holländarna var en och en halv gång så starka som engelsmännen när det gällde antalet brännare.

Det talas om fred igen, mer än någonsin tidigare, och är detta slag väl förbi tror jag att kriget kan vara över i vinter. Men holländarna vidtar omfattande krigsförberedelser och staden Amsterdam har skänkt femtio nya krigsfartyg som aldrig tidigare har seglat, men som snart är färdiga att löpa ut. Jag tror Ni känner till sammansvärjningen som [Tromp](#) är inblandad i, och misstankarna mot honom blir än starkare av att hans svåger har rymt till England. Denna konspiration upptäcktes som genom ett under, och jag tror att den kommer att innebära den slutgiltiga undergången för [huset Oranien](#).

Invånarna i Bremen har ställt till ett fasligt liv. De har gjort utfall mot svenskarna och dödat många tappra män utan egna förluster. De har bränt allt kring staden som skulle kunna vara av nytta för svenskarna, och bränt byar som tillhör Kronan. De befästningar som svenskarna tagit lyckades de ta bara för att de var övergivna, och det visade sig att det inte fanns en levande själ kvar när de hade gjort sig till herrar där. Sveriges armé är svag, sjuk och eländig. Medlarna försöker ordna saken, man arbetar med det. Sedan några dagar tillbaka regnar det kraftigt. Med tiden får vi veta vilka fördelar svenskarna kommer att kunna dra av alla dessa motgångar, och om inte ödet åstadkommer underverk för [Wrangel](#) är det i alla fall säkert att de har gjort upp sina planer i en tid då de av allt att döma inte bara har förnuftet, himlen och jorden att strida mot, utan sorgligt nog även

sin egen svaghet. Wrangel har inget annat att sätta emot allt detta än sin rang, sina förtjänster och sitt rykte. Så ligger det till.

Det gläder mig att höra att Ni är nöjd med vad jag skrev till *M. de Lionne*, men jag fruktar att det följande inte kommer att behaga Er. Det gör mig själv mycket ledsen, men i det förflutna finns ingen lindring att hämta, och när man befinner sig långt borta är det lätt hänt att man begår dylika misstag. Jag hoppas att Ni kan förlåta det och att allt ont som mitt misstag kan komma att förorsaka endast skall drabba mig själv. Det är vad jag tröstar mig med.

Tack för att Ni gör mig delaktig i *Era systrars andakter*. Jag samtycker av hela mitt hjärta och tackar Er för att Ni låtit mig delta i dem, och detta anser jag är tillräckligt som svar på Er *chifftrade biljett*.

Jag skulle också vilja tacka Er för omtanken om min hälsa och berätta att jag sedan en tid tillbaka inte längre kan läsa, ty mitt huvud hettar så att jag inte orkar någonting, och för tillfället har jag en förfärlig förkylning som hindrar mig från att skriva några brev alls förutom till Er. Men tacka mig för all del inte, ty jag skulle inte kunna göra annorlunda, och Ni är inte skyldig mig någonting i gengäld. Men vad tycker Ni att jag skall göra i stället för att läsa? Det här landet är förfärligt, allt vad man ser är motbjudande och tråkigt. På andra ställen går det bara tjugofyra timmar på en dag och en natt. Här varar en timme i tjugofyra dagar, och samma dagar som är över på ett ögonblick i Rom varar här i flera sekler. Man har dock inte sagt Er sanningen, ty jag läser ytterst litet, och om Ni hade fått höra att jag går fram och tillbaka i mitt sovrum på nätterna hade Ni blivit mindre vilseledd. Än mer sant hade det varit om man försäkrat Er att *jag ägnar nätterna åt att begråta mina olyckor*, men denna hemlighet är inte känd för någon annan än för Er och mig.

Dagarna ägnar jag dels åt att syssla med mina affärer, dels åt

att samtala med människor som kommer på besök, vilket är ganska många av såväl det ena som det andra könet. Jag spelar schack, *staffetta* och *piké* med *de båda markiserna* och *Pezza*, och eftersom jag är så oerhört förtjust i spel men inte har tillräckligt med pengar för att kunna tillåta mig att förlora, och eftersom jag inte vill ställa till besvär för de andra, spelar vi inte om pengar och inte med förtjänsten, utan med nöjet som mål. Ibland talar vi om Rom och om Er, vi gläder oss åt att komma tillbaka, och under dessa stunder är vi lyckliga bara för att vi tror på detta ljuva hopp som, hur avlägset det än kan synas, ändå skänker en ljuv tröst åt oss arma landsflyktingar.

Ungefär så lever jag. Man blir inte direkt spränglärd här, för allt jag har lärt mig i Hamburg är att spela *staffetta*, *trenta uno* och *bassetta*. Schack och *piké* kunde jag redan tidigare. På tal om det inträffade något lustigt med en av spåkvinnorna i det här landet, som tyvärr råkade stöta på mig med en fransk bok i handen. Detta gav henne olyckligtvis anledning att börja tala om böcker och berätta att hon hade läst så mycket i sitt liv att hon hade förstört synen, och att hon inte läste längre eftersom hon var rädd att förlora den helt. Jag svarade att jag läser så litet att jag inte fruktar denna olycka för egen del, och att jag, Gud vare tack, har ganska god syn. Hon sade att detta inte hindrat henne från att hålla sig med en enda bok som hon fortfarande läste varje dag utan undantag. Eftersom jag förstod att hon mer än någonting ville att jag skulle visa mig nyfiken på att få veta vilken bok det var, gjorde jag så, och bad enträget att hon skulle säga det, och efter mycket krusande som fick mig att nästan helt tappa lusten att få veta det berättade hon att det var »Kompendium om Aristoteles filosofi« hon hade valt som sin enda bok. Jag tror att jag aldrig någonsin har blivit så full i skratt, och jag vet inte hur jag lyckades hejda mig. Jag svarade bara att hon hade gjort ett mycket bra val och att jag trodde, trots att jag endast kände till Aristoteles genom hörsägen, att

han helt säkert måste vara henne värdig eftersom han hade haft äran att behaga henne.

Jag återger detta samtal för Er för att ge Er en bild av hur tyskorna tänker, när man råkar ha oturen att träffa på någon som kan fyra ord på latin, vilket bara gör dem ännu dummare än de är av naturen. Föreställ Er vilket nöje man kan få ut av den sortens samtal! Jag är rädd att jag skall bli som människorna här i landet, ty jag har träffat italienare som börjar likna dem, och till följd fruktar jag att deras sätt är smittsamt. Om den olyckan skulle inträffa får Ni vara beredd på att bli svårt uttråkad av att samtala med mig, och jag tror att det redan har hänt Er under läsningen av detta brev, som inte förtjänar något överseende med alla de dumheter det är fullt av.

Adami kommer hit på lördag, och jag sänder Er hans brev till mig. Teixeira säger att det inte fanns något till Er. Farväl.

Kristina till kardinal Decio Azzolino

Hamburg den 26 januari 1667

Innan jag kommer in på andra saker måste jag få tala om hur det smärtat mig att [signore kardinal Imperiali](#) varit sjuk, och hur glad jag blev när Ni berättade att han var utom fara. Jag skulle vilja be Er försäkra honom om att jag har känt allt vad man bör känna för en vän av hans betydelse, vars fortsatta hälsa är en så angelägen sak för både Er och mig.

Själv lider jag mer än någonsin tidigare av ont i sidan. Sedan en vecka tillbaka har detta onda tilltagit avsevärt, och de två senaste nätterna har det hindrat mig från att vända mig i sängen, vilket har gjort att jag inte har kunnat sova och att jag förlorat aptiten. I natt blev jag sämre. Läkarna kan inte se någonting och säger bara uppenbara dumheter när de yttrar sig om saken. Mjölken har inte gjort någon nytta och det förvånar mig inte längre, för det är omöjligt att den skulle ha någon som helst effekt eftersom man inte kan få tag på färsk mjölk, och mjölken som säljs här är mjölkad ett dygn innan man dricker den och är sålunda värdelös, och dessutom är den utspädd med mängder av vatten, och detta är en olägenhet som man hittills inte har kunnat göra något åt, och det tror jag att man aldrig kommer att kunna eftersom ladugårdarna ligger mer än två tyska [lieues](#) utanför staden, och inte ens för alla pengar i världen skulle man kunna få hit en ko på morgonen, eftersom de som håller korna är dummare än kossorna själva. Jag ville låta köpa kor för att hålla dem själv, men personer som känner till sådana saker säger att de kommer att sluta mjölka när de har skilts från flocken, och därför är det ingen idé att hoppas att denna medicin

skall hjälpa, trots att den har blivit ett universalmedel mot alla slags sjukdomar och dessutom går så väl ihop med min natur.

När detta väl är sagt måste jag [be Er om förlåtelse](#) för att jag lurat Er genom att i två brev få Er att tro att jag tänkte resa till Sverige nästa månad. Jag erkänner att det var orätt av mig att vilseleda Er som alla andra, men liksom jag drevs av mina intressen att få alla att tro det under en längre tid, drevs jag av min nyfikenhet att få Er att tro det under några dagar för att jag skulle få veta hur Ni reagerade, och jag hoppas att Ni kan förlåta mig denna lilla lögn. Likväl måste Ni göra mig rättvisa och tro på att det varken var besväret eller faran med resan, eller råden från alla i omgivningen som avskräckte mig och fick mig att skjuta upp den, ty oavsett alla dessa överväganden hade jag ofelbart rest om jag hade ansett det riktigt att göra det. Men när jag nu ser att riksdagen kommer att skjutas upp till oktober månad skulle jag tro att det är det dummaste jag kan göra, att resa dit så långt i förväg och riskera livet vid en så felaktig tidpunkt. Däremot låter jag gärna människorna här och i Sverige tro att jag tänker resa, jag har till och med försökt lura självaste [Adami](#) för att göra honom riktigt övertygad, och därmed hoppas jag att bluffen skall göra verkan. För det första vill jag få reda på hur de som fruktar mig reagerar och vad de planerar inför min ankomst. För det andra vill jag inge hopp hos alla som är mina vänner. För det tredje hoppas jag att man skall besluta sig för att sammankalla riksdagen i maj i förhoppning om att jag skall vara där i början av mars, ty man tror att man skall hinna göra sig av med mig innan ständerna samlas, och den stora iver man visar att se mig påskynda min resa, som Ni säkert har lagt märke till i Adamis brev, kommer sig endast av det oundvikliga tvånget att hålla en riksdag som inte kan uppskjutas längre, och som redan skulle ha hållits om inte min närvaro där hade satt stopp för den. Ty [min närvaro vid en riksdag är för dem](#) den hemskaste av alla fasor, och de som hittills har

motsatt sig min ankomst önskar den nu mer än mina egna vänner. De hoppas att de, när jag har kommit till Sverige, skall bli av med mig innan ständerna samlas, och jag betvivlar inte att de kommer att göra allt vad de kan för att jag skall låta mig nöjas och resa hem så snart som möjligt, och genom att låta riksdagen dra ut på tiden hoppas de att jag skall tröttna på att vänta, men där tar de minsann fel, ty jag kommer att vänta på riksdagen i hela mitt liv om så krävs. Och Ni kan vara säker på att om inget avgörande inträffar kommer de inte att hålla någon riksdag utan mig, ty så angelägen är jag att vara där, och de fruktar lika mycket att jag skall vara i Stockholm som i Hamburg när riksdagen hålls, ty för dem är jag lika skrämmande överallt.

Min avsikt är alltså att fördröja avfärden härifrån till Sverige ända till efter påsk, då vädret är bättre. Om riksdagen hålls i maj kommer det att vara rätt tid att resa dit då, och om den hålls i oktober fördröjer jag min avfärd ända till september, så att jag kan vara i Stockholm i god tid. Under tiden kommer jag att sprida ut ständiga rykten om att jag just skall ge mig av, därefter skjuter jag upp avresan under olika förevändningar, och så skall jag nog klara av att hantera alla motsägelser så skickligt att jag kan dra avsevärda fördelar av denna resa. Jag ber Er dock om förlåtelse för att jag inte har kunnat tala så öppet med Er tidigare, ty Ni ser ju att jag inte själv rör över mina beslut och att de helt och hållet beror på riksdagen.

Förresten bör Ni veta att de har tagit tillbaka alla de **oförskämda förslag** som de har givit mig, och det har de gjort skriftligt, vilket är fantastiskt, och av detta tillvägagångssätt förstår Ni att det är fruktan som driver dem till allt, och Ni som är så klarsynt förstår bättre än Adami vad de har för planer, ty jag ser att han ofta **låter skenet bedra**, men jag förlåter honom eftersom han är utlänning. Men jag, som tränger ända in i hjärtats innersta vrår, jag ser blott alltför klart allt vad jag behöver se för att inte missta mig i denna sak.

Jag är för övrigt mycket olycklig, eftersom jag förstår av Era brev att Ni anklagar mig för att inte ha tagit Era råd på rätt sätt. Jag vet verkligen inte hur jag har kunnat ge Er en så ofördelaktig bild av mig själv. Era känslor och Era råd är som orakelsvar för mig, och jag uppskattar och högaktar dem som sådana, och om jag inte alltid följer dem på det sätt Ni önskar beror det inte på mig utan på omständigheterna, tingen och tiden, som ofta skiljer sig så mycket från vad Ni föreställer Er. – Till exempel vill Ni att jag skall [arrendera ut Ösel](#) till endast en person. Det skulle jag också vilja, men vad tycker Ni att jag skall göra om jag inte hittar någon som vill förbinda sig till ett sådant avtal med mig? Jag tar detta exempel för att Ni skall förstå att det bara är själva omöjligheten som kan hindra mig från att göra allt vad Ni önskar, och att det inte är mitt fel när jag inte gör det. Jag kan inte redogöra för allt skriftligen; även om jag inte berättar något för Er kommer Ni att inse att jag inte företar mig något utan goda skäl eller utan någon tvingande omständighet som styr alla mina handlingar, även de mest obetydliga.

Vad beträffar brevet till Texeira vet jag inte vad Ni talar om, ty det är mig likgiltigt om Ni skriver till honom eller om Ni inte skriver till honom, och jag har aldrig undanhållit honom något av Era brev och kommer aldrig att göra det.

Detta är vad jag tänkte svara på Era senaste brev. Vad gäller [historien med läkaren](#) förhåller det sig så som Ni fick veta genom redogörelsen som jag sände Er, och där finns inget att vare sig lägga till eller dra ifrån; där har Ni hela den nakna sanningen. Jag vet att det finns människor här som har egendommiga saker att berätta om allt som försiggår, men det är bäst att ha tålmod. För närvarande är det lämpligt att använda omdömet; åter i Rom får man ta minnet till hjälp för att göra var och en rättvisa.

Det gläder mig mycket att Ni finner mina order till Adami

lämpliga, ty eftersom det enda målet med alla mina handlingar är att behaga Er, är Ert gillande det som bereder mig mest glädje av allt i hela världen. Jag har använt mig av [affären i Bremen](#) då jag skrivit till en tjänare som är trofast, pålitlig och diskret, och jag tror inte att han kommer att missbruka detta, men om han ändå gör det är ingen skada skedd, ty allt som kan inge fruktan och aktning tjänar i detta avseende till att åter inplantera förnuft hos dessa herrar, vilket Ni säkert redan har observerat.

Det gläder mig också att höra att [påven så bestämt](#) har tagit parti för kardinalerna mot de högadliga i Rom. Därmed visar han sitt sinne för rättvisa och för det skall han ha beröm. Att se påven utföra goda gärningar gläder mig nästan lika mycket som om jag hade utfört dem själv, och jag skulle vilja se honom göra sådant ofta för att få nöjet att berömma honom.

Här finns annars inget nytt att rapportera, förutom den [polska arméns fullständiga nederlag](#) mot tatarerna och dessas förfärliga frammarsch genom Polen, om vilken Ni förmodligen redan vet mer än jag. I Holland har man avslöjat en förfärlig konspiration där man tänkte sätta eld på hela den holländska flottan, men sedan detta upptäcktes har man vidtagit sådana försiktighetsåtgärder att man inte längre har något att frukta. Det råder inte längre någon osäkerhet kring [freden mellan Holland och England](#) och alla övriga berörda.

Ett litet missförstånd har uppstått mellan Wrangel, riksmarsken, och Millet, och om jag skall vara ärlig har Millet rätt i vissa avseenden. Jag tror dock inte att det blir någon större affär av detta.

[Alliansen mellan Frankrike och Sverige](#) som har förnyats kontinuerligt har blivit mycket kylig. Frankrike skulle ge en mindre summa pengar till Sverige, men på villkor som inte kan godtas. Så ligger det i själva verket till med den saken. Om något mer inträffar kommer Ni att få veta det, ty jag vet allt, och inget sker utan att jag får veta det kort tid därefter.

Jag tror att jag har svarat tillräckligt på Era chiffererade brev i mitt föregående chiffer, men jag vill ändå tillägga att jag har för avsikt att *aldrig försynda mig mot Gud*, genom hans nåd, och att aldrig ge *Er* anledning att *synda*, men denna föresats kan inte *hindra mig från att älska Er ända in i döden*, och eftersom *frombeten* frikallar *Er* från att vara *min älskare*, frikallar jag *Er* från att vara *min tjänare*, ty jag vill *leva och dö som Er slav*.

Jag har inte fått något brev från Adami på två veckor, och det hålls för mycket troligt att kuriren från Sverige har drunknat.

Kristina till friherre Göran Gyllenstierna

Rom 1679

När jag valde Er trodde jag att Ni skulle åstadkomma underverk, och Ni inledde också Er bana på ett sätt som gjorde mig mycket nöjd med Er. Jag ser dock att Ni börjar bli slapp och att Ni sköter mina affärer ganska nonchalant. Jag förlåter Er, ty jag kan se att rikets affärer sköts på samma sätt. Jag måste dock göra klart för Er att [kungen](#) och kungariket kan kosta på sig stora förluster utan att behöva oroa sig särskilt mycket. Men jag, som äger så litet, har ingen lust att förlora mer. Jag ber Er att ägna större möda åt mina affärer, och att komma ihåg att medan ni herrar skålar för min välgång på landet blir mina affärer ödelagda eller åtminstone försummade i Stockholm, och jag riskerar att svälta ihjäl i Rom om inte Gud står mig bi. [Texeira](#) får inte längre några pengar. Man säger ingenting om mina inkomster. Jag får inga pengar från något håll. Vad skall det leda till? Ingen betalar mig, men jag måste betala alla. Kan Ni föreställa Er hur jag har det? För Guds skull, lär mig hemligheten med att leva utan pengar, eller sköt Er bättre så länge Ni är i min tjänst.

Kommentarer och ordförklaringar

Kommentatorns förord

Varken samtidens eller eftervärldens omdömen om drottning Kristina (1626–89) har präglats av måttlighet, och detta gäller såväl hennes författargärning som andra aspekter av hennes liv. Under sin period som Sveriges regent (1644–54) hyllades hon av panegyriker som en »Nordens Minerva«. Kristina var utan tvivel en av sin tids betydande mecenater: hon hade ett aktivt intresse för konst, litteratur och musik, som förenades med förmågan att identifiera begåvade individer i omgivningen. Denna aktivitet upphörde ej heller med tronavsägelsen, och Kristinas insatser i det romerska kulturlivet från ca 1656 var så betydelsefulla att denna epok i den romerska barocken ibland kallats *il seicento di Cristina* (it., 'Kristinas 1600-tal').

En mecenat är företrädesvis någon som främjar aktivt utövande konstnärer och skriftställare, och bedömningarna av Kristina som författare i sin egen rätt har varit mer tveksamma. Den svenska forskare som på 1900-talet mest ingående studerat hennes texter, Sven Stolpe, menade att hennes maximer var föga originella och att hon dessutom uppvisade tydliga tecken på vad vi idag skulle kalla ordblindhet. Leif Åslund, som nyligen givit ut ett betydande verk om Kristinas bildning och uppfostran, lägger också vikt vid hennes ordblindhet, vilken ofta gör hennes texter och brev svårtolkade. Åslund betonar samtidigt retorikens roll i furstens uppfostran under denna period. En kung skulle i första hand lära sig att tala i offentliga sammanhang, medan skrivandet ofta sköttes av kanslisekreterare. Detta kan förklara omständigheten att Kristina inför sina samtida framstått som en mycket språkbegåvad person, medan den som läser hennes texter möter skriftliga färdigheter på en enklare nivå.

Om man skall placera Kristinas litterära verk i deras historiska sammanhang, kan det vara lämpligt att komma ihåg hur Norbert Elias karakteriserade 1600-talets – »hovmänniskornas« – litterära alster. Elias påpekade i *Die höfische Gesellschaft* (1969) att dessa kunde liknas vid förlängda konversationer, och underströk att originaliteten inte var en eftersträfvansvärd dygd under denna epok. Hovmänniskorna var dock tränade i iakttagelsens konst – de observerade intensivt både sig själva och andra – och detta ger också avtryck i deras litterära verk. Typiska litterära genrer under denna period är memoarer, dialoger, maximer eller aforismer, och naturligtvis brev, som fyllde mer varierande funktioner än i dagens samhälle. När vi betraktar Kristinas författarskap, kan det alltså konstateras att hon i mycket var representativ för de intellektuella strömningar som präglade tidens hovkultur. Den svenska drottning som blev en europeisk kulturpersonlighet fick dock en enastående levnadsbana, som bidrog till att skapa den starka personlighet som också präglar hennes skrifter.

I denna utgåva har ambitionen varit att publicera Kristinas viktigaste litterära verk samt ett urval av brev. Utöver den ofullbordade självbiografin publiceras två kortare historiska texter, *Sveriges forna vapen* och *Om Amarantas brödraskap*, som aldrig tidigare utgivits i svensk översättning. Kristinas två maximsamlingar har inte medtagits, eftersom de tidigare givits ut vid flera tillfällen i fransk originalversion och i urval i svensk översättning. Vad gäller breven har valet också fallit huvudsakligen på brev som inte tidigare publicerats i svensk översättning. Det är svårt att ens bedöma hur många brev av Kristinas hand som bevaras i svenska och utländska arkiv, men det rör sig om minst flera hundra. Många brev är dock vardagliga kommunikationer som gäller hennes ekonomi, hennes internationellt präglade hovstat i Rom eller förvaltningen av hennes underhållsländer i Sverige och Pommern. I denna utgåva har medtagits några ex-

empel på den unga regentens auktoritativa röst, samt brev som skrevs till modern och kusinen Karl Gustav inför övergången från livet i Sverige till nya erfarenheter på den större europeiska arenan 1654–55. Den mest intressanta brevsamlingen från tiden efter tronavsägelsen härstammar från åren 1666–68, när Kristina huvudsakligen levde i Hamburg men också företog sin sista korta resa till hemlandet. Adressat var då kardinalen Decio Azzolino (1623–89), den närmsta vännen. Dessa brev, som handlar om allt från europeisk storpolitik till hälsa, vardagsbekymmer och kärlek, låter oss ana något av hur deras konversationer kan ha sett sig under de många år de verkade tillsammans vid påvornas hov i Rom.

En bok som denna är en produkt av flera personers mödor, och kommentatorn vill här tacka dem som bidragit till den. I första hand vill jag tacka översättarna Cecilia Huldt och Viveca Melander, som lyckats göra dessa svårtolkade texter tillgängliga och levande. Jag vill också tacka docent Birgitta Fritz för hennes bidrag till nystavningen av de svenska brev som utges, samt Gun-Britt Aagård vid Riksarkivet för bistånd med frågor kring samlingarna där breven bevaras. Jag tackar också historikerkollegan Peter Englund för ett gott initiativ och ett positivt samarbete, om än på skilda håll. Ett alldeles särskilt ord av tacksamhet vill jag rikta till Bo Svensén vid Svenska Akademien för en redaktion av texterna som varit lärorik för kommentatorn under arbetets gång och som alltid delgivits henne med både noggrannhet och vänlighet.

Marie Louise Renata Rodén

Litteraturförteckning

- Ahnlund, Nils: »Drottning Kristinas tronavsägelse. Några randanteckningar«, i *Personhistorisk Tidskrift* 32 (1931), s. 196–214
- Arckenholtz, Johan: *Mémoires concernant Christine Reine de Suède*, 4 bd. Amsterdam & Leipzig 1751–60
- Aurelius, Eva Hættner: »Den stora föreställningen. Roller i drottning Kristinas självbiografi«, i Borgström, Eva & Nordenstam, Anna (red.): *Drottning Kristina. Aktör på historiens och livets scen*. Göteborg 1995
- Aurelius, Eva Hættner: *Inför lagen. Kvinnliga svenska självbiografier från Agneta Horn till Fredrika Bremer*. Lund 1996
- Bildt, Carl: *Christine de Suède et le Cardinal Azzolino*. Paris 1899
- Conforti, Maria (red.): *Cristina di Svezia. La vita scritta da lei stessa*. Napoli 1998
- Danielsson, Arne: »Kristinas Alexanderfixering, återspeglad i hennes porträtt«, i *Konsthistorisk Tidskrift* LXI Häfte 1–2 (1992), s. 45–57
- Elias, Norbert: *Die höfische Gesellschaft*. Darmstadt & Neuwied 1969 (engelsk översättning: *The Court Society*. New York 1983)
- Foisil, Madeleine: »The Literature of Intimacy«, i Ariès, Philippe & Duby, Georges (red.): *A History of Private Life*, Bd. 3. Cambridge & London 1989
- Fox, Robin Lane: *Alexander the Great*. London 1973, 2004
- Glete, Jan: *Navies and Nations. Warships, Navies and State Building in Europe and America, 1500–1800*, 2 bd. Stockholm 1993
- Goold, G.P. & Perrin, Bernadotte (red.): *Plutarch. Lives VII*. Cambridge, Mass. & London 1919 och senare utgåvor

- Grauert, W.H.: *Christina, Königin von Schweden, und ihr Hof*. Bonn 1837–42
- Lagerström, Ingemar (red.): *Suetonius. Kejsarbiografier*. Stockholm 2001
- Nigrisoli Wärnhjelm, Vera: *Lettere dalla Svezia. Il capitano Lorenzo Adami alla regina Cristina e al cardinale Azzolino 1665*. Stockholm 2000
- Olofsson, Sven Ingemar: *Drottning Christinas tronavsägelse och trosförändring*. Uppsala 1953
- Persson, Fabian: »The Courts of the Vasas and Palatines c. 1523–1751«, i Adamson, John (red.): *The Princely Courts of Europe 1500–1750*. London 2000
- Ranke, Leopold von: *Die römischen Päpste in den letzten vier Jahrhunderten*. Leipzig 1878
- Rappe, Marianne (red.): *Christina. Självbiografi och Aforismer*. Stockholm 1957
- Raymond, Jean-François de: *Christine, reine de Suède. Apologies*. Paris 1994
- Rodén, Marie-Louise: »Drottning Kristinas studie av Vasavapnet 'L'Arma antica della Suezia'«, i *Personhistorisk Tidskrift* 85 (1989), s. 10–15
- Rodén, Marie-Louise: »Drottning Kristina i Rom. Två källsamlingar i Riksarkivet«, i Abukhanfusa, Kerstin (red.): *Arkiv hemma och ute*. Stockholm 1995
- Rodén, Marie-Louise: *The Collection of Orazio del Monte, Queen Christina's Grand Chamberlain in Rome*. Stockholm 1997
- Rodén, Marie-Louise: *Church Politics in Seventeenth-Century Rome*. Stockholm 2000
- Schück, Herman: »Sweden's Early Parliamentary Institutions from the Thirteenth Century to 1611«, i Metcalf, Michael F. (red.): *The Riksdag. A History of the Swedish Parliament*. Stockholm 1987

- Stolpe, Sven: *Från stoicism till mystik. Studier i drottning Kristinas Maximer*. Stockholm 1959 (Stolpe 1959a)
- Stolpe, Sven: *Drottning Kristina. Maximer – Les Sentiments Héroïques*. Stockholm 1959 (Stolpe 1959b)
- Stolpe, Sven (red.): *Christina. Brev från sex decennier*. Stockholm 1960
- Weibull, Curt: *Drottning Christina. Studier och forskningar*. Stockholm 1931
- Weibull, Curt: *Drottning Christina och Monaldesco*. Stockholm 1936
- Weibull, Curt: »Monaldescos död. Aktstycken och berättelser«, i *Göteborgs Högskolas Årsskrift XLIII* (1937:4), s. 3–29
- Åslund, Leif: *Att fostra en kung*. Stockholm 2005

Om översättningen

Drottning Kristina behärskade ett flertal språk. Efter sin abdikation använde hon i skrift huvudsakligen franska, som hon var väl förtrogen med. Tidigare Kristinaöversättare som Marianne Rappe och Sven Stolpe har lämnat frågorna kring originalspråket och eventuella översättningsproblem utan kommentarer. För den som är intresserad av sådana frågor vill jag därför redogöra för några iakttagelser.

Översättning av äldre texter rymmer speciella problem, inte minst om originalet är en transkriberad handskrift, delvis ofullständig och försedd med överstrykningar, tillägg och ändringar. I Kristinas fall kan somliga texter dessutom ha tillkommit genom att sekreterare antecknat efter hennes diktamen. Mot denna bakgrund är det naturligt att frågor uppstår. Att översätta är att tolka – det svåra ligger oftast i att översättaren måste prioritera en språklig lösning framför andra närliggande lösningar. Det är dock värt att notera att det vid några tillfällen vid översättningen av Kristinas franska texter har varit möjligt att tolka originalets innebörd på helt skilda sätt. Min strävan har varit att bevara sådana tvetydigheter i svenskan eftersom något annat hade varit att reducera texten. Bara på några få ställen har det varit svårt att över huvud taget hitta en trovärdig innebörd. Dessa gåtor redovisas för läsaren inom hakparentes: det rör sig om en förmodat utelämnad negation samt några svårtydbara, kanske felstavade ord.

Kristina må vara svårtolkad när det gäller vad hon åsyftade bortom orden. Hennes franska är däremot inte svår att begripa – bortsett från stavningen. Franskan under 1600-talet skiljer sig från modern franska i detta avseende, och även om det redan hade förekommit standardiseringsförsök fanns det fortfarande utrymme för variation. Med denna reservation är Kristinas stavning ändå sådan att det ligger nära till hands att tro att hon var

dyslektiker. Hon stavar genomgående så som det låter när orden uttalas. Hon hoppar över ändelser, förväxlar vissa bokstäver och kastar om andra. Hon kan t.ex. skriva *puis* i stället för *puisse*, *prendent* i stället för *pendant*, *ganger* i stället för *gagner*, *chagner* i stället för *changer* osv. Helt naturligt förekommer detta oftast i hennes brev. Vid större avvikelser har sammanhang och rimlighet fått visa vägen. Exempel på sådana är *reprocation* – *réprobation*, *peu scave* – *peu sage*, *perse* – *percé*, *favisement* – *banissement*, *supérer* – *supporter*.

Kristinas texter har skiftande karaktär. I den ofullbordade självbiografin går hon från inledningens högtidliga retorik, där hon vänder sig direkt till Gud, via ett undervisande, nästan folkbildaraktigt avsnitt om Sveriges och Vasaättens historia till de direkta, livligt återgivna anekdoterna från barndomen. I uppsatsen om Alexander den store kommenteras en lång rad episoder i dennes liv ur ett moraliskt perspektiv. Formuleringarna är genomgående kryptiska och syftningarna ofta oklara, inte bara för läsare som saknar de nödvändiga historiska bakgrundskunskaperna. I breven, slutligen, använder Kristina alla sorters tilltal. Då hon skriver fritt ur hjärtat till kardinal Azzolino blir stilen pratig och bisatserna hakas på varandra med kommatecken i ett flöde av tankar och associationer.

Det har självfallet varit ett uttalat mål att översättningarna skulle följa originalspråket mycket nära och spegla Kristinas stil, ordval och meningsbyggnad. Flera avsnitt i föreliggande originaltexter har emellertid en ofärdig karaktär och ett visst ordnande, om än aldrig så varsamt, har därför varit oundvikligt när Kristinas franska skulle översättas till läsbar svenska. Att syssla med detta arbete har varit ett stort nöje. Jag vill också framhålla att Bo Svensén vid Svenska Akademien har varit till stor hjälp genom sin granskning av översättningen.

Cecilia Huldt

VALDA SKRIFTER

Drottning Kristinas historia, skriven av henne själv, tillägnad Gud

På 1600-talet var memoarer mycket populära. En bidragande faktor var ett tämligen nytt intresse för individen, som kan knytas till renässansens människoideal. Borgare och handelsmän i europeiska stadsmiljöer förde ofta privata dagböcker som kunde innehålla minnesanteckningar av alla möjliga slag, men från 1500-talets mitt fick en annan sorts memoarer ett uppsving. Det rörde sig om verk författade av personer som uteslutande tillhörde samhällets aristokratiska skikt och som i medveten och genomarbetad form skildrade sina offentliga gärningar. Sådana memoarer var mycket vanliga i Frankrike, och i stora drag tillhör drottning Kristinas historia denna kategori. På en väsentlig punkt skiljer den sig dock från den typiska franska stilen, nämligen på så sätt att hon inte enbart behandlar sin »publika« roll som drottning utan också låter den tänkte läsaren få personliga inblickar genom att ingående diskutera vissa barndomsminnen. Sådana reflektioner kunde förekomma i engelska memoarer från samma tidsperiod, men mer sällan i de franskspråkiga.

Datering: Kristinas memoarer, i likhet med hennes andra större litterära verk, exempelvis hennes två maximsamlingar *Ouvrage de Loisir* och *Les Sentiments Héroïques*, fullbordades aldrig och föreligger därför i form av handskrifter, där det finns både längre och mer fragmentariska utkast. Det råder också skilda uppfattningar om när och under hur lång tid Kristina arbetade med denna text. I brevväxlingen med kardinalen Decio Azzolino (1623–89) från 1660-talet, varav en del publiceras i denna utgåva, antyds att Azzolino uppmanat Kristina att påbörja arbetet med en levnadsteckning. Vissa bevarade handskrifter bär anteckningen »påbörjad den 11 juni 1681«, vilket dock kan betyda att det är sekreteraren som påbörjat sin renskrift detta datum. Det förefaller rimligt att Kristina från 1660-talets mitt åtminstone funderat på att författa en självbiografi, men att hon mer konsekvent ägnat sig åt detta arbete under det sena 1670-talet och tidiga 1680-talet, när hennes kyrkopolitiska engagemang i Rom minskat.

Manuskript: Den ovan nämnde kardinal Decio Azzolino blev Kristinas arvinge, men han avled själv bara några veckor efter hennes död. Alla handlingar som tillhört hennes romerska kansli förblev i familjen Azzolinos ägo till 1925, då de köptes av svenska staten. Följande år deponerades handlingarna i Riksarkivet, där de sedan dess tillhör avdelningen Kungliga Arkiv och kallas »Azzolino-samlingen« efter den siste private ägaren. Detta förklarar den något oväntade omständigheten att den största sammanhållna depositionen av handlingar från Kristinas Romtid (1655–89) trots allt bevaras i Sverige, och här finns också utkastet till hennes litterära verk.

Den översättning som här publiceras är baserad på ett manuskript från Azzolino-samlingens volym K. 430. Denna innehåller utkast till memoarerna, varav ett egenhändigt till kapitel 1, samt ett antal renskrifter av enskilda kapitel. Manuskript 7, som här återges i översättning, är en renskrift av kapitlen 1–4 och 6–8. De saknade kapitlen 5 och 9 kompletteras från Johan Arckenholtz utgåva i *Mémoires concernant Christine Reine de Suède* (4 bd., Amsterdam & Leipzig 1751–60). Arckenholtz utgåvor av denna och andra texter, trots att de självfallet avspeglar källkritiska normer från en äldre tid, är ännu värdefulla eftersom drottning Kristinas skriftliga kvarlåtenskap delats och förflyttats efter hennes död, vilket inneburit att Arckenholtz hade tillgång till vissa texter som idag saknas, och så är det även i detta fall. Tidigare franska utgåvor och samtliga översättningar grundas i regel på den text Arckenholtz publicerade. Det i Riksarkivet bevarade manuskriptet innehåller ett antal varianter som aldrig tidigare publicerats, och manuskriptet utges nu i sin helhet för första gången i svensk översättning.

Eva Hættner Aurelius, professor i litteraturvetenskap vid Lunds universitet, har ansvarat för urvalet av manuskript och transkriptionen av den franska texten.

En kritisk utgåva av denna text på franska samt av Kristinas övriga större litterära verk är under arbete och skall publiceras i en av Vitterhetsakademiens skriftserier. Redaktörer för den kommande volymen är Eva Hættner Aurelius och kommentatören.

Översättning: Cecilia Huldt.

Litteratur: Arckenholtz 1751–60, Aurelius 1996, Conforti 1998, Foisil 1989, Persson 2000, Rappe 1957, Raymond 1994, Rodén 1995, Schück 1987, Åslund 2005.

Kapitel 1

- 1 *Herre*, etc.: Memoarernas första kapitel är utformat som en bön till Gud, där Kristina lägger fram sina gärningar inför honom och ber om hans nåd. Det är sannolikt att inspirationen hämtats från Augustinus (354–430) »Bekännelser«, som anses vara västerlandets första självbiografi.
- offra allt detta till Dig*: Kristina åsyftar sin abdikation från den svenska tronen den 6 juni 1654. Hon menar att hon uppoffrade sitt jordiska rike för den sanna – katolska – läran.

Kapitel 2

- 5 *Kungadömena Danmark och Norge*: Sverige skildes från Danmark och Norge vid Kalmarunionens upplösning 1523. Danmark blev formellt ett ärftligt kungadöme 1660, då enväldet också infördes.
- Ultima Thule*: (lat.) 'det yttersta Thule', en poetisk benämning (ursprungligen från Vergilius »Georgica«) på det romerska rikets nordligaste delar, som kommit att användas vid beskrivning av Skandinavien.
- Gustav I*: Gustav I (eller Vasa) var riksföreståndare från 1521 och valdes till kung 1523. Genom arvföreningen 1544 blev den svenska kronan ärftlig i hans linje.
- 6 *etthundrafemtio inrikes* etc.: Genealogi var allmänt populärt på Kristinas tid, och särskilt vid furstehoven, eftersom det var angeläget att belägga den egna ättens legitimitet. Det vore troligtvis svårt att i detalj rekonstruera de regentlängder Kristina har i åtanke.
- Karl Gustav*: Karl X Gustav (1622–60), kung av Sverige 1654–60.
- Karl XI*: (1655–97), kung av Sverige 1660–97.
- Kristoffer av Bayern*: (1416–48), kung av Danmark 1440, av Sverige 1441 och av Norge från 1442.
- legat*: Kristina åsyftar de villkor som upprättades genom hennes abdikationsrecess av den 6 juni 1654, där det bland annat stadgades att den svenska tronen skulle övergå till Karl Gustav och hans manliga arvingar.

Det var alltså etc.: I detta stycke hänvisar Kristina brett till skeenden som utspelat sig under senantiken och den tidiga medeltiden, en period som också har kallats folkvandringstiden. Hon menar att det var göterna som plundrat Rom (»denna världens drottning«) och därmed orsakat det västromerska kejsardömet fall 476.

- 7 *kung Stenkil*: (d. ca 1066), kung av Sverige från ca 1060, stamfader till den stenkiliska ätten.

Erik Segersäll: (d. ca 995), svensk kung.

Erik den helige: (d. ca 1160), svensk kung och skyddshelgon för Uppsala domkyrka, Stockholm och hela Sverige. Erik har inte officiellt helgonförklarats av den katolska kyrkan.

Kapitel 3

- 8 *Sedan katolicismen* etc.: Kristinas uppfattning att katolicismen definitivt införts i Sverige 940 överensstämmer inte med den allmänt vedertagna, där kristnandet framställs som en längre och periodvis konfliktfylld process.

Gustav I intog tronen: På flera ställen i texten återfinns marginalanteckningar. De är utförda av samma sekreterarhand som gjort renskrifterna, men det är sannolikt att det är Kristina själv som noterat vissa relevanta årtal, i detta fall 1523. Det året upplöstes den nordiska Kalmarunionen och Gustav I (Vasa) valdes till Sveriges kung.

Kristian Tyrann: Kristian II (1481–1559), kung av Danmark-Norge 1513–23, av Sverige 1520–23.

stånderna: Ständer var de grupper som kallades till herredagar eller riksdagar. Sveriges riksdag kom att bestå av fyra ständer: adel, prästerskap, borgare och bönder. Det råder oenighet om när det första riksdagsmötet ägde rum, och förslagen omfattar perioden från 1319 till 1464. Begreppet ständer användes för första gången på 1540-talet och ordet *riksdag*, som en benämning för själva mötet, först på 1560-talet.

kungakronan ärftlig: Kristinas skildring av Gustav Vasas roll för Sveriges frigörelse från Kalmarunionen speglar i stora drag det kända händelseförloppet. Det skall dock noteras att läsaren får intrycket att Gustav Vasas val till kung 1523 och infö-

- randet av arvmonarkin skedde mer eller mindre samtidigt. Så var dock inte fallet, se kommentar till s. 5, *Gustav I*.
- Luthers kätterska lära*: Den lutherska eller evangeliska protestantismen, som formellt infördes i Sverige vid riksdagen i Västerås 1527.
- kung Sigismund*: (1566–1632), kung av Polen som Sigismund III Vasa 1587–1632, av Sverige 1592–99.
- kung Johan*: (1537–92), andre son till Gustav Vasa, kung av Sverige 1568–92 under namnet Johan III.
- 9 *prins Erik*: Erik XIV (1533–77), kung av Sverige 1560–68.
- kung Karl IX*: (1550–1611), son till Gustav Vasa, riksföreståndare 1599–1604, kung av Sverige 1604–11.
- Norrköping 1604*: Kristinas referens till stadgan från Norrköpings möte 1604, som tillät kvinnlig tronföljd i avsaknad av manliga arvingar, är korrekt.
- Gustav Adolf*: Gustav II Adolf (1594–1632), kung av Sverige 1611–32.
- 10 *tre krig*: Det rör sig om Kalmarkriget 1611–13 mot Danmark och kriget mot Ryssland som pågått sporadiskt sedan 1500-talets slut och som avslutades genom freden i Stolbova 1617. Det handlar slutligen om kriget mot Polen, som pågått 1600–05 och som återupptogs av Gustav Adolf i Livland 1621–25.
- mot en stor summa pengar* etc.: Freden i Knäred 1613 innebar att Sverige återfick Älvsborg från Danmark genom att betala en lösen på 1 miljon riksdaler.
- vapenvila*: Freden i Altmark 1629, ett vapenstillestånd på sex år mellan Sverige och Polen.
- den danske kungen*: Kristian IV, kung av Danmark 1588–1648. Kristians engagemang i det tyska kriget under perioden 1625–29 var en misslyckad satsning och avslutades med ett fredsfördrag i Lübeck.
- Tilly*: Johann Tserclaes Tilly (1559–1632), tysk fältherre och överbefälhavare för den 1609 bildade katolska ligan.
- 11 *kejsarens syster*: Sigismund III Vasa gifte sig 1592 med den habsburgska prinsessan Anna. Efter hennes död gifte han om sig 1605 med systern Konstantia.
- fursten av Friedland*: Albrecht von Wallenstein (1583–1634).
- slog fullständigt ned kejsarens armé i Leipzig*: Det handlar om sla-

get vid Breitenfeld, nära Leipzig, i september 1631. Slaget var förödande för den tyska armén under Tillys ledning och var en av de första stora förlusterna för den katolska sidan.

- 12 *sexårigt förbund med Frankrike*: Kristina åsyftar troligtvis traktaten i Bärwalde, slutet den 23 januari 1631.

slaget vid Lützen: den 6 november 1632.

Gustav Adolf var rikt utrustad etc.: Hela detta stycke om Gustav Adolf upprepas i slutet av kapitel 5. Kapitel 5 saknas i den handskrift från Riksarkivets Azzolino-samling som huvudsakligen ligger till grund för denna översättning och har därför som ovan nämnts kompletterats från Johan Arckenholtz utgåva. Kristina kan alltså i ett skede ha ämnat värderingen av fadern för kapitel 3 men i en annan renskrift, alltså Arckenholtz förlaga, flyttat denna till kapitel 5.

- 13 *vår familj förlorade kungakronan*: Anteckning i marginalen: 94 år. Beräkningen tycks vara felaktig, antingen man utgår från Gustav Vasas val till kung 1523 eller från arvföreningen 1544. [*jag och*] *Kasimir*: Johan II Kasimir (1609–72), son till Sigismund III Vasa, kung av Polen 1648–68. Johan Kasimirs abdikation 1668 avslutade den polska Vasalinjens tid på tronen.

Kapitel 4

- 14 *Maria Eleonora av Brandenburg*: (1599–1655), gift med Gustav Adolf 1620.

- 15 *Så stod stjärnorna då jag kom till världen*: Anteckning i marginalen: 1626. *Den 18 december*: I Sverige användes ännu den julianska kalendern, medan södra Europa hade infört den gregorianska. Kristinas födelse dateras alltså i hemlandet till den 8 december, vilket motsvarar den 18 i Italien, där memoarerna författades.

prinsessan Katarina: Katarina (1584–1638), Gustav Adolfs halvsysster, gift med Johan Kasimir av Pfalz-Zweibrücken.

- 16 *Te Deum*: Hymnen »Te Deum laudamus« (lat., 'vi prisar Dig, Herre') framförs vid högtidliga tillfällen som en tacksägelse till Gud.

beliga korstecknet: Kristinas redogörelse för händelsen kan möjligtvis vara felaktig. I slottskapellet användes en annan liturgi

än i landets övriga kyrkor, bl. a. genom att gester såsom kors-tecknet bibehållits. Att prästen gjorde detta genom en ingivelse och dessutom anklagades för vidskepelse kan alltså ifrågasättas.

- 18 *snedhet i ryggen*: Den snedhet Kristina beskriver är antydd i vissa porträtt och noteras också i hennes obduktionsprotokoll. Vi har dock ingen säker diagnos för tillståndet. Förklaringen att denna snedhet orsakats av olyckor i späda ålder verkar föga trovärdig.

Kapitel 5

- 20 *pfalzgreven*: Johan Kasimir av Pfalz-Zweibrücken (1589–1652) utsågs av Gustav Adolf att ansvara för kammaren, den avdelning inom förvaltningen som skötte rikets finanser.
kalvinist: En som tillhör den reformerta grenen av protestantismen, grundad av Jean Calvin (1509–64).
- 21 *fem höga ämbetsmän*: Sveriges centrala förvaltning fick en bestående organisation under Gustav Adolfs regeringstid. Rikets fem höga ämbetsmän förestod var sitt kollegium, precis som Kristina redovisar i sin text. Dessa fem höga ämbetsmän ingick också i en eventuell förmyndarstyrelse, vilket ytterligare reglerades genom regeringsformen 1634.
rikskansler Oxenstierna: Axel Oxenstierna (1583–1654).
fartyg: Avser säkerligen regalskeppet Vasas förlisning 1628.
- 22 *Gustav den store*: Detta stycke om Gustav Adolf förekommer, med smärre varianter, även i kapitel 3.

Kapitel 6

- 23 *budget om kungens död*: Anteckning i marginalen: 1632.
Weimar: Hertig Bernhard av Sachsen-Weimar (1604–39).
- 24 *i Frankfurt*: Axel Oxenstierna befann sig i Tyskland när Gustav Adolf avled. Han återvände till Sverige 1636.
Horn etc.: Här omnämner Kristina Sveriges främsta befälhavare under trettioåriga kriget: Gustaf Horn (1592–1657), Herman Wrangel (1584 eller 1587–1643), Johan Banér (1596–1641), Åke Henriksson Tott (1598–1640), Lars Kagg (1595–

- 1661), Bernhard av Sachsen-Weimar (1604–39), Dodo Knyphausen, riksfriherre zu Innhausen und Knyphausen (1583–1636) och greven av Birkenfeld (som tillhörde en gren av ätten Pfalz-Zweibrücken).
- 25 *de två rhengrevarna*: Det är oklart vilka personer som åsyftas. Tidigare utgåvor och översättningar har ibland uppfattat »rhengrevarna« som Kagg och Birkenfeld, vilket endast stämmer för den senare, och ibland som två andra, ej namngivna personer.
- seger i Elsass*: Troligtvis slaget vid Pfaffenhoven 1633.
- 26 *kungen av Frankrike*: Ludvig XIII (1601–43), kung 1610–43.
Arnheim: Troligtvis Hans Georg von Arnim (1583–1641).
- 27 *signerat i salig konungens namn*: Anteckning i marginalen: 1631.
Fördraget innebar en förnyelse av de villkor som upprättats genom traktaten i Bärwalde.
- Heilbronn*: Heilbronnförbundet betraktas som en viktig skiljelinje i det trettioåriga krigets utveckling efter Gustav Adolfs död. Den 13 april 1633 slöts överenskommelsen mellan Sverige och de tyska protestantiska furstarna mot kejsaren Ferdinand II. Den 5 september samma år anslöt sig Frankrike till förbundet.
- Salvius*: Johan Adler Salvius (1590–1652), friherre. Framträdande diplomat och medlem av den svenska delegationen vid förhandlingarna inför westfaliska freden 1648.
- subsider*: Ekonomiskt stöd, som i det här fallet beviljats i samband med krigföring.
- Passaufördraget*: Passaufördraget slöts den 15 augusti 1552 mellan kejsar Karl V och lutherska ledare inom Tyska riket. Genom fördraget fick protestanter inom Tyska riket religionsfrihet. Relationen mellan de två kristna bekännelserna reglerades mer definitivt genom religionsfreden i Augsburg 1555, vars tillkortakommanden dock bidrog till trettioåriga krigets utbrott 1618.
- 28 *församlade staterna*: Det är uppenbart att Kristina här menar de evangeliska staterna inom Tyska riket, men hennes ordval är otydligt. Arckenholtz utgåva lyder *associés*, dvs. 'förbundna' eller 'allierade', snarare än *assemblés*, 'församlade', som i det här översatta manuskriptet.

katolska ligan: Katolska ligan grundades 1609 under Maximilian av Bayerns ledning.

protestantiska kretsarna: Tyska riket bestod av närmare 1000 politiska enheter av olika storlek och karaktär. Alla härskare räknades som kejsarens vasaller och tillhörde en *Kreistag* (*Kreis*, 'krets') där ungefär hälften var katoliker och hälften protestanter.

- 29 *prinsen av Hessen-Kassel*: Hessen-Kassel var ett lantgrevskap som under trettioåriga kriget tillhörde Sveriges allierade.

sorgliga segertroföer: Såsom brukligt plundrades Gustav Adolfs lik under slaget vid Lützen 1632, men vissa plagg som burits av kungen återlämnades till svenskarna och bevaras idag på Kungl. Livrustkammaren i Stockholm.

Den danske kungens erbjudande etc.: Kristian IV:s misslyckade satsning på en aktiv roll i »det tyska kriget« fick sin slutpunkt 1629 med freden i Lübeck. Då han genom denna förbjudits direkt engagemang i kriget sökte han istället inflytande genom rollen som medlare. Tidigt på 1630-talet diskuterades utformningen av den fredskongress som skulle kunna avsluta kriget. Den danske kungens försök att framstå som en lämplig medlare tillbakavisades av Sverige och Brandenburg. Anmärkningen är intressant, då den röjer Kristinas detaljerade kunskap om politiska förhandlingar som utspelats under hennes barndom.

Under tiden etc.: Händelseförloppet kring Gustav Adolfs likfärd genom Tyskland (1632–33) och begravning i Riddarholmskyrkan 1634 är sedan länge välkänt och dokumenterat.

Wolgast: Hamnstad i Pommern. Gustav Adolfs lik låg i slottskapellet i Wolgast under första halvåret 1633, innan det slutligen fördes till Sverige.

Kapitel 7

- 30 *16 november*: Kristina tillämpar konsekvent den gregorianska kalenderens datering. Gustav Adolfs dödsdag var den 6 november i Sverige men räknades som den 16 i Italien, där memoarerna författades.
- 31 *Pfalzgreven*: Johan Kasimir av Pfalz-Zweibrücken (1589–1652).

- 32 *Man inrättade* etc.: Efter Gustav Adolfs död reglerades rikets styrelse under Kristinas minderårighet genom regeringsformen 1634.
- 33 *Gabriel Oxenstierna Gustafson*: (1587–1640).
- 34 *Greve Brahe*: Per Brahe (1602–80). Kristinas anmärkning vid styckets slut att Brahe »dog förra året vid hög ålder« bekräftar övriga angivelser om att hon skrivit huvuddelen av detta arbete 1681.
- greve av den första ätten*: 1626 inrättades Riddarhuset, och riddarhusordningen fastställde adelns sammansättning. Ätten Brahe var den första som introducerades på Riddarhuset.
- Jakob De la Gardie*: (1583–1652).
- Karl Karlsson Gyllenhielm*: (1574–1650), son till Karl IX med Katarina Nilsdotter. Gyllenhielms fångenskap i Polen varade i tolv år och inte arton som Kristina anger. Det rör sig uppenbarligen om ett minnesfel eller ett rent skrivfel.
- 35 *slaget vid Nördlingen*: Slaget vid Nördlingen 1634 innebar en stor förlust för svenskarna och försvagade den protestantiska fronten generellt.
- 36 *en enda*: Kristina åsyftar kardinalen Decio Azzolino (1623–89). *Gabriel Oxenstierna*: Gabriel Bengtsson Oxenstierna (1586–1656).

Kapitel 8

- 37 *De som anser* etc.: Kristinas långa utläggning om furstars uppfostran anknyter till en litterär genre som var mycket populär under renässansen och barocktidevarvet, nämligen furstespeglarna. Hon utmärker sig för skarpsynta och uppriktiga iakttagelser om hovets karaktär, som styrker samtidens uppfattning att hon behärskade hovlivets spelregler som få andra.
- 39 *Axel Banér*: (1594–1642), riksråd 1633, riksmarskalk 1634. Banér var Kristinas guvernör, vilket innebar att han formellt ansvarade för hennes uppfostran.
- Gustav Horn*: Gustaf Kristersson Horn af Åminne (1601–39), kammarherre hos Gustav Adolf 1631, hovmarskalk hos drottning Kristina 1634, riksråd 1638. Han delade ansvaret för Kristinas uppfostran med Banér och uppges ha introducerat henne till studier i det franska språket.

- 40 *preceptor*: 'lärare', används ofta i betydelsen 'privatlärare'.
Johannes Matthiae: Johannes Matthiae Gothus (1592–1670), hovpredikant från 1629, Kristinas lärare från 1633 och biskop i Strängnäs 1644–64.
Prinsessan: Katarina på Stegeborg. Anteckning i marginalen: 1638 (året för Katarinas död).
- 43 *När rikskanslern* etc.: Axel Oxenstierna återvände till Sverige 1636.
- 46 *När jag blev litet större* etc.: Kristinas utläggning om att hon gjorde sig »ett slags religion« på sitt eget vis har varit vägledande för åtskilliga författare, som menat att hon varken haft en traditionell protestantisk *eller* katolsk övertygelse.
- 48 *svordomar*: Samtida ögonvittnesskildringar intygar att Kristina väckte uppmärksamhet med sitt grova språkbruk.

Kapitel 9

- 50 *Avtalet med Polen*: Freden i Altmark 1629 stadfäste ett sexårigt vapenstillstånd i kriget mellan Sverige och Polen.
freden [. . .] 1617: Freden i Stolbova.
landstiga i staden etc.: Gustav Adolfs lik fördes till Sverige med skeppet Nyckeln, som anlände till Nyköping den 5 augusti 1633.
- 52 *Men mest bedrövtligt* etc.: Kristinas beskrivning av änkedrottningens livshållning är en av de källor som legat till grund för den äldre historieskrivningens syn på Maria Eleonoras »omåttliga« sörjande och labila konstitution.
- 54 *salig konungens begravning*: Gustav Adolf begravdes i Riddarholmskyrkan (dåv. Gråmunkekyrkan) den 22 juni 1634.
lieues: En *lieue* är en fransk mil, som motsvarar ca 4 kilometer. Kristinas bedömning av avståndet mellan Nyköping och Stockholm stämmer dock inte.
- 55 *Johan Skytte*: (1577–1645), före adlandet 1604 Schroderus.
sina förläningar: I samband med sitt giftermål med kungen 1620 erhöll Maria Eleonora ett livgeding. 1628, när Gustav Adolfs mor avlidit, fastställdes ett nytt livgeding, som omfattade ett antal gårdar, slott och städer.
- 56 *Min uppfattning* etc.: Kristinas avslutande utläggning om kvinn-

liga regenter har ofta citerats som belägg för hennes kvinnoförakt, som kan ha bidragit till hennes ovilja att bli kvar på tronen. Man har mer sällan betonat hennes försonande attityd till modern Maria Eleonora.

Sveriges forna vapen

Sveriges forna vapen (*L'Arma antica della Svezia*) intar en särställning bland Kristinas litterära verk. Det är den enda längre text hon författade på italienska språket och det är dessutom hennes sista verk, från 1687. Innehållsmässigt är texten nära besläktad med memoarerna. Det är uppenbart att Kristina sent i livet ofta reflekterade över Sveriges historia och sin och Vasaättens roll i denna. På 1680-talet publicerades Samuel von Pufendorfs (1632–94) *Commentariorum de rebus Suecicis libri XXVI*, som fullbordades 1683 men som trycktes först 1686. Den föreliggande texten tycks delvis vara en reaktion på Pufendorfs arbete, då Kristina velat vederlägga vissa missuppfattningar hos en historiker som i texten endast omnämns som »författaren«.

Manuskript: *Sveriges forna vapen* föreligger i två versioner. Den ena publicerades i Johan Arckenholtz samlingsverk *Mémoires concernant Christine Reine de Suède* vid 1700-talets mitt, och den andra, som här utges, bevaras som handskrift i Riksarkivets Azzolino-samling (volym K. 433). Den handskrift som låg till grund för Arckenholtz utgåva är inte längre tillgänglig, och den skiljer sig på några väsentliga punkter från Riksarkivets. Arckenholtz utgåva är inte att betrakta som tillförlitlig eftersom den företer stora redaktionella ingrepp och ett antal rent grammatiska fel som visar att utgivaren inte var lika förtrogen med italienska språket som med franskan.

Arckenholtz menade att texten troligtvis var koncipierad av Kristina men litterärt utformad av någon av hennes sekreterare. Detta omdöme baserades huvudsakligen på den omständigheten att Kristina så sällan använde italienska språket i skrift. Arckenholtz tolkning omprövades aldrig och denna korta text uppmärksammades därför inte av forskningen. På 1980-talet påträffade kommentatorn handskriften i Riksarkivet och kunde då belägga att Kristina faktiskt bör betraktas

som textens författare. Handskriften har samma fysiska karaktär som merparten av Kristinas litterära verk, det vill säga att huvuddelen är en renskrift (troligtvis utförd av drottningens handsekreterare Andreas Galdenblad), men smärre överstrykningar och tillägg av drottningens hand bekräftar att det var hon som arbetade med texten och redigerade den efterhand.

Sveriges forna vapen består av två huvudavdelningar. I den första ägnar sig Kristina åt själva Vasavapnets historia, i den andra övergår hon till en mer generell diskussion av Vasaätten, den egna regeringstiden och tronavsägelsen 1654. Kristinas slutord om denna lyfter fram hennes äktenskapsvägran och övergången till katolicismen som de centrala orsakerna bakom beslutet. Hon betonar den uppoffring hon gjort och menar att det var Guds vilja att Karl X Gustav skulle krönas till kung. Kristina blir på en gång ett redskap för Guds vilja och en överstepräst som kröner sin efterträdare.

Översättningen: *Sveriges forna vapen* har bara publicerats en gång tidigare, och då på italienska i Arckenholtz utgåva. Läsaren kan reagera på att texten bitvis är svårförstådd, vilket beror på den italienska förlagans karaktär. Kristina har uppenbarligen inte studerat italienska på det strukturerade sätt som hon lärde sig franska, och detta innebar att hon skrev italienska ungefär som hon lärt sig tala språket under årens gång. Ordförrådet är begränsat, stavningen ofta fonetisk, och de rent grammatiska bristerna innebär att översättaren ibland har fått tolka Kristinas intentioner. Varken italienskans eller franskans stavningsregler var fullständigt normaliserade på Kristinas tid, men italienskan hade kommit mycket långt i detta hänseende tack vare den tidiga renessansens litterära karaktär och det arbete med en övergripande ordbok som inletts av *Accademia della Crusca* i Florens.

Den här publicerade översättningen återspeglar originalet så långt detta är möjligt. Kristinas användning av versaler har bibehållits, vilket innebär att vissa ord har stor begynnelsebokstav som i dagens svenska inte skulle ha det (*Kungar*, *Kronorna*, *Lejon*, *Tyranniet*, *Vasen*, *Väpnet* etc.) och att vissa ord som idag skulle inledas med versal ibland inte gör det (t. ex. *danmark*, som förekommer både med och utan versal). *Sveriges forna vapen* framstår trots allt som en sammanhållen text och är av intresse som den sista tillbakablick Kristina ägnade sin tid i Sverige och sin ätts historia.

Transkription av handskriften: kommentatorn.

Översättning: Viveca Melander.

Litteratur: Arckenholtz 1751–60, Rodén 1989.

- 58 *Gustavianska Kungabuset*: Vasaätten, som utgick från Gustav I (Vasa), kung av Sverige 1523–60.
Kung Erik Segersäll: (d. ca 995), svensk kung.
- 59 *iure hereditario*: (lat.) 'genom arvsrätt'.
Författarna etc.: Det kan beläggas att Kristina skrev som en reaktion på Samuel von Pufendorfs »Commentariorum de rebus Suecicis libri XXVI« från 1686, men även andra verk om Sveriges historia publicerades vid denna tid. Det är dock inte möjligt att identifiera de övriga författare hon åsyftade.
Förutom etc.: Jämför avsnittet i memoarerna som inleds »Detta folk, skilt från resten av världen«, s. 5.
Författaren: Troligtvis Samuel von Pufendorf (1632–94).
Tyranniet: Kalmarunionens sista skede, 1520–23, när Sverige formellt regerades av Kristian II av Danmark (1481–1559).
- 60 *Kristian V*: (1646–99), kung av Danmark-Norge från 1670.
medlingen etc.: Lübeck stödde Sverige under befrielsekriget mot Danmark 1521–23 och kunde därmed göra anspråk på ett handelsmonopol. Hansastäderna agerade som medlare vid ett dansk-svenskt möte i Malmö 1524, där Sverige fick avträda Blekinge och Gotland till Danmark.
Kung Johan III: (1537–92), andre son till Gustav Vasa, kung av Sverige 1568–92.
kvadrerade: 'i fyra fält indelade'.
Karl Gustav: Karl X Gustav (1622–60), kung av Sverige 1654–60.
- 61 *den sanna tron*: Katolicismen. Kristinas uppgift i detta stycke, att hon »ända sedan tidig ålder« varit fast besluten att bli katolik, är sannolikt en efterhandskonstruktion.
ty hon visste ej av etc.: Frasen är otydlig. Möjligtvis kan man tolka den så att Kristina menar att hemlandets eviga framgång och ära är den enda boningen av betydelse för henne i denna värld.
Kung Erik den Helige: (d. ca 1160), svensk kung. Skyddshelgon för Uppsala domkyrka, Stockholm och hela Sverige, men aldrig officiellt helgonförklarad av katolska kyrkan.

- 62 *tinkturerna*: 'färgerna'.
efter eget skön: 'godtyckligt'.
Kung Gustav: Gustav I (Vasa).
Kung Kristian: Kristian II av Danmark, kallad Kristian Tyrann.
 Se kommentar till s. 59, *Tyranniet*.
Johan: (1537–92), andre son till Gustav Vasa, kung av Sverige 1568–92 under namnet Johan III.
Kung Gustav Adolf: Gustav II Adolf (1594–1632), kung av Sverige 1611–32.
Kung Sigismund: (1566–1632), kung av Polen 1587–1632 som Sigismund III Vasa, av Sverige 1592–99.
- 63 *Kung Karl IX*: (1550–1611), son till Gustav Vasa, riksföreståndare 1599–1604, kung av Sverige 1604–11.
Detta blev fallet etc.: I detta och följande två stycken vänder sig Kristina mycket konkret mot påståenden från »Författaren« som hon vill motbevisa. Det gäller frågan om erkännandet av henne som Gustav Adolfs självklara efterträdare på tronen efter hans död 1632. Kristina menar, alldeles riktigt, att det var i kraft av stadgan från Norrköpings möte 1604, som medgav kvinnlig tronföljd i avsaknad av manliga arvingar, som hon erkändes som Sveriges drottning. Det är också helt riktigt att Johan Kasimir av Pfalz-Zweibrücken (1589–1652) och hans barn aldrig skulle ha framförts som kandidater till tronen av förmyndarstyrelsen, särskilt som det förelåg en stark rivalitet mellan den pfalzgrevliga familjen och släkten Oxenstierna, som vid denna tid dominerade rådet och därmed också förmyndarstyrelsen.
krig mot danmark: Här avses kriget 1643–45, som benämns »Horns krig« i Sverige och »Torstenssonkriget« i Danmark. Det avslutades med freden i Brömsebro 1645.
- 64 *Torstenson*: Lennart Torstensson (1603–51), fältmarskalk och riksråd 1641, greve 1647.
En viss tid därefter etc.: Kristinas fasta övertygelse om att det ärftliga kungadömet var det bästa statsskicket innebar att det var nödvändigt för henne att säkra en ärftlig succession om hon skulle abdikera. I detta syfte genomdrev hon Karl Gustavs utnämning till sin efterföljare i två steg. Han utnämndes till tronföljare 1649 och nästa år, i samband med krönings-

riksdagen 1650, till arvfurste. Dateringen 1647 i manuskriptet är felaktig.

Freden: Westfaliska freden (1648).

Prins Piccolomini: Ottavio Piccolomini (1599–1656), hertig av Amalfi från 1639, italiensk härförare i spansk och kejserlig tjänst under trettioåriga kriget.

titeln A. R.: Detta är sannolikt en förkortning för *Alter Rex* (lat.) 'en annan kung'.

- 65 *som i ... betraktade*: I den italienska handskriften motsvaras punkterna av ordet *forse* 'kanske', men detta gör frasen obegriplig. Det handlar troligtvis om ett skrivfel från sekreterarens sida. *den högsta makten* etc.: Såsom påpekats var Kristina en stark förespråkare av den absoluta kungamakten. Hon har vid åtskilliga tillfällen betonat att hon var den svenska regent som bäst representerat detta ideal.

[*någon annan*] *Kung*: Det är inte märkligt att Kristina ibland omnämner sig som drottning och ibland som kung. Maskulina och feminina substantiv användes omväxlande i hennes titlar, särskilt i handlingar skrivna på latin, där det inte fanns feminina varianter av vissa ord. Som regent och arvtagerska till tronen var hon i praktiken Sveriges kung.

Hon erövrade etc.: Här åsyftas huvudsakligen de områden som tillföll Sverige genom westfaliska freden 1648: Vorpommern och vissa områden i Tyska riket öster om floden Oder, samt de sekulariserade biskopsdömena Bremen och Verden.

freden i Osnabrück: Westfaliska freden består faktiskt av två fördrag: det ena mellan den tyske kejsaren med allierade och Sverige med allierade, det andra mellan kejsaren och Frankrike med deras respektive allierade. Den svensk-kejserliga fördragstexten färdigställdes i Osnabrück men undertecknades tillsammans med det fransk-kejserliga fördraget i Münster den 14/24 oktober 1648.

Opt: Max: Princ: etc.: (lat.) 'Till den bästa, största, främsta / drottning Kristina, den vördnadsvärda / hennes lyckliga Sverige såsom segrarinna / triumferande / gav gåvan'.

quod omnia vanitas: (lat.) 'att allt är fåfänglighet'.

på manssidan: Överlämnandet av regeringsmakten och Kristinas framtida underhåll reglerades genom hennes abdikations-

recess av den 6 juni 1654. Här överlät hon tronen till kusinen Karl Gustav och *hans manliga arvingar*. Recessen var utformad som ett kontrakt mellan Kristina å ena sidan och Karl Gustav, rikets råd, ständer och militärbefäl å den andra. Därmed blev stadgan från Norrköpings möte 1604, som tillåtit kvinnlig tronföljd i avsaknad av manliga arvingar, ogiltig. Att Kristina själv bidrog till att utesluta kvinnor från tronföljden förklaras av hennes generella kvinnoförakt och övertygelse om kvinnliga regenters inkompetens (se hennes avslutande ord i memoarerna, s. 56–57).

66 *A Deo, et Christina*: (lat.) 'Av Gud, och Kristina'.

Carolus etc.: (lat.) 'Karl Gustav Kung av Guds och Kristinas nåde'.

om ... att offra: Handskriften är allvarligt fuktskadad. På dess sista sida har en så stor del fallit bort att det är omöjligt att rekonstruera vissa ord. Det ord som saknas ändrade uppenbarligen inte betydelsen i någon större utsträckning.

gloria etc.: Kristina använder här två ord – *gloria* och *fortuna* – som är svåröversatta då de har en mycket specifik betydelse i det historiska sammanhanget. Italienskans *gloria* (fr. *gloire*) kan betyda 'rykte', 'ära' och även 'livsgärning'. Kristina använder ofta ordet i sina texter på franska när hon talar om kungens gärning i vidare bemärkelse. Ordet *fortuna* fick en särskild innebörd under den italienska renässansen. Det kan översättas med 'lycka' eller 'tur', men användes under denna epok snarare i betydelsen 'öde', den översättning som valts här.

så att säga ... hela: Det är på grund av fuktskador omöjligt att se vad som har stått här. Se anmärkningen ovan.

Om Amarantas brödraskap

Kristinas text om Amaranterordens grundande 1653 är kort och kan betraktas som ett bihang till de längre verk hon författade om Sverige och den egna ättens historia, som också publiceras i denna volym. Handskriften om *La frairie d'Amarante* återfinns i Kungl. bibliotekets handskriftssamling, Ms. D. 682, som i övrigt innehåller utkast till Kris-

tinans maximsamling *Ouvrage de Loisir* och hennes essä om Alexander den store.

Kristinas handsekreterare för svenska brev, Andreas Galdenblad, spelade en betydande roll i förvaltningen av drottningens litterära kvarlåtenskap efter hennes död 1689. Det är inte känt när Galdenblad föddes. Han skrevs in vid Uppsala universitet 1665, övergick senare till katolicismen och kom till Rom 1674. Från 1677 verkade han som drottning Kristinas sekreterare, och det är huvudsakligen Galdenblad som arbetat med renskrifter av hennes litterära verk. Han levde ännu 1698, men dödsåret är inte känt.

När Johan Gabriel Sparwenfeld (1655–1727) besökte Rom som kung Karl XI:s (1672–97) sändebud, överlämnade Galdenblad som gåva den volym som senare förvärvats av Kungl. biblioteket och fått signum Ms. D. 682. Detta kan betyda att Galdenblad ansåg att de versioner av maximerna och Alexanderessän som där förelåg var tämligen genomarbetade.

Transkription av handskriften: kommentatorn.

Översättning: Cecilia Huldt.

67 *Arkadien*: Ett kargt och stenigt område mitt på Peloponnesos i Grekland. I den klassiska antikens bukoliska poesi, särskilt hos Vergilius, kom Arkadien att symbolisera ett slags grönskande paradys, där herdar och herdinnor levde i salighet.

68 *Amaranta*: Det är troligt att Kristina valde namnet för att hedra det spanska sändebudet i Stockholm Don Antonio Pimentel de Prado (1604–71), greve av Benavente, som var född i staden Amarante.

tapisserier: 'gobelänger'.

medborgarkrona: (lat. *corona civica*) En krona, ofta flätad av ek-löv, i vissa länder utdelad som belöning för stora medborgersliga förtjänster.

»*Dolce ne sarà la memoria*«: (it.) 'Minnet skall bli ljust'.

33 *till antalet*: Amaranterorden bestod ursprungligen av sexton män och sexton kvinnor, samt drottningen själv. Det förmodas att denna orden upplöstes med Kristinas abdikation 1654. Den återuppstod i ny skepnad 1760 som Stora amaranterorden.

Alexander den store

Kristinas litterära verk, utöver de självbiografiska och historiska skrifter som publiceras i denna volym, omfattar också två samlingar av maximer på franska – *Les Sentiments Héroïques* 'Heroiska sentiment' och *Ouvrage de Loisir* 'Ledighetens alster' – samt en längre uppsats om Alexander den store och en mer fragmentarisk och uppenbarligen ofullbordad sådan om Julius Caesar. Kristina erhöll en gedigen bildning enligt tidens normer, och här var studier i latin, grekiska och antikens historia ett viktigt inslag. Hennes studier kan dokumenteras i detalj eftersom det finns ett rikt källmaterial som belyser dessa, allt från förmyndarnas instruktioner för hennes studiegång från 1635 till preceptorn Johannes Matthiaes rapporter. Vi vet alltså att Kristina läste både Plutarchos verk om Alexander och Caesar och Curtius *Historia Alexandri Magni*, författad under det första århundradet e. Kr. Åren 1639 och 1640 rapporterar Matthiae att Kristina reciterade långa tal från Curtius i Nyköping och Svartsjö. Kristinas utbildning har studerats ingående av Leif Åslund, och det är tack vare hans forskning som vi idag har en mycket bättre bild av den än tidigare.

Det är också uppenbart att Kristina hade ett särskilt intresse för Alexander den store, och hos somliga författare karakteriseras detta som en fixering. Denna tolkning stöds inte bara av omständigheten att hon skrev den här utgivna texten om honom. Konsthistorikern Arne Danielsson, som använder termen »Alexanderfixering«, visar också att denna återspeglar sig i porträtt av Kristina. Det handlar i första hand om det berömda ryttarporträttet av Sébastien Bourdon från 1653, där den stegrande hästen, som i tidens konst var en typiskt manlig pose, kan tolkas som Alexander den stores häst Bukefalos. Danielsson visar också att ett Alexanderattribut, Zeus-Amons vädurshorn, möjligtvis återkommer i vissa Kristinaporträtt, då i form av stilerade frisyrer. Litteraturvetaren Eva Hættner Aurelius hävdar att Kristina skapar sitt liv och sin levnadshistoria i dialog med litteraturen. De karaktärsdrag drottningen betonar i sin självbiografi, både positiva och negativa, anknyter enligt Aurelius till bilden av Alexander. Sven Stolpe har också lagt stor vikt vid Alexandermotivet i Kristinas liv. Han menar exempelvis att hennes tilläggsnamn Alexandra endast på ytan var avsett att hylla den påve som mottog henne i Rom 1655, Alexander VII (1655–67). Egentligen handlade det om hennes beundran för och identifika-

tion med Alexander den store. Detta är säkert riktigt, men Stolpe betonas inte omständigheten att namnet antogs i samband med Kristinas konfirmation i Peterskyrkan under julhelgen 1655. Då som nu antar katoliker ett konfirmationsnamn, endera ett helgons namn eller namnet Maria, efter Kristi moder. Då detta inte lyftes fram av Stolpe och då få svenskar är förtrogna med katolska seder, har Kristinas antagande av detta namn framstått som en exceptionell markering.

Kristinas essä om Alexander föreligger i två varianter. Hennes maximer är en blandning av moralsentenser inspirerade av François, duc de La Rochefoucauld (1613–80), och av egna reflektioner över varierande ämnen. Det kan gälla furstens villkor, kärleken, rent religiösa frågor och episoder ur antikens historia. Hennes reflektioner över Caesar, Augustus och Alexander utvidgas i maximsamlingen *Les Sentiments Héroïques* till längre stycken om Alexander. Maximerna avlägsnar sig helt och hållet från sitt strikta format och blir nästan små essäer. I den handskrift som ligger till grund för den här publicerade texten har dessa stycken blivit till en sammanhållen enhet. När man läser texten, kan det vara bra att komma ihåg att arbetet inleddes som en serie fristående reflektioner, som så småningom bearbetades till en sammanhängande essä. Texten har ibland en fragmentarisk karaktär, och precis som med Kristinas övriga litterära verk kan vi inte identifiera någon version som kan betraktas som slutgiltig.

Originalen i Kungl. biblioteket, Ms. D. 682, ff. 221–287.

Transkription av handskriften: kommentatorn.

Översättning: Cecilia Huldt.

Litteratur: Aurelius 1995, 1996; Danielsson 1992, Fox 1973, Goold & Perrin 1919, Lagerström 2001, Stolpe 1959b, Åslund 2005.

70 *Kung Filip av Makedonien*: Filip II av Makedonien (382–336 f.Kr.), kung av Makedonien från 359.

Bukefalos: Alexander den stores häst. Enligt legenden kunde ingen tämja hästen, men den unge Alexander förstod att detta berodde på att Bukefalos var rädd för sin egen skugga. Genom att rida mot solen lyckades Alexander bemästra honom.

berömda förutsägelse: Filip skall enligt Plutarchos (se nedan kommentar till s. 73) ha sagt »Min son, se dig om efter ett kungarike efter ditt format, Makedonien är dig för litet.«

räddade livet på Filip: Det har ryktats att Alexander och hans mor Olympias haft en roll i mordet på Filip II. Trots att far och son hade grälat, framförs som motargument att Alexander en gång räddade Filips liv.

avsikten med denna lilla skrift: Kristina hävdar här att hon skall göra Alexander den store rättvisa och belysa hans brister såväl som hans förtjänster. I synnerhet betraktar hon honom som den främsta förebilden för alla furstar.

- 71 *Herkules*: (gr. *Herakles*) Halvgud och hjälte, son till Zeus (romarnas Jupiter).

Akilles: Hjälte som spelade en viktig roll i sagan om trojanska kriget. Han var son till kung Peleus och gudinnan Thetis och var osårbar med undantag av ena hälen.

Caesar grät av smärta: Julius Caesar (100–44 f.Kr.). Suetonius (d. ca 140 e.Kr.) skriver i sina »Kejsarbiografier«: »När han [Caesar] anlände till Gades och vid Herculestemplet där fick se en staty av Alexander den store, suckade han som om han varit utled på sin lättja och sysslolöshet, ty han hade ju, menade han, ännu inte gjort något minnesvärt, fast han var i den ålder då Alexander redan erövrat hela världen.« (Ingemar Lagerströms övers.)

caesarer: *Caesar* var ett efternamn i släkten *gens Julia*, vars mest framstående representant var Julius Caesar. Efter honom bar alla romerska kejsare fram till Hadrianus (d. 138 e.Kr.) namnet *Caesar* och titeln *Augustus*. Därefter betecknade *Augustus* den regerande kejsaren och *Caesar* tronföljaren. Kristinas *caesarer* kan alltså tydas som 'kejsare', 'härskare'.

Hur ärorik etc.: Kristinas reflektioner över Alexanders och alla furstars rykte handlar delvis om hennes egna erfarenheter.

- 72 *dryckenskapen*: Kristinas starka kritik av människor som konsumerade alkohol återfinns i flera av hennes skrifter, jfr självbiografen s. 17, 35, 41 f. Hennes avståndstagande kan knytas till hennes vägran att dricka öl och vin när hon som liten vistades hos sin mor änkedrottningen. Det kan också handla om att hon som furste var mån om att inte någonsin förlora sin självbehärskning. Plutarchos menar att Alexander var mindre beroende av vinet än vad många andra författare hävdar.

Drottningen av Karien: Ada, som var änkedrottning av Karien

och barnlös, adopterade Alexander. Han mottog denna hedersbetygelse villigt, dock inte drottningens överdådiga delikatesser.

- 73 *Plutarchos*: Grekisk historieskrivare verksam under första århundradet efter Kristus. Plutarchos jämförande levnadsteckningar över berömda greker och romare är en av våra främsta källor till Alexanders historia.

färd utmed Hydaspes: Floden Hydaspes är en av Indus bifloder i området Punjab. Här vann Alexander sin sista stora seger 326 f.Kr. när han besegrade kung Poros. Berättelsen om hans färd återfinns hos Curtius.

furstar får böra smicker etc.: Jfr självbiografen, s. 38.

- 74 *I den strid* etc.: Se kommentar till s. 70, *räddade livet på Filip*.

- 75 [...] : Ordet kan inte tydas.

de olympiska spelen: Filip II anordnade »olympiska« spel i Dium för att fira sina tidiga segrar.

- 76 *Aristoteles*: (384–322 f.Kr.), grekisk filosof, Platons främste elev och lärare till Alexander den store.

Pindaros bus: När staden Thebe i Mellangrekland raserades år 335, skonades prästerna samt alla de som räknades som Makedoniens vänner. Detta innefattade skalden Pindaros (ca 520–ca 438 f.Kr.) ättlingar, eftersom han skrivit dikter som hyllade den makedoniske kungen.

Epaminondas: General från Thebe, utvecklade innovativ strids-taktik som Filip II och Alexander själv använde sig av.

Homer: Grekisk skald, ansedd som författare till de episka dikterna Iliaden och Odysséen. Det är sedan länge känt att Homeros inte var en enda person, eftersom Iliaden skrevs minst en generation tidigare än Odysséen.

[...] : Ordet kan inte tydas. Det är dock uppenbart att det bör stå *skald*.

Det svar etc.: När Dareios III, kung av Persien, erbjöd Alexander en fördelaktig fred som innefattade ett äktenskap med hans dotter, förordade generalen Parmenion erbjödandet. »Jag skulle acceptera fredsvillkoren och avsluta kriget utan ytterligare risk«, skall Parmenion ha sagt. Alexander svarade: »Det skulle jag också, om jag nu vore Parmenion.«

Olympias: Olympias av Epiros (f. 376 f.Kr.).

- Poros*: Härskare i Punjab, besegrad av Alexander 326 f.Kr.
- 77 *Å, atenare* etc.: Den grekiska kulturen nådde sin höjdpunkt just i Aten på 400-talet f.Kr. Citatet antyder att Alexander skulle ha sett upp till stadsstaten och dess kulturbärare, som Kristina här betecknar som »skollärare och slödder«.
- Åven om* etc.: Kristina erkänner att man måste respektera de religiösa eller övernaturliga åskådningar som varit förhärskande under tidigare epoker.
- 78 *Aristandros*: En siare vid Alexanders hov.
- indiska gymnosofisterna*: Alexanders fälttåg i Indien inleddes 326. Legenden berättar att hans grekiske överbefälhavare för flottan, Onesikritos, påträffade femton indiska gymnosofister (nakna filosofer). Två stycken följde med honom till Alexanders läger, och det tänkta mötet mellan dessa två kulturer har ofta återgivits av historieskrivare och författare.
- Antipatros*: General, en av Alexanders grekiska allierade och rival till modern Olympias.
- förbli herre över sig själv* etc.: Kristina ville gärna finna samma måttliga intresse för det motsatta könet hos Alexander som hon, åtminstone officiellt, tillskrev sig själv.
- Alexander tog en risk*: Alexander insjuknade sommaren 333 i Tarsus i en häftig feber. Hans ordinarie läkare var rådlösa, men då erbjöd Filip, kallad »greken«, sina tjänster. Alexander hade varnats genom ett brev att denne Filip tänkte förgifta honom snarare än bota honom. Alexander överlämnade brevet till Filip i samma ögonblick som han lugnt drack medicinen som läkaren blandat. Detta var den risk som åsyftas, och Alexander tillfrisknade inom kort.
- 79 *Genom att* etc.: Kristinas värdering av filosofen Aristoteles i förhållande till lärjungen Alexander förvånar. Hennes uppfattning att lärare är »självgoa och otacksamma« och att de sätter stort värde på »sitt eget pladder« skiljer sig från de positiva omdömen hon efterlämnat om Johannes Matthiae i självbiografin, se s. 44f. Båda skrifterna är författade vid ungefär samma tid i Kristinas liv, vilket gör det negativa omdömet i Alexanderessän ännu mer förbryllande.
- Hefaistions*: Hefaistion var Alexanders barndomsvän, senare befälhavare och möjligtvis hans älskare.

Krateros: En av Alexanders favoriter.

det misstag som Dareios mor begick etc.: Hon förväxlade Hefais-tion med Alexander.

- 80 *Kleitos död* etc.: Under fälttåget 328 dräpte Alexander i Samar-kand befälhavaren Kleitos under ett häftigt gräl vid en middag då båda var berusade. Alexander låg i sin säng i flera dagar efteråt, och hans levnadstecknare har endera förbigått händel-sen eller försökt ursäkta hans beteende.

Parmenions död etc.: Alexander ansåg att Parmenion deltagit i en komplott där dennes son spelat en huvudroll. Han mördade Parmenion kallblodigt genom att sända en ovetande budbär-are med hemliga instruktioner till hans egna generaler.

- 82 *Kallisthenes*: Grekisk historiker, kusin till Aristoteles. Kallades till Alexanders hov och blev hans officiella historiograf. An-sågs ha varit engagerad i en komplott mot Alexander och av-rättades sannolikt genom tortyr och hängning.

den store Kyros grav: Kyros II (d. 530 f.Kr.), kung av Persien. Alexander ansåg sig vara hans arvtagare och reagerade därför starkt när han upptäckte att graven plundrats.

Alexander anklagas också etc.: En längre reflektion över förkrist-na trosåskådningar och seder.

- 83 *när han anpassade sig* etc.: Alexander är ihågkommen just för detta, vilket bidrog till spridningen av den hellenistiska kul-turen.

[...]: Ordet kan inte tydas.

- 84 *Stora män* etc.: Kristina tänker sannolikt på sin egen roll i det europeiska samhället.

Proteus: En antik havsgud som kunde byta gestalt.

- 85 *Hellesponten*: Antikens benämning på Dardanellerna.

- 86 *Den ädla upprörbet* etc.: Curtius återger berättelsen om att Alex-anders brist på intresse för kvinnor var så markant att hans föräldrar fruktade att han kanske var impotent eller steril. De erbjöd honom därför en högklassig prostituerad som hette Kallixena. Alexander avvisade henne bryskt. Han skulle sena-re gifta sig och få två söner, Herakles med konkubinen Barsi-ne och den blivande Alexander IV med Roxana. Den yngre sonen föddes några månader efter faderns död.

Bagoas: En eunuck som Alexander enligt Curtius skall ha älskat.

Lysimachos: Lärare till Alexander.

- 88 *Ganges* etc.: Episoden inträffade vid slutet av Alexanders fälttåg i Indien, som inletts 326 f.Kr. Alexanders armé gjorde uppror vid Hyphasis (nuv. Beas) och han beslöt sig för att återvända söderut.

Bessos: Bessos hade deltagit i mordet på sin släkting kung Dareios III av Persien. Han utropade sig till dennes efterträdare med namnet Artaxerxes V och inledde ett fälttåg mot Alexander. Bessos förråddes av sina egna män 329, tillfångatogs och förödmjukades av Alexander.

- 89 *Fokion*: (402–318 f.Kr.), politiker i Athen under striderna mot Makedonien.

övergången av Granikos: Händelsen utspelades under Alexanders tidiga fälttåg mot perserna. Han bestämde sig för att korsa floden Granikos trots att han avråddes, och de avlidna kavaleristerna hedrades så som Kristina beskriver. Hon vill sannolikt understryka generositeten som en viktig dygd hos härskaren.

- 90 *slaget vid Arbela* etc.: Efter det egyptiska fälttåget 332–331 fortsatte Alexander till Assyrien, där han besegrade den persiske kungen Dareios vid Gaugamela. Dareios flydde och Alexander följde efter honom till Arbela. Den persiske kungen undkom till sist och Alexander fortsatte mot Babylonien.

- 91 *Den förmåga* etc.: Kristina alluderar även här på den egna personen. På ålderns höst skriver hon en fragmentarisk text med titeln »Pronostiques de la Reine Christine« (fr., 'Förutsägelser av drottning Kristina').

- 92 *med gift* etc.: Det råder ingen enighet om Alexanders förtida död. Vissa historiker anser att han förgiftades, andra att han dog i sviterna av ett våldsam dryckeslag, ännu andra att han åter drabbats av den malaria han först insjuknade i 336.

- 93 *Av allt som har sagts* etc.: I sina avslutande reflektioner jämför Kristina Alexanders gärning med vad andra härskare och riken åstadkommit, från forntiden till den romerska antiken. Uppräkningen är av intresse då den delvis måste spegla innehållet i den historieundervisning Kristina tagit emot under sin ungdom.

Belos, Ninos och Semiramis: Dessa tre är mer eller mindre mytis-

ka babyloniska gestalter. Semiramis var drottning till den assyriske kungen Shamshi-Adad V (823–811 f.Kr.). Hon var politiskt aktiv och förknippas med Babylons hängande trädgårdar.

Sesostris: Flera egyptiska faraoner av den 12:e dynastin bar namnet Sesostris.

94 *Augustus*: Romersk kejsare (63 f.Kr.–14 e.Kr.).

95 *Pyrrhus*: (319–272 f.Kr.), kung i Epirus 306–302 och från 297, kung av Makedonien 288–284.

Crassus: Romersk finansman och fältherre (ca 115–53 f.Kr.).

Pompejus: Romersk statsman och fältherre (106–48 f.Kr.).

Mithradates etc.: Mithridates VI Eupator (ca 132–63 f.Kr.), kung av Pontos.

Lucullus: Romersk statsman och fältherre (ca 117–56 f.Kr.).

Zenobia: Furstinna av Palmyra (d. efter 274 e.Kr.). Zenobia utökade sin kontroll över det romerska rikets östliga provinser efter makens död. Kejsar Aurelianus (214–275) förklarade därför krig mot henne 271. Hon besegrades och fördes till Rom som fånge.

vackra egyptiska: Kleopatra, som genom att ta sitt liv lyckades undgå att medföras i Octavianus/Augustus triumftåg efter slaget vid Actium 31 f.Kr.

96 *den som ensam beslutar*: Gud.

VALDA BREV

Kristina till Johan Oxenstierna. Stockholm den 11/21 december 1647

Original i Riksarkivet, Riksregistraturet ff. 3189–3190.

Publicerat i Konrad Repgen (red.): *Acta Pacis Westphalicae*, Serie II Abt. C, Bd. 4.1, »Die Schwedischen Korrespondenzen«, s. 142–143. Utgåva: Wilhelm Kohl, Paul Nachtsheim.

Brevet är skrivet på svenska. Texten har här nystavats och även i övrigt anpassats språkligt till de övriga breven i denna utgåva. Moderniseringen har utförts av doc. Birgitta Fritz.

Kristinas brev till Johan Oxenstierna och det följande till Johan Adler Salvius har i forskningen lyfts fram som en illustration av hennes aktiva roll i förhandlingarna inför westfaliska freden 1648. Såsom framgår, stördes förhandlingarna av tvister mellan Oxenstierna och Salvius. Kristina uppmanar båda att verka för hennes och rikets bästa.

99 *11/21 December*: Eftersom den julianska kalendern ännu tillämpades i Sverige och den gregorianska i Tyska riket, angavs i officiella brev båda dateringarna.

särskilda brev: Under de långa fredsförhandlingarna, som varade mellan 1644 och 1648, var det brukligt för de diplomatiska sändebuden att rapportera till sina uppdragsgivare en gång i veckan. Oxenstiernas rapport från förhandlingarna, daterad 22 november/2 december 1647, har inte bevarats.

ambassadören Brun: Antonio de Brun, medlem av den spanska legationen vid westfaliska fredskongressen.

herr Salvius: Johan Adler Salvius (1590–1652), före adlandet 1629 Johan Salvius, friherre, riksråd och diplomat.

fullmäktige: Diplomaterna verksamma vid den westfaliska fredskongressen kallades fullmäktige, eftersom de förhandlade i kraft av en fullmakt från den regering de representerade.

100 *något missförstånd och någon oenighet*: En bidragande orsak till förhandlingarnas långsamma takt under vissa perioder var den inbördes rivalitet som drabbade flertalet större legationer, inklusive den svenska. Uppgiften kommer från en av de två medlarna vid kongressen, Fabio Chigi (1599–1667), som

senare blev påve under namnet Alexander VII (regerade 1655–67).

instruktion: Kongressens diplomater försågs av sina respektive uppdragsgivare med en fullmakt, men också med instruktioner om hur förhandlingarna skulle föras och vilka krav som regeringen i fråga ville framföra.

förlova Er därifrån: 'låta Er lämna uppdraget'.

[varit med] där: Vid förhandlingarna i Osnabrück.

Kristina till Johan Adler Salvius. Stockholm den 11/21 december 1647

Original i Riksarkivet, Riksregistraturet ff. 3191–3192.

Publicerat i Konrad Repgen (red.): *Acta Pacis Westphalicae*, Serie II Abt. C, Bd. 4.1, »Die Schwedischen Korrespondenzen«, s. 143–144. Utgåva: Wilhelm Kohl, Paul Nachtsheim.

Brevet är skrivet på svenska. Texten har här nystavats och även i övrigt anpassats språkligt till de övriga breven i denna utgåva. Moderniseringen har utförts av doc. Birgitta Fritz.

Kristinas brev till Johan Adler Salvius upprepar vissa instruktioner som Johan Oxenstierna också mottog (se det föregående brevet).

101 *11/21 december*: Eftersom den julianska kalendern ännu tillämpades i Sverige och den gregorianska i Tyska riket, angavs i officiella brev båda dateringarna.

greve Johan Oxenstierna: (1612–57), riksråd från 1640, riksmarskalk från 1654, diplomat.

fullmakt och instruktion: Se kommentar till s. 99, *fullmäktige* och till s. 100, *instruktion*.

alla särintressen och all avund: Lägg märke till att de avsnitt där Kristina uppmanar Oxenstierna och Salvius att lägga sin rivalitet åt sidan för kronans bästa är nästan likalydande i bådas brev.

102 *refutationen*: 'vederläggningen'.

bayerska manifestet: Under krigets slutskede, år 1646, överflyttade det svenska militärbefälet sina främsta ansträngningar från Österrike till Bayern. Den habsburgska armén, trots att den var något större än den fransk-svenska styrkan, lyckades inte driva tillbaka fienden. Under vintern 1646–47 härjades

Bayern av svenskarna, och den 16 mars 1647 slöts ett vapenstillestånd där kurfurstarna i Bayern och Köln gick med på att tre bayerska städer förblev ockuperade och att de katolska kurfurstarna inledde enskilda fredsförhandlingar med de protestantiska makterna. Det manifest som här omnämns bör vara en av de skrivelser som författades i samband med detta händelseförlopp.

Kristina till lantgreve Fredrik av Hessen. Stockholm den 10 mars 1652

Original i Riksarkivet, Stegeborgssamlingen.

Publicerat i Sven Stolpe (red.), *Brev från sex decennier*, Stockholm 1960, s. 23–25. I Stolpes utgåva publiceras brevet i en förkortad version.

Brevet är egenhändigt skrivet på franska av Kristina.

Transkription: kommentatören.

Översättning: Cecilia Huldt.

Kristinas brev till Fredrik av Hessen är av stort intresse eftersom det belyser hennes tankar om religiösa omvändelser och är skrivet under en period då hon redan planerade sin övergång till katolicismen. Fredrik av Hessen var gift med Karl Gustav av Pfalz-Zweibrückens syster Eleonora Katarina. Karl Gustav hade informerats om att Fredrik övervägde att konvertera till katolicismen. En sådan händelse skulle orsaka problem för den pfalzgrevliga familjen och för den lutherska protestantismens ställning i vidare bemärkelse. Drottning Kristina ombads därför att påverka lantgreven till att ändra sitt beslut, vilket resulterade i den skrivelse som här återges.

Brevet har utförligt diskuterats i forskningen, men det är svårtolkat. Till att börja med avsändes det aldrig. Det visade sig att ryktet var falskt, och det egenhändiga original som tillsänts Karl Gustav för vidare befordran förblev hos honom och finns därför idag i Stegeborgssamlingen. Den äldre historieskrivningen, från Ranke och Grauert till Weibull och Ahnlund, har förmodat att det nådde adressaten. Det var Sven Ingemar Olofsson som utredde det faktiska händelseförloppet i sin doktorsavhandling *Drottning Christinas tronavsägelse och trosförändring* (Uppsala 1953, s. 97–98, 271). Sven Stolpe diskuterar brevet i sin avhandling *Från stoicism till mystik. Studier i drottning Kristinas Maximer* (Stockholm 1959, s. 175). Han följer Olofsson i stora drag

men erbjuder en annan tolkning av brevet. Kristina avråder nämligen Fredrik av Hessen från att konvertera, såsom Olofsson påpekar, »främst och nästan enbart av hänsyn till statsräsonen«. Han menar att Kristinas tillrättavisning var tämligen mild och att den syftade till att dölja hennes egna planer. Stolpe, vars centrala tes är att Kristinas konversion inte var uppriktig, tar brevet som bevis för att hon just då »vacklade« i sin övertygelse.

Litteratur: Ahnlund 1931, Elias 1983, Grauert 1837–42, Olofsson 1953, Ranke 1878, Stolpe 1959a, Weibull 1931.

103 *Käre kusin:* Kristinas kusin Karl Gustav (1622–60, regerade som Karl X Gustav 1654–60) räknade grevarna av Hessen-Eschwege som sina kusiner, men de var inte Kristinas kusiner i dagens strikta bemärkelse. Det handlar här om den europeiska adelns ideella frändskap, där alla kungar/drottningar uppfattade sig som syskon. Om de tillskrev en adlig person som hade en lägre rang än den egna, användes tilltalet »min kusin«. Forskaren som utrett den idéhistoriska bakgrunden till denna praxis är Norbert Elias.

min kusin, Er bror: Lantgreve Ernst av Hessen hade nyligen i Köln konverterat till katolicismen.

deras enträgna böner: Kristina ombads av den pfalzgrevliga familjen, genom Magnus Gabriel De la Gardie, att tillskriva Fredrik av Hessen. Jfr introduktionen till brevet.

Det är inte min sak etc.: Kristina kan inte behandla frågan om konversionen ur teologernas perspektiv; hon kan endast yttra sig om angränsande aspekter.

kollegier: Kollegier är samlingar där yrkeskunniga handlägger gemensamma ärenden. På 16- och 1700-talen användes ordet också för att beteckna centrala ämbetsverk. Här åsyftar Kristina prästkollegier.

vår ställning: Dvs. som furstar.

Era lärde: De evangeliska protestanternas teologer.

en tredje sida etc.: Detta är ett av flera ställen i Kristinas skrifter där hon menar att hon i religionsfrågor tillhör en »tredje« sida, som varken funnit sanningen hos den lutherska protestantismen eller hos den tridentinska katolicismen.

104 *Vet ni inte* etc.: Kristina fick själv erfara just det hon beskriver.

Hon ådrog sig protestanternas förakt och möttes, åtminstone inledningsvis, med viss skepsis av katolikerna.

Kristina till Axel Oxenstierna. Ulvsunda den 14 augusti 1652

Original i Uppsala Universitetsbibliotek E 387 a, s. 83 ff.

Publicerat i Riksarkivets internetutgåva »Oxenstiernaprojektet« (www.ra.se), Reg. nr. 4049. Edition: Helmut Backhaus.

Brevet är skrivet på svenska. Texten har här nystavats och även i övrigt anpassats språkligt till de övriga breven i denna utgåva. Moderniseringen har utförts av doc. Birgitta Fritz.

Litteratur: Arckenholtz 1751–60, Olofsson 1953.

106 *spanske ambassadörens:* Don Antonio Pimentel de Prado (1604–71).

salig marskens: Jakob De la Gardie (1583–1652), riksråd 1613, riksmarskalk 1620, medlem av förmyndarregeringen för drottning Kristina.

stort elände: I originalversionen står här *stor ynka*. Det är inte riktigt klart vad Kristina åsyftar. Slottet Ulvsunda förvärvades 1641 av Lennart Torstensson, men drottning Kristina vistades ofta där, särskilt under regeringstidens senare år. Måhända antyds de omständigheter som ledde till en brytning mellan henne och riksmarskalkens son, Magnus Gabriel De la Gardie, som förvisades från hovet 1653.

Kristina till änkedrottning Maria Eleonora. Odaterat

Original i Riksarkivet, Kungliga arkiv. Brevet är egenhändigt skrivet på franska av Kristina.

Publicerat i Stolpe 1960, s. 33–34, i redaktörens översättning.

Transkription: kommentatorn.

Översättning: Cecilia Huldt.

Brevet är odaterat, men då det är ett avskedsbrev inför Kristinas förestående abdikation har det med all sannolikhet skrivits en kort tid före hennes avresa, dvs. i slutet på maj eller under de första dagarna i juni 1654. Kristina abdikerade den 6 juni och anträdde sin resa söderut inom några dygn. Maria Eleonora, född 1599 i Königsberg, hann

uppleva dotterns tronavsägelse och dog året därpå. Brevets extremt formella karaktär antyder att Kristina, även som vuxen, upplevde relationen till modern som svårhanterlig.

107 *mitt öde tvingar mig*: Kristina har konsekvent hävdat att, när hon väl insett att sanningen kunde finnas hos den romerska katolicismen, hennes trosförändring och därpå följande abdikation var oundvikliga handlingar.

[*inte försöka förmå mig att*]: Det är av sammanhanget uppenbart att en tänkt negation fallit bort i originalhandskriften.

108 [...]: Ordet kan inte tydas.

Jag är och förblir etc.: Brevet följer noggrant retorikens regler. Underskriftens (lat. *scriptio*) formalitet understryker Kristinas förhållningssätt till modern.

Kristina till Karl X Gustav. Innsbruck den 4 november 1655

Brevet är känt från ett antal avskrifter. Denna kommer från Kungl. bibliotekets handskriftssamling, Engeströmska kopiesamlingen.

Transkription: kommentatorn.

Översättning: Cecilia Huldt.

Kristina konverterade privat till katolicismen den 24 december 1654 i Bryssel. Eftersom hon beslutat att bosätta sig i Rom, krävde den regerande påven Alexander VII (1599–1667, regerade 1655–67) att hon offentligt skulle vara känd som katolik innan hon beträdde påvestatens mark. Kristina var orolig att det ekonomiska underhåll från Sverige som utlovats enligt abdikationsrecessens villkor inte skulle betalas ut om det var känt att hon övergått till katolicismen. Hon dröjde därför med att tillkännage sin konversion mer offentligt. Den 3 november 1655 anordnades en ceremoni i Innsbrucks Hofkirche, där Kristina togs emot i den romersk-katolska kyrkan. Dagen därefter skrev hon till kusinen Karl Gustav, numera Sveriges kung (1654–60).

Litteratur: Rodén 2000.

109 *Käre bror!:* Såsom nämnts (se kommentar till s. 103, *Käre kusin*) fanns inom 1600-talets hovkultur särskilda regler för kungliga och adliga personers inbördes rangordning och formella kontakter. De tilltal som användes reflekterade inte biologis-

ka släktskapsband. Karl Gustav var ju Kristinas kusin, men eftersom båda nu var kungliga personer krävde reglerna att hon skulle kalla honom »bror«. Kristina upprätthöll minutiöst dessa regler efter abdikationen, delvis för att hävda sin fortbestående ställning som monark.

Hans Helighets: Påven Alexander VII (1655–67).

visa mig etc.: Kristina menar att hon länge varit katolik; nu skall hon öppet framträda som sådan.

så fördelaktigt etc.: Det var på grund av Kristinas abdikation som Karl Gustav blev Sveriges kung.

Kristina till kardinal Decio Azzolino. Pesaro den 30 december 1656

Original i Riksarkivet, Azzolino-samlingen K. 400.

Publicerat i Bildt 1899, s. 54–59.

Översättning: Cecilia Huldt.

Kristina anlände till Rom den 20 december 1655. Under julhelgen konfirmerades hon av påven och antog då, enligt katolsk sed, konfirmerationsnamnet »Alexandra«. Men redan efter något halvår bröt hon upp – pesten härjade i Neapel och hon ville dessutom besöka det franska hovet. Hon lämnade Rom den 19 juni 1656, och efter sin återkomst till Italien, då hon vistades en tid i Pesaro, författade hon denna beskrivning av det franska hovet för sin vän kardinal Decio Azzolino (1623–89). Azzolino, som var ledare för en självständig fraktion inom kardinalkollegiet, den så kallade *Squadron Volante* (it., 'flygande skvadronen'), framstod omedelbart som Kristinas främsta kontakt vid det påvliga hovet i Rom. Deras möte i december 1655 var början på en livslång vänskap som avslutades först 1689 när båda dog inom några veckors tid.

Kristina framträdde som kunglig beskyddarinna för Azzolinos parti, och det var i samarbete med honom som hon gjorde sina insatser i den romerska kyrkopolitiken. Detta brev är ett tidigt exempel på en av Kristinas viktiga funktioner i förhållande till hennes kontakter vid den romerska kurian. Hon hade utomordentliga inblickar i den europeiska storpolitiken och kunde observera och analysera den med skärpa. Hon fungerade alltså som informatör för Azzolino och de kardinaler med vilka han samarbetade.

Litteratur: Bildt 1899, Rodén 2000.

- 110 *sinnligaste kretsarna*: Den franska hovkulturen var tongivande för Europas adelsmän och monarker på Kristinas tid. Här åsyftar Kristina den franska adeln, vars raffinerade smak i allt från klädsel till förtäring var den standard andra försökte efterlikna.
- parlamentsdomstolarna*: 1600-talets Frankrike bestod av ett antal distrikt med egna lagar och eget rättsväsende. En kraftig centralisering genomfördes under Ludvig XIV:s regering (1661–1715).
- kardinal Mazarin*: Jules Mazarin (1602–61), kardinal, efterträdde Armand-Jean du Plessis, kardinal Richelieu, som Frankrikes förste minister 1643. Mazarin var född i Italien och hette egentligen Giulio Mazzarino.
- Änkedrottningen*: Anna av Österrike (1601–66), fransk drottning (Ludvig XIII:s gemål), dotter till kung Filip III av Spanien.
- 111 *stormade så häftigt kring honom*: Mazarins ekonomiska politik bidrog till utbrottet av Fronde-upproren (1648–60), och 1650 tvingades han under en kort period att lämna Frankrike.
- brottsligt i vänskapen* etc.: Kristinas kommentar gäller ryktet om att Mazarin skall ha varit änkedrottningens älskare.
- kungen blev myndig*: Ludvig XIV (f. 1638, regerade 1643–1715, personlig regering 1661–1715). Traditionellt räknas Ludvigs personliga regering från kardinal Mazarins död, dvs. 1661. Kristina placerar alltså kungens myndighet något tidigare.
- Hertigen av Orléans*: Gaston d'Orléans (1608–60), son till kung Henrik IV av Frankrike.
- prinsen*: Sannolikt Louis II av Bourbon, prins av Condé (1621–86), fransk fältherre.
- kardinal de Retz*: Jean François Paul de Gondi, kardinal de Retz (1613–79), stridbar kyrkopolitiker, ärkebiskop av Paris och Mazarins fiende.
- Prins de Conti*: Armand de Bourbon, prince de Conti.
- 112 *de inhemska oroligheterna*: Fronde-upproren (1648–60), som ännu inte avslutats när Kristina förmedlade denna skildring av tillståndet i Frankrike till kardinal Azzolino.
- Hugenotterna* etc.: I Frankrike kallades de protestanter som tillhörde den reformerta grenen (kalvinismen) för hugenotter. Enligt ediktet i Nantes 1598 åtnjöt de religionsfrihet och fick utöva sin tro i ett antal befästa städer, bland dem La Rochelle.

marskalk de Turenne: Henri de la Tour d'Auvergne de Turenne (1611–75), vicomte, marskalk 1643, generalmarskalk 1660.

libertin: I Frankrike stod beteckningen *libertin* för en nytänkare som bl.a. ifrågasatte de kristna trosåskådningarna. Kristina hade flitiga kontakter med franska libertiner och anses ha varit starkt påverkad av dem.

jansenistsekten: En katolsk rörelse som fördömdes som kättersk 1653. Den utgick från Jansenius (1585–1638) postumt publicerade verk »Augustinus«. Klostret Port-Royal nära Versailles blev ett intellektuellt och religiöst centrum för rörelsen.

närheten till England [...] den eld som slumrar etc.: Här åsyftas de religiösa konflikter som präglat Frankrike under nästan ett sekel när Kristina nedtecknade denna beskrivning. Omständigheten att en betydande minoritet av Frankrikes befolkning (hugenotterna) tillhörde den reformerta protestantismen låg till grund för de franska inbördeskrigen (1559–89). Ett mer stabilt läge uppnåddes genom ediktet i Nantes 1598, se kommentaren ovan, *Hugenotterna*. Men efter trettioåriga krigets slut blossade oroligheter upp än en gång, och England såväl som Holland hade blivit en tillflyktsort för protestanter som inte ville eller kunde stanna kvar i något av Europas katolska länder. Elden som »slumrar under askan« är Kristinas bild av förnyade konfessionella strider i Frankrike.

Kungen är sangvinisk etc.: Sådana litterära »porträtt« av framstående personer (i detta fall Ludvig XIV) var mycket vanliga på 1600-talet. Det fanns ett stort informationsbehov, och beskrivningar som denna fyllde till viss grad samma funktion som vår tids mediala bevakning.

- 113 *La Mancini*: En av Ludvig XIV:s många älskarinnor, systerdotter till kardinal Mazarin.

non merita pieta chi no la ciede: (it.) 'den som inte ber om nåd för tjänar den inte'. I ordet *pietà* saknas accenten. I stället för *no la ciede* bör det egentligen stå *non la chiede*.

bymens bädd: Äktenskapet.

- 115 *sluta fred*: Frankrike befann sig sedan 1635 i krig med Spanien. Kriget avslutades genom pyreneiska freden 1659, som innefattade äktenskapsalliansen mellan Ludvig XIV och Maria Theresia, den spanske kungens dotter.

utan egenintresse: Kristina menar att hon efter abdikationen dragit sig ur det politiska spelet.

Kristina till kardinal Jules Mazarin. Odaterat

Original i Archives des Affaires Étrangères, Paris, Suède 22.

Publicerat i Bildt 1899, s. 79; Stolpe 1960, s. 48–49; Weibull 1937, s. 9.

Översättning: Cecilia Huldt.

Drottning Kristinas avrättning av överhovstallmästaren Gian Rinaldo Monaldesco 1657 blev en europeisk skandal av stora mått. Åren 1656–57 hade Kristina konspirerat med kardinal Mazarin om att erövrat kungariket Neapel från Spanien. Kristina skulle då insättas som fransk viceregent i Neapel fram till sin död. Hennes intressen i planerna bör främst ha varit ekonomiska: de första åren efter tronavsägelserna erhöill hon endast till en liten del det underhåll hon förväntat sig från Sverige. Planerna förråddes av Monaldesco, som tillhörde ett parti som verkade för Neapels självständighet. Drottningen lät därför avrätta honom den 10 november 1657 på slottet Fontainebleau i Frankrike, där hon vistades som Ludvig XIV:s gäst.

Kardinal Mazarin uppmanade henne att skyla över skandalen genom att hävda att avrättningen var ett svartsjukedrama inom den egna hovstaten. Kristina vägrade, då hon hellre ville stå för sina handlingar trots att hon befann sig i ett mycket utsatt läge. Brevet är odaterat, men innehållet visar att det är skrivet i november 1657 en kort tid efter Monaldescos avrättning.

- 116 *Käre kusin*: Se kommentar till s. 103. Den romerska kyrkans kardinaler hade 1630, i kraft av ett dekret av påven Urban VIII (1623–44), erhållit titeln »prins« och ansågs av kurian vara jämställda med världsliga furstar av denna rang. Kristina accepterade detta och titulerade därför alla kardinaler »min kusin«.

Monsieur Chanut: Pierre Hector Chanut, diplomat, franskt sändebud i Stockholm 1646–51 och nära vän till Kristina.

Vad beträffar etc.: Kristina har alltså låtit avrätta Monaldesco och ångrar inte denna handling.

Kristina till kardinal Decio Azzolino. Hamburg den 23 juni 1666

Original i Riksarkivet, Azzolino-samlingen K. 394.

Tryckt i Bildt 1899, s. 160–164.

Översättning: Cecilia Huldt.

Detta brev och de fem följande, daterade 1666 och 1667, tillhör en sammanhållen brevsvit som inte var känd förrän vid 1800-talets slut. Adressaten var i de flesta fall kardinalen Decio Azzolino (1623–89), Kristinas nära vän och arvinge. Breven förblev i släkten Azzolinos privata arkiv, men mot 1800-talets slut inledde friherre Carl Bildt (1850–1931), Sveriges och Norges ambassadör i Rom 1889–1902 och Sveriges ambassadör 1905–20, sin forskning om Kristina. Han bad att få konsultera de handlingar som ännu var i privat ägo, och detta ledde till att största delen av det som en gång funnits i Kristinas romerska kansli eller det som direkt angick hennes levnadsbana återbördades till Sverige och deponerades i Riksarkivet under namnet Azzolino-samlingen.

Bildts upptäckt av ca 80 egenhändigt skrivna brev från Kristina till Azzolino var betydelsefull. Breven hade skrivits under den sista längre period då Kristina vistades utanför Italien, maj 1666 till november 1668. Som nämnts tidigare, hade Kristinas ekonomiska förutsättningar efter tronavsägelsen reglerats genom en recess av den 6 juni 1654. De underhållsländer som skulle förse henne med intäkter administrerades av en generalguvernör i Sverige. Hennes ekonomi i övrigt skötte av den internationelle bankiren i Hamburg Manoel Texeira (1631–1705).

Kristinas resa föranleddes av att hennes ekonomi var i sådan ordning att hon behövde gå igenom den personligen med Texeira. Under vistelsen i Hamburg bodde hon i ett hus på Krayenkampstrasse som tillhörde en av hans vänner. Kristina hoppades också att den svenska riksdagen skulle sammankallas. Hon ämnade resa till Sverige för att konfrontera rådet och förmyndarstyrelsen angående administrationen av hennes underhållsländer. Hon kom faktiskt att resa till Sverige, men hennes sista besök i hemlandet 1667 blev kortvarigt och hon uppnådde inte sina mål.

Under tiden i Hamburg förhandlade hon flitigt med Frankrike i frågan om det kommande påvevalet. Alexander VII (1655–67) närmade sig livets slut. Den allians mellan Azzolinos fraktion, *Squadroni Volante*, och den franska kronan som koncipierades av Kristina ledde till det

önskade resultatet att deras kandidat, Giulio Rospigliosi, 1667 valdes till påve med namnet Clemens IX (1667–69). Breven har därmed ett politiskt intresse, då de konkret belyser hur Kristina agerade inom kyrkopolitiken och vilka resultat hennes inflytande uppnådde.

Breven har också ett personhistoriskt intresse eftersom de lyfter fram Kristinas stora kärlek till Azzolino. Efter vad som måste ha varit ett harmoniskt decennium i parets relation (1656–66), som var en romantisk sådan, beslöt Azzolino efter Kristinas avresa att avbryta eller förändra den. Vi kan inte mer än spekulera om de bakomliggande orsakerna, då Azzolinos brev till Kristina från samma period inte är bevarade. Det förefaller dock rimligt att Azzolino, inför det förestående regimskiftet vid kurian, hoppades uppnå en högre ställning och att relationen till Kristina var skadlig för hans rykte. Han blev också Vatikanens statssekreterare 1667.

Breven i denna svit har tidigare citerats i forskningen men inte, med ett undantag, publicerats i sin helhet i svensk översättning. Brevet från den 26 januari 1667 har publicerats i Stolpe 1960 med smärre förkortningar och i redaktörens översättning.

Litteratur: Bildt 1899, Nigrisoli Wärnhjelm 2000, Rodén 1995, 1997; Stolpe 1960.

117 *anlände [...] hit:* Till Hamburg.

riksdagen etc.: Kristina hoppades att den svenska riksdagen snart skulle sammankallas, så att hon kunde resa till Sverige för att diskutera sina ekonomiska angelägenheter inför den.

Kronan: Den svenska kronan, under förmyndarregeringen för Karl XI (1660–72).

118 *kungens [svar]:* Ludvig XIV, kung av Frankrike (1638–1715, regerade 1643–1715, under förmyndare 1643–61).

Monsieur de Lionne: Hugues de Lionne (1611–71), fransk diplomat.

Den franske ambassadören i Sverige: Simon Arnauld de Pomponne (1618–99), den franska kronans sändebud i Sverige 1665–69, därefter sändebud i Holland. Han återkallades till Frankrike 1671 för att efterträda de Lionne.

Riksmarsken Wrangel: Karl Gustav Wrangel (1613–76).

[för] kungens [räkning]: Karl XI, kung av Sverige 1660–97.

religionen som förevändning: Efter ett tidigare besök i Sverige vin-

tern 1660–61 var Kristina förbjuden att öppet utöva sin katolska tro vid framtida besök i hemlandet.

blodigaste sjöslag etc.: Det andra sjökriget mellan England och Nederländerna (1664–67) utlöstes av sammandrabbningar i kolonierna, dvs. Afrika och Amerika. 1666 gav sig Frankrike och Danmark-Norge in i kriget på Nederländernas sida. Det omnämnda sjöslaget ägde rum 11–14 juni 1666 och kriget avslutades med freden i Breda 1667.

- 119 *Jag sänder Er växelbrevet*: Azzolino hade under årens lopp kommit att ansvara för Kristinas hovstat i Rom. I hennes frånvaro skötte han också hennes hem, Palazzo Riario (nuv. Corsini) på Via della Lungara i Trastevere.

écu: (fr.) En myntenhet; termen användes omväxlande med italienskans *scudo*.

Adami: Kapten Lorenzo Adami (1630–85), släkting till Azzolino. Adami företog under den aktuella perioden inspektionsresor genom Kristinas underhållsländer.

- 120 *Texeiras*: Manoel Texeira (1631–1705), Kristinas bankir.

utarrenderingen av mina öar: Öland, Gotland och Ösel tillhörde drottning Kristinas underhållsländer. Hon hoppades kunna utarrendera någon eller några av dessa under en längre tid mot en större engångsbetalning, men lyckades aldrig genomföra detta.

Stropp: Joakim Stropp (1630–77), sekreterare till generalguvernören för Kristinas underhållsländer.

»*Non volendo Vostra Maestà star in Roma et anco volendo star in Svezia*.«: (it.) 'Eftersom Ers Majestät inte vill vara i Rom och till och med vistas i Sverige'. Kristina skrev alltid till Azzolino på franska, och han till henne på italienska. Här citerar hon Azzolinos ord.

Jag vill etc.: De kursiverade orden i det följande är chiffrerade i originalet.

[*den största*] *L.*: I Kristinas och Azzolinos privata chiffer betydde bokstaven *L.* 'kärlek'.

R. [Er]: Bokstaven *R.* betydde 'älska'.

De som påstod etc.: Den incident Kristina berättar om kan inte identifieras. Otricoli är en stad i regionen Umbrien i Italien. Kristina använder här ortnamnets medeltida form *Utricoli*.

Kristina till Hugues de Lionne. Hamburg den 10 juli 1666

Original i Archives des Affaires Étrangères, Paris, Suède 31. Kopia i Riksarkivet, Azzolino-samlingen K. 403.

Publicerat i Bildt 1899, s. 174–175.

Översättning: Cecilia Hultdt.

Hugues de Lionne (1611–71) var en framstående fransk diplomat och, vid tiden för Kristinas ankomst till Rom, särskilt sändebud vid den Heliga Stolen. Han var huvudförhandlare vid den pyreneiska freden 1659 och blev också Frankrikes utrikesminister. Han kan räknas som en av Kristinas mest lojala vänner, och det var genom hans försorg som hon återupptog sina kontakter med det franska hovet efter ankomsten till Rom.

Kristina har förstått att hennes tänkta resa till hemlandet framstått som ett orosmoment för den svenska regeringen, likaså hennes goda förbindelser med det franska hovet. Hon väljer att förklara sina avsikter genom att vända sig till Lionne med ett officiellt brev. Trots att brevet var riktat till en enskild individ var den bakomliggande tanken att dess innehåll skulle spridas till de berörda, möjligtvis genom avskrifter. Dessa »offentliga« brev liknade ibland pamfletter, men var något mindre formella till sin karaktär än tryckta handlingar. Detta är bakgrunden till att Kristina i detta brev omtalar sig själv i tredje person.

- 122 *Sveriges förmyndarstyrelse*: Förmyndarregeringen för Karl XI (1660–72).

rättigheter etc.: Kristina hade efter abdikationen underhållsländer i Sverige och Pommern.

överenskommelse: Abdikationsrecessen, daterad den 6 juni 1654.
garanterna för hennes rättigheter och fördrag: Ovan nämnda abdikationsrecess undertecknades av representanter för rikets ständer, vilka därmed stod som garantier för överenskommelsen.

Pommern: Enligt abdikationsrecessen skulle vissa gods i Pommern samt de sekulariserade biskopsdömena Bremen och Verden räknas till Kristinas underhållsländer.

- 123 *utöva den katolska religionen* etc.: Utländska diplomater och deras följen kunde utöva sin religion privat under vistelser i Sverige. Kristina återopade samma rätt, men efter sitt första besök i Sverige 1660–61 nekades hon denna möjlighet.

kätterska: 'protestantiska'.

ståndsherrarna: De som tillhör rikets ständer, dvs. riksdagen.

kungen av Frankrike: Ludvig XIV (1643–1715).

Kristina till kardinal Decio Azzolino. Hamburg den 28 juli 1666

Original i Riksarkivet, Azzolino-samlingen K. 394.

Publicerat i Bildt 1899, s. 183–188.

Översättning: Cecilia Huldt.

- 124 *Läkaren*: Kristinas romerske livmedikus, Cesare Macchiati (1597–1675), anlände till Hamburg en månad senare än drottningen.

Malaspina: Giuseppe Malaspina, markis av Olivola, kammarherre hos Kristina. Han förblev i hennes tjänst till 1677.

löst ut mina juveler: Kristinas behov av kontanter tvingade henne vid mer än ett tillfälle att pantsätta juveler.

arrendena: Se kommentar till s. 120, *utarrenderingen av mina ör.*

generalguvernören: Seved Bååth (1615–69), generalguvernör 1657–69.

20/m Riksd. etc.: Siffran 1000 ersattes regelmässigt med latins symbol *m*. *20/m* blir alltså 20 000 och *30/m* blir 30 000. I det franska originalet använder Kristina den svenska förkortningen för riksdaler, *Riksd.*

- 125 *fader Fozios iver*: Giuseppe Fozio var jesuit och omnämns flera gånger i denna korrespondens. Han författade en biografi över den helige François de Sales (Bildt 1899, s. 185 n. 1), men i övrigt är litet känt om hans levnadsbana. De hemliga planer som Kristina nämner i detta stycke har troligtvis anknytning till hennes ekonomiska förhandlingar med den svenska regeringen. Det har ibland hävdats att Kristina ville återvinna sitt hemland för katolicismens sak, och hon uppmuntrades av vissa kontakter vid kurian att försöka, dock ej av Azzolino. Kristina insåg att detta var orealistiskt och avvisade sådana förslag.

förbundet mellan Sverige och Frankrike etc.: Här är det inte helt klart vilket förbund som åsyftas, eller om det möjligtvis handlar om obekräftade uppgifter. Frankrike och Sverige stod som

garantimakter för westfaliska fredens upprätthållande, vilket i sig medförde diplomatiska relationer de två länderna emellan. Sverige skulle också ingå ett mer specifikt förbund med Frankrike, men det skedde flera år senare, 1672, och då i samband med kriget mot Nederländerna.

- 126 *De båda flottorna*: De engelska och nederländska flottorna. Se kommentar till s. 118, *blodigaste sjöslag*.

Nyheterna från Polen: Åsytar troligtvis de politiska splittringar inom adelsriksdagen som inom kort skulle få Johan II Kasimir att avsäga sig tronen (1668).

Kungen av Danmark: Fredrik III (1648–70).

Frankrikes ambassadör och ambassadris: Azzolino har säkerligen framfört vänliga ord från det franska sändebudet i Rom, Charles d'Albert d'Ailly, hertig av Chaulnes (1625–98).

Ambassadörerna i Sverige: Hugues de Terlon (ca 1620–90) och Simon Arnould de Pomponne (1618–99).

M. de Lionne: Hugues de Lionne, se s. 192.

Stropp: Se kommentar till s. 120.

Adamis brev: Adami (se kommentar till s. 119) rapporterade till både Kristina och Azzolino under sin inspektionsresa i Sverige och nuvarande Baltikum.

- 127 *boken om Donna Olimpias liv*: Donna Olimpia Maidalchini var påven Innocentius X:s (1644–55) svägerska. Hennes kontroversiella liv porträtterades i *Vita di donna Olimpia Maidalchini* av Gregorio Leti, en italiensk konvertit till kalvinismen och det påvliga hovets kritiske krönikör.

påven [är sjuk]: Alexander VII (1655–67).

Frankrikes kung har bevisat Er etc.: Spänningar mellan det påvliga hovet och Frankrike hade uppstått 1662 till följd av ett gatubråk där den dåvarande franske ambassadören i Rom, Charles III de Poix, hertig av Créquy, hade hotats av korsikanska soldater. Kristina och Azzolino kom att engagera sig i frågan eftersom kardinal Lorenzo Imperiali (ca 1611–73), som tillhörde fraktionen *Squadron Volante*, var Roms guvernör och ansvarade för ordningen i staden. 1666 hade parterna i konflikten äntligen närmast sig en försoning. Ludvig XIV beseglade detta med ett personligt brev till kardinal Azzolino.

Kristina till kardinal Decio Azzolino. Hamburg den 15 september 1666

Original i Riksarkivet, Azzolino-samlingen K. 394.

Publicerat i Bildt 1899, s. 223–227.

Översättning: Cecilia Huldt.

Litteratur: Glete 1993.

- 128 *Jag sänder Er kopior*: Kristina vidarebefordrade systematiskt all korrespondens med det franska hovet till Azzolino. Denna korrespondens bevaras i Azzolino-samlingens kronologiskt ordnade volymer.

de Lionne: Hugues de Lionne, se s. 192.

Don Matteo: Don Matteo Santini, en av Kristinas sekreterare.

större chiffret etc.: Chiffererad korrespondens användes rutinmässigt under den tidigmoderna epoken. Känslig information kunde lätt hamna i fel händer. Kurirer reste långa vägar och utsattes ibland för överfall och stöld. Kristina och Azzolino använde sig av två chiffersystem. Det större chiffret användes för generell, politisk information av känslig art, det mindre för deras privata korrespondens. Friherre Carl Bildt fann båda chiffernycklarna och kunde därmed lösa upp de chiffererade avsnitten i dessa brev. Chiffernycklarna är tryckta i Bildt 1899, s. 501–509.

Ni kommer att märka etc.: Det är inte helt klart vad Kristina åsyftar. Det kan handla om hennes arbete på bildandet av en allians mellan Frankrike och Azzolinos fraktion inför det stundande påvevalet.

affären med arrendena: Se kommentar till s. 120, *utarrenderingen av mina öar*.

Belägringen av Bremen: Bremen var en av de städer som tillfallit Sverige i samband med westfaliska freden 1648.

- 129 *Wrangels*: Carl Gustav Wrangel (1613–76), svensk fältherre.

Man har begärt etc.: Kristina rapporterar i detta stycke om incidenter som utspelats under det pågående sjökriget mellan England och Nederländerna (1664–67). Sverige var inte en aktiv part i denna konflikt, och det är därför som Wrangels mottagande av de engelska köpmännens fribytare kan ses som en diplomatiskt kontroversiell handling.

Holländarna etc.: Under dessa decennier pågick en rustnings-kapplöpning till sjöss. De stora kontrahenterna var Holland och England, men på 1660-talet inleddes också den franska maritima upprustningen.

brännare: Utrangerade skepp som antändes och skickades in bland fiendeskeppen.

- 130 *Intérieur Chrétien*: (fr.) 'Den inre kristne', titel på en religiös uppbyggelseskrift, som Azzolino söker. Författaren har inte identifierats.

fader Zucchis predikningar: Nicola Zucchi (1586–1670) var jesuit och en av tidens mest hyllade predikanter. Han kritiserade öppet Kristinas frivola livsstil och kallade henne *falsa profetessa* (it., 'falsk profetissa') och hennes vänner kardinalerna för *scandalosi ministri* (it., 'skandalösa ministrar'). Hennes anmärkning är ironisk.

Gesù: Kyrkan il Gesù, jesuiternas kyrka i Rom.

fader Fozio: Jesuitpater, en av Azzolinos kontakter i Rom, se kommentar till s. 125. Lägg märke till Kristinas nyktra och humoristiska bedömning av den egna fromheten.

kardinal de Retz: Se kommentar till s. 111.

Frankrikes ambassadör: Charles d'Albert d'Ailly, hertig av Chaulnes (1625–98), Frankrikes ambassadör i Rom.

- 131 *Adami*: Kapten Lorenzo Adami, se kommentar till s. 119.

Appelman: Peter Andersson Appelman (1622 eller 1628–1705), en av dem som förvaltade Kristinas underhållsländer i Pomern och som lydde under generalguvernören.

mitt hjärta etc.: Det kursiverade är chiffrerat i originalbrevet.

Kristina till kardinal Decio Azzolino. Hamburg den 23 september 1666

Originalen i Riksarkivet, Azzolino-samlingen K. 394.

Tryckt i Bildt 1899, s. 227–232.

Översättning: Cecilia Huldt.

- 132 *guvernör Bååt*: Seved Bååth (1615–69), generalguvernör för Kristinas underhållsländer 1657–69.

arrendena: Se kommentar till s. 120, *utarrenderingen av mina öar*.

Adami: Kapten Lorenzo Adami, se kommentar till s. 119.

- mina intressen i Pommern*: Vissa gods i Pommern ingick i Kristinas underhållsländer.
- sjöslaget* etc.: Kristina rapporterar än en gång nyheter från det pågående sjökriget mellan England och Nederländerna. Skeppet Royal Charles var den engelska flottans främsta, men Kristinas uppgifter är felaktiga. Royal Charles erövrades den 22 juni 1667 i slaget utanför Chatham under själva fredsförhandlingarna.
- 133 *Ruyter*: Michiel de Ruyter, nederländsk amiral.
- prins Robert*: Rupert av Bayern, överbefälhavare för den engelska flottan.
- Tromp* etc.: Cornelis van Tromp (1629–91), greve 1676, nederländsk sjömilitär.
- buset Oranien*: Oranien var ett furstendöme i södra Frankrike som 1530 tillföll det tyska grevhuset Nassau-Dillenburg. Vilhelm I, furste från 1544, var ledande i Nederländernas frihetskrig mot huset Habsburg, som inleddes 1568 men avslutades först i samband med westfaliska freden. Vilhelms efterträdare var ståthållare i Nederländerna och furstar av huset Oranien.
- Wrangel*: Carl Gustav Wrangel, se kommentar till s. 129.
- 134 *M. de Lionne*: M[onsieur] Hugues de Lionne, se s. 192.
- Era systrars andakter*: Det är oklart om Kristina menar Azzolinos biologiska systrar – flera av dem var nunnor – eller om hon åsyftar en ordenskommunitet i Rom med vilken han kan ha haft kontakter.
- chiffrerade biljett*: De kursiverade orden är chiffrerade i originalbrevet.
- jag ägnar* etc.: De kursiverade orden är chiffrerade i originalbrevet.
- 135 *staffetta*: (it.) Ett kortspel.
- piké*: Ett kortspel.
- de båda markiserna*: Orazio del Monte (d. 1688) och Giuseppe Malaspina, kammarherrar som tillhörde Kristinas följe under Hamburgtiden, se kommentar till s. 124.
- Pezza*: Francesco Pezza, Kristinas bibliotekarie och sekreterare.
- trenta uno och bassetta*: Kristina omnämner dessa spel på italienska i originalbrevet. *Trenta uno* betyder 'trettioett'. *Bassetta* var ett kortspel.

Kristina till kardinal Decio Azzolino. Hamburg den 26 januari 1667

Original i Riksarkivet, Azzolino-samlingen K. 394.

Publicerat i Bildt 1899, s. 300–305.

Översättning: Cecilia Huldt.

- 137 *signore kardinal Imperiali*: Lorenzo Imperiali (ca 1611–73), en av medlemmarna i Azzolinos fraktion *Squadrono Volante*.
lieues: Kristina använder det franska ordet som motsvarar *mil*, men anger att det handlar om tyska mil. Det är osäkert vad detta motsvarar i nutida mått.
- 138 *be Er om förlåtelse*: Kristina planerar ännu att infinna sig vid ett riksdagsmöte om ett sådant skulle sammankallas i Sverige. Hon har låtit ryktet spridas att hon är på väg, och t. o. m. lurat vännen Azzolino.
Adami: Kapten Lorenzo Adami, se kommentar till s. 120.
[min närvaro vid en riksdag är för] dem: Förmyndarregeringen för Karl XI (1660–72).
- 139 *oförskämda förslag*: Detta är vagt formulerat, och det är därför inte lätt att identifiera de förslag Kristina åsyftar. Det är dock uppenbart att det bör röra sig om förvaltningen av hennes ekonomiska underhåll och den svenska kronans och förmyndarstyrelsens roll härvidlag.
låter skenet bedra: Lorenzo Adami litade på rikskanslern Magnus Gabriel De la Gardies goda vilja gentemot drottningen. Kristinas relationer till De la Gardie var däremot ansträngda. Eftersom hon hade förvisat honom från hovet 1653, tog han revansch när han på 1660-talet befann sig i en maktposition som rikskansler.
- 140 *arrendera ut Ösel*: Se kommentar till s. 120, *utarrenderingen av mina öar*.
historien med läkaren: Det är oklart vad Kristina här beskriver. Det tycks inte handla om den egna livläkaren Cesare Macchiati.
- 141 *affären i Bremen*: Vagt formulerat, men har tydligen någon anknytning till belägringen av Bremen, se kommentar till s. 128.
påven så bestämt etc.: Denna epok präglades bland annat av tvister kring social status. Kardinalerna ansåg att de hade högre

rang än Roms adliga, och påven Alexander VII (1655–67) hade ställt sig bakom deras anspråk.

polska arméns fullständiga nederlag: Polen och Ryssland slöt ett vapenstillstånd i Andrussov 1667. Polen fick avträda Smolensk och delar av Ukraina.

freden mellan Holland och England: Freden i Breda undertecknades i juli 1667. När Kristina i januari skriver att det inte längre råder någon osäkerhet, menar hon förmodligen att den allmänna uppfattningen är att freden verkligen blir av, snarare än att kriget fortsätter.

Alliansen mellan Frankrike och Sverige: Grunden för alliansen mellan Frankrike och Sverige var traktaten i Bärwalde av den 23 januari 1631. Traktaten innefattade villkor om att Frankrike skulle betala subsidier till Sverige under krigets gång. De två länderna stod sedan som garantimakter för westfaliska fredens (1648) upprätthållande. Kristina hänvisar möjligtvis till omständigheten att Sverige från flera håll inte fått ut de skadestånd som beslöts i samband med denna fred.

- 142 *Jag tror att* etc.: Den desperata kärleksförklaring som ryms i detta stycke har ofta citerats. Bildt, som först publicerade brevet, fann den så häpnadsväckande att han också redovisade hur han upplöst de chiffrerade orden, här i kursiv stil (Bildt 1899, s. 305).

Kristina till friherre Göran Gyllenstierna. Rom 1679

Avskrift i Kungl. bibliotekets handskriftssamling, Ms. D. 686. Originalen har inte kunnat identifieras. Avskriften kan utgöra ett utdrag ur ett längre brev, och den publiceras därför här med vissa förbehåll.

Översättning: Cecilia Huldt.

Friherre Göran Gyllenstierna (1632–86) var den tredje generalguvernören för Kristinas underhållsländer, från 1674 till 1681. Efter tiden i Hamburg (se de föregående breven) uppnåddes en bättre ordning i Kristinas ekonomi. Det beslöts att drottningens bankir Manoel Texeira skulle utbetala en bestämd summa till henne varje månad. Summan betalades som ett förskott och Texeira tog ut en viss ränta på pengarna. Kardinal Azzolino hade bistått Kristina på olika sätt allt sedan hon kom till Rom 1655, och efter Hamburgtiden kom han i prin-

cip att sköta hennes hushåll. Flera av hans släktingar och kontakter från hemstaden Fermo och närliggande områden fick tjänster inom Kristinas hovstat. Av detta brev framgår att Kristina trots allt upplevde att ekonomin var ansträngd, och Gyllenstierna får ta emot en ordentlig utskällning.

Litteratur: Rodén 1997.

143 *kungen:* Karl XI (1660–97).

Texeira etc.: Enligt överenskommelsen med Teixeira skulle intäkter från Kristinas underhållsländer överföras till honom i Hamburg. Han fick ofta vänta på pengarna, men Kristina erhöll trots det sitt månatliga förskott (se den inledande kommentaren ovan).